

Krajský pamiatkový úrad Prešov

Pamiatková rezervácia ľudovej architektúry v Ždiari

Urbanisticko-historický výskum

Spracovatelia: Ing. arch. Iveta Bujnová
Ing. Eva Semanová
Dr. Gabriel Lukáč

Spolupráca: Mgr. Alena Olekšáková

© 2008-2009

O B S A H

A.	Základné údaje o území	2
B.	Údaje o zadaní a spracovaní výskumu	2
C.	Údaje o územnoplánovacej dokumentácii, podkladoch, prameňoch a použitej literatúre	3
D.	Historický a urbanisticko-architektonický vývoj územia	4
E.	Charakteristika pamiatkových hodnôt územia	8
	I. Pamiatkové hodnoty územia hmotnej povahy	8
	II. Pamiatkové hodnoty nehmotnej povahy	54
F.	Návrh zásad ochrany, obnovy a prezentácie hodnôt územia	58
G.	Parcelné vymedzenie hraníc pamiatkového územia podľa aktuálnej katastrálnej mapy	63
H.	Prílohy	65

A. Základné údaje o území

- A.1. Názov pamiatkového územia:** Pamiatková rezervácia ľudovej architektúry v Ždiari
Rezervácia pozostáva z troch častí obce:
- Horný koniec,
- Bachledova dolina,
- Blaščacká dolina a Antošovský vrch
- A.2. Obec:** Ždiar
Kataster: Ždiar
Okres: Poprad
Kraj: Prešovský
- A.3. Vyhlásenie:** Uznesenie vlády Slovenskej socialistickej republiky
zo dňa 14.09.1977, č. 316 o vyhlásení rezervácií
ľudovej architektúry v Ždiari a v Podbieli
- Číslo PR v ÚZPF:** 14

B. Údaje o zadaní a spracovaní výskumu

B.1. Požiadavka a dôvod realizácie urbanisticko-historického výskumu

Urbanisticko-historický výskum bol spracovaný Krajským pamiatkovým úradom Prešov pre potrebu poznania pamiatkových hodnôt pamiatkového územia a pre následné spracovanie zásad ochrany, obnovy a prezentácie hodnôt pamiatkového územia.

Požiadavka na vypracovanie zásad ochrany pamiatkového územia vyplynula z dikcie zákona NR SR č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov (ďalej len „pamiatkový zákon“), kde v zmysle § 29 je definovaná základná ochrana pamiatkového územia. Pamiatkový úrad Slovenskej republiky Bratislava v tomto zmysle zahrnul vypracovanie zásad ochrany Pamiatkovej rezervácie ľudovej architektúry v Ždiari do Plánu hlavných úloh úradu na rok 2009.

B.2. Údaje o zadaní a spracovaní dokumentácie urbanisticko-historického výskumu

Urbanisticko-historický výskum bol spracovaný z vlastnej aktivity Krajského pamiatkového úradu Prešov aktualizáciou „Zásad pamiatkovej starostlivosti pre pamiatkovú rezerváciu ľudovej architektúry Ždiar“, spracovaných Štátnym ústavom pamiatkovej starostlivosti Bratislava (zodpovedný riešiteľ: Mária Medvecká) v roku 1986, dostupných archívnych materiálov a ukončenej aktualizácie národných kultúrnych pamiatok v pamiatkovom území.

Dôvodom vypracovania tohto materiálu bola zmena právnych predpisov, nutnosť upresnenia a stanovenia podmienok komplexného návrhu na riešenie aktuálnych problémov v pamiatkovom území na základe súčasnej úrovne poznania pamiatkového fondu z dôvodu plánovaného vypracovania nových regulatív stavebnej činnosti v pamiatkovom území Obcou Ždiar.

C. Údaje o územnoplánovacej dokumentácii, podkladoch, prameňoch a použitej literatúre

C.1. Prehľad platnej územno-plánovacej dokumentácie:

- Územný plán sídelného útvaru ŽDIAR – URBA, Ing. arch. Eva Mačáková, Košice, schválený obecným zastupiteľstvom všeobecne záväzným nariadením, č. uznesenia 68/1999 zo dňa 01.10.1999
- Čiastková zmena územného plánu – Zmena č. 2 ÚPN-O Ždiar, spracovateľ: Ing. arch. Mačáková, Ing. Hrádcký, 10/2003
- Čiastková zmena územného plánu – Zmena č. 10efgh ÚPN-O Ždiar, spracovateľ: Ing. arch. Mačáková, Ing. Hrádcký, 09/2006

C.2. Mapové podklady:

- Technicko-hospodárska mapa územia pamiatkovej rezervácie, M 1:1000
- Historická katastrálna mapa z roku 1872, aktualizovaná v roku 1939

C.3. Literatúra a ďalšie pramene:

- Podolák J. a kol. - Zamagurie, Východoslovenské vydavateľstvo Košice, 1972
- Kollárová Z. a kol. - Dejiny Ždiaru a Tatranskej Javoriny, Obecný úrad v Ždiari, 2000
- Frolec V., Vařeka J. – Lidová architektura, Nakladatelství technické literatury Praha, 1983
- Mencl V. – Lidová architektura v Československu, Nakladatelství Československé akademie věd Praha, 1980
- Kolektív pracovníkov NPaKC – Ľudová architektúra a urbanizmus vidieckych sídiel na Slovensku, Academic Electronic Press, s.r.o. Bratislava, 1998
- Beňko J. - Osídlenie severného Slovenska, Košice, 1985

D. Historický a urbanisticko-architektonický vývoj územia

Podľa legendy – do hustých lesov v širokej Doline potoka Biela pod Belianskymi Tatrami, kedysi chodievali ľudia z blízkych dedín páliť drevené uhlie. Jeden z uhliarov si postavil uprostred lesa malú chalupu. Jediné okno drevenice bolo obrátené na stranu, z ktorej do izby v noci svietilo jasné svetlo Zorničky. Okolo uhliarovej chalupy vyrástli ďalšie drevenice a keďže aj ich obyvateľom učarovala táto jasná hviezda, pomenovali podľa nej svoju osadu „Zor“ - Ždiar.

V druhej polovici 16. storočia na ľubovnianskom panstve zálohovanom Poľsku a hlavne v horách Zamaguria mimo stálych sídlisk chovalo svoj dobytok aj trvalo neusadené roztrúsené valašské obyvateľstvo, ktoré v husto obývaných oblastiach svojím dobytkom spôsobovalo značné škody. Kvôli tomu, ako aj kvôli získaniu pravidelnej vyššej feudálnej renty, už začiatkom druhej polovice 16. storočia, majitelia ľubovnianskeho, lechnického, lendackého a nedeckého panstva začali na salašoch a folvarkoch (klčoviskách) roztrúsené obyvateľstvo násilne usadzovať. Folvarky sa v druhej polovici 16. storočia stávali centrami nových osád. Takto konal aj Juraj Horvát z Plavča, keď v roku 1584 odkúpil od Laského panstvo Nedecu a stal sa najväčším feudálom na Spiši. Na novom kopaničiarskom práve donútil roztrúsených obyvateľov k usadeniu a k poľnohospodárskemu obrábianiu pôdy na vopred vymeraných pozemkoch.

S prvými novými, písomne doloženými zárodkami kopaničiarskych osád sa na tomto území stretávame v roku 1590, keď sa v majetku Juraja Horváta, okrem starších sídlisk, uvádza veľké množstvo do toho času spomínaných osád a prédií (kopanice-folvarky) patriacich k Nedeckému hradu. Medzi inými je aj dosiaľ najstaršia písomná zmienka o obci Ždiar. Avšak vznik obce môžeme predpokladať už na začiatku druhej polovice 16. storočia. Obec Ždiar zakladal František Lužinský, kastelán zemepánov Horvátovcov. V listinách z rokov 1628 a 1629 v súvislosti s lechnickým panstvom, ktoré sa stalo majetkom Pavla Rákociho, už nazývali Ždiar obcou (possessiones). Jeho obyvatelia sa zaoberali predovšetkým drevorubačstvom, uhliarstvom a pastierstvom.

Neobyčajne drsné klimatické pomery a následný hlad, hospodárska bieda a neschopnosť znášať zemepanské a verejné bremená v rokoch 1715 - 1716 zapríčinili odchody poddaných. Na severnom Slovensku z niektorých dedín odišlo 30 – 40 rodín. V Ždiari odišlo iba 6 rodín.

Najdôležitejšou hospodárskou reformou panovníčky Márie Terézie sa stala urbárska regulácia (1767 – 1772), ktorá stanovila jednotnú úpravu poddanských pomerov v celokrajinnom meradle. Jej cieľom bolo zvýšiť daneschopnosť poddanského obyvateľstva, chrániť ho pred nadmerným vykorisťovaním zemepánov a dosiahnuť, aby nepoklesla produktivita jeho práce, pretože poľnohospodárstvo malo stále rozhodujúci význam. Urbár určoval pracovné, naturálne a peňažné povinnosti poddaných. Napriek týmto stanoveným poddanským povinnostiam, v roku 1783 ustanovil Imrich Horvát Ždiarčanom ďalšie povinnosti, čo sa stalo predmetom sporov na niekoľko desaťročí. Obec pozostávala v tomto roku zo 118 domov, medzi ktorými sa nachádzali zárubky – územia, na ktorom bolo trochu obrobenej pôdy, nevelký pasienok a skupina stromov z niekdajšieho súvislého lesa. Pre 175 rodín bolo predpísané aj neúmerne ročné nájomné za málo hodnotné pozemky a povinná práca.

V roku 1884 začína v Ždiari vysťahovalectvo predovšetkým do miest USA. Jeho príčinou je vykúpenie zálohovaných úrodných pozemkov, dôvodom boli aj konflikty s horármi, hájnikmi a panskými sluhami pre bezcitné zaobchádzanie. V roku 1899 opustilo obec 56 obyvateľov.

Nádeje na zlepšenie situácie Ždiarčanom sa nanovo rozplynuli po získaní susedných majetkov nemeckým magnátom Hohenlohem. Knieža Hohenlohe odkúpil v roku 1904 od Ždiarčanov pozemky na Príslope a premenil ich na poľovný revír. V tomto období zanikli na hornom konci obce najstaršie usadlosti nazývané polače. Ochrana lesov nebola silnou stránkou kniežat'a. Ťažbu dreva zabezpečovala firma Glessinger, ktorá na odvoz dreva postavila z Podspádov cez Ždiar do Lendaku visutú 13 km dlhú lanovku. Sídlom panstva kniežat'a Hohenloheho sa stala obec Javorina (pozn. v rokoch 1947 – 1992

súčasť obce Ždiar). V roku 1914 sa rozkladalo Javorinské panstvo v katastroch obcí – Javorina, Ždiar, Jurgov, Osturňa, Repiská, Lendak, Franková, Rakúsy, Stráne, Krížová Ves, Mengusovce, Batizovce, Štôla, Veľký Slavkov, Štrba a Vyšné Hágy.

Po 1. sv. vojne, na základe rozhodnutia Najvyššej rady veľvyslancov v roku 1920 dochádza k upresneniu štátnych hraníc medzi Poľskom a Československom, kedy Javorina zostala na území Československej republiky, aj keď Poliaci sa dožadovali tohto územia predovšetkým z etnografických a historických dôvodov.

V roku 1938, po mníchovskom rozhodnutí o Československu sa Poliaci opäť prihlásili so svojimi územnými požiadavkami. A tak na základe poľského ultimáta muselo Slovensko odstúpiť Poľsku okrem obce Lesnica aj Javorinu s rozsiahlym lesným hospodárstvom a aj časť katastrálneho územia obce Ždiar. Ždiarčania mali svoje pozemky aj na druhej strane štátnej hranice, preto boli dohodnuté podmienky na malý pohraničný styk v úseku Javorina – Ždiar. Štátna hranica viedla popri križi na Strednici nad Ždiarom. V septembri roku 1939 nastal pre tieto kraje obrat. Po okupácii Poľska Nemeckom bola Javorina opäť pričlenená k Slovensku.

Koncepcia vývoja obce a jeho okolia v povojnových rokoch plánovala obyvateľstvo z tejto oblasti presťahovať na majetky skonfiškované Nemcom v obciach Spiša, časť chotára obce sa mala zalesniť a časť premeniť na pastvinársku oblasť so založením družstva zameraným na výrobu mliekarenských výrobkov. Dôvodom bola klasifikácia ekonomickej produkčnosti pôd v obci na hranici rentability z hľadiska využívania v poľnohospodárstve – nehlboká s kyslou reakciou bez ohľadu na vápencový podklad s eróziou k juhu i k severu. No tieto plány ostali len teóriou, časť rodín sa síce presťahovala na nemecké majetky do Huncoviec, Starej Lesnej, Bušoviec a Strání pod Tatrami. Obyvateľstvu bola ponúknutá aj možnosť presídlenia sa na južné Slovensko, no zo strany obyvateľov to bolo odmietnuté.

V období socializácie dediny bola v roku 1957 vypracovaná koncepcia na založenie JRD v Bachledovej doline so zameraním na živočíšnu výrobu. Situácia v poľnohospodárstve sa začala meniť v polovici 70-tych rokov 20. storočia. Pracovníci oblastného ústavu pre vedeckú sústavu riadenia prác v poľnohospodárstve vypracovali v roku 1975 „Návrh rozvoja poľnohospodárstva okresu Poprad do roku 1990 s perspektívou do roku 2000 s uplatnením špecializácie, kooperácie a koncentrácie“. Vzhľadom na určité odlišnosti historického vývoja, tesnú nadväznosť na územie TANAPu, svojráznu stavebnú architektúru a iné záujmy orgánov ochrany prírody štúdiá neriešila socializáciu poľnohospodárstva v katastri obce Ždiar, ale konštatovala, že „z hľadiska vyššieho záujmu komplexnej ochrany prírody obec Ždiar má byť riešená Správou TANAPu v Tatranskej Lomnici“.

Vplyvom výrazného počtu návštevníkov zaznamenala obec prudký, žiaľ, veľmi živelný hlavne rozvoj stavebný, ktorý bol na úkor estetických, krajinárskych a urbanisticko-architektonických hodnôt. Jedinou formou zabezpečenia bytu v obci bola individuálna bytová výstavba, kde obyvatelia v snahe získať čo najviac bytových priestorov prestavovali a dispozične upravovali svoje domy na úkor historických a architektonických hodnôt. Ždiar sa tak stal najväčším hotelom vo Vysokých Tatrách. Kolektív vedeckých pracovníkov Katedry urbanizmu Stavebnej fakulty SVŠT v Bratislave vypracoval štúdiu na prestavbu obce. Podľa nej sa v budúcnosti mal zachovať charakter goralskej dediny s rekreačným, turistickým a kultúrnym poslaním. Vzhľadom na umelecko-historické hodnoty obce štúdiá vylučovala výstavbu nových hotelov a navrhovala prestavbu existujúceho stavebného fondu. Pre rekreáciu bola vyhradená západná časť obce, kde sa plánoval vybudovať skanzen. Východná časť obce mala byť ponechaná pre poľnohospodárske účely a služby obyvateľstvu. Tento zámer sa však nerealizoval.

Na záchranu rázovitého štýlu boli prijaté opatrenia na obnovu hmotného fondu ľudovej architektúry vyhlásením Pamiatkovej rezervácie ľudovej architektúry v Ždiari. Ministerstvo kultúry SSR zabezpečilo prostredníctvom Slovenského ústavu pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody vypracovanie návrhu na vyhlásenie predmetnej rezervácie a spolu s Ministerstvom výstavby a techniky SSR bol predložený vláde SSR, ktorá svojím uznesením č. 316 zo dňa 14.9.1977 vyhlásila rezerváciu ľudovej architektúry v Ždiari v troch častiach obce – západnej „Horný koniec“, v dolinách a vo východnej časti - „Bachledova dolina“ a „Blaščacká dolina a Antošovský vrch“. V dobe vyhlásenia

územia za pamiatkovú rezerváciu, na tomto území nebola žiadna kultúrna pamiatka. V obci bol zapísaný v Štátnom zozname kultúrnych pamiatok len Rímskokatolícky kostol Navštívenia Panny Márie (pod č. 1043/0 zo dňa 30.10.1963), ktorý sa však nenachádza v pamiatkovom území. Väčšina kultúrnych pamiatok bola vyhlásená súčasne s vyhlásením PRLA v Ždiari.

Urbanisticko-architektonický vývoj územia:

So zakladaním lazových osád je spojené aj nové rozdelenie pozemkov jednotlivým osadníkom, z ktorého sa vyvinulo aj tzv. reťazové osídlenie. Podstatou bolo rozdelenie chotára obce na tzv. zárubky – lazy, ktorých bolo toľko, koľko mala obec počiatočných osadníkov. Tento špecifický spôsob rozdelenia pôdy spočíval v tom, že chotár bol rozdelený na rovnaké diely a to súbežne od jeho jednej hranice k druhej. Jednotlivý majiteľ – osadník si mohol postaviť dom iba na svojom laze. Rovnaké boli aj pravidlá pri dedení, keď sa majetky dedili znovu iba pozdĺžne. V strede obce (mimo pamiatkového územia), z dôvodu už nedostatočného možného pozdĺžneho delenia zárubkov došlo aj k priečnemu deleniu zárubkov.

V roku 1773 mali lazy v Ždiari rozlohu 48 prešporských meríc (asi 10 ha). Údajne do Ždiaru prišlo najskôr 13 rodín, ktoré si rozdelili územie na 13 rovnakých dielov. V rámci druhej kolonizačnej vlny boli rozparcelované bočné doliny a priľahlé vrchy. Podľa ústnej tradície sa prví osadníci usadili v Bachledovej doline a boli to uhliari, ktorí zbehli z poddanských majetkov v Zamagurí. Okrem toho vznikli nové osady na Antošovskom vrchu, v Pavlovskej doline, Blaščackej doline, Bartušovskej doline, Monkovej doline a na Slodičovskom vrchu.

Pridelený lán zárubku osadník postupne vyklčoval od lesného porastu a pôdu kultivoval. Klčovať les začínal najskôr prerúbaním pásu na hranici svojho pozemku po celej dĺžke. Na prerúbaných priechodoch a na hraniciach zárubkov sa vytvorili skládky vyklčovaného kamenia a pňov, vedľa nich poľné cesty – výhony. Po oboch stranách mali plot z hrubších žrdí a spočiatku slúžili na vyhánanie oviec a dobytky na pašu. Ak bol svah veľmi strmý, viedla cesta cez viaceré zárubky. O jej údržbu sa starali všetci gazdovia, ktorí ju používali. Poľné cesty sa vytvárali aj mimo zárubkových hraníc a to podľa najvhodnejšieho prístupu na ťažko dostupné a vzdialené pozemky.

Veľmi dôležité bolo označovanie hraníc medzi jednotlivými vlastníkami pozemkov, najmä po rozdelení zárubkov na polovice, štvrtiny a osminy. Spočiatku sa hranica na ornej pôde hlavne na rovinatejších plochách označovala brázdou, do ktorej boli na koncoch role zasadené kamenné medzníky. Na lúkach a pasienkoch sa označovali hranice do zeme zasadenými kameňmi alebo drevenými kolmi. Niekde funkciu pozemkovej medze plnil strom, ker alebo nanosené skládky kameňa z vyklčovanej pôdy. Na terasovito rozložených svahových pozemkov mal funkciu medze sklad naoranej pôdy. Pri pozdĺžnom delení pôvodného zárubku na menšie časti sa medza vytvárala medzi novými vlastníkami tak, že pri každom oraní sa priorala k dolnému okraju pozemku jedna skyba, až sa tam postupne vytvoril násyp, ktorý plnil nielen funkciu hranice, ale neskôr aj funkciu oporného násypu na zabránenie odplavovania ornice z horného pozemku. Takáto medza patrila pri kosení vždy majiteľovi horného pozemku, dolný vlastník z nej nesmel odorať, ani ju ináč využívať.

Antošovský vrch, stav v r. 1956

Blašacká dolina, stav v r. 1956

Osídľovanie Ždiaru sa začalo podľa odporovaných skúseností a poznania počasia. Dlhoročné pozorovania ovplyvnili špecifický charakter osídlenia so zameraním na vyššie svahové plochy s vyššou teplotou, jasnejším počasím, čistým priezračným vzduchom a pravidelným slnečným žiarením. Pastieri, drevorubači a uhliari bývali spočiatku v prízemných jednopriestorových zrubových kolibách s jedným vchodom, ešte bez okien a povaly. Stavali ich skôr než zbavili lesy vegetačného krytu. Lesy klčovali z doliny nahor, stromy vyrubovali po svahoch až po hrebene.

Na takto získané pasienky sa počas leta nasťahovali pastieri. Usadili sa v kolibách, ktoré tu nechali uhliari, alebo si postavili nové. Tak vznikali na mnohých miestach folvarky, osamelé usadlosti, z ktorých neskôr, keď ich už majitelia využívali po celý rok, vznikali trvalé sídla. Časť pasienkov premieňali pomocou motýk na role. Keď sa zdokonalili v poľnohospodárstve, začali používať pluhy. Tak vznikli od trhových centier v údolí Popradu excentricky situované, izolované lazy, kopanice, samoty, štále, folvarky a v prípade Ždiaru polače. Polohu budúceho domu ovplyvňovali okolnosti potrebné k životu – pitná voda, cesta, potok. Za najlepšiu polohu pri výstavbe sa považoval suchý terén s maximálnou slnečnosťou. Optimálne podmienky pre stavbu boli však veľmi zriedkavé. Upravovali sa do najpriateľnejšej formy. Minimálne sa prispôboval terén pozemku, vyrovnával sa svah podmurovkou a pod.

Prvotným obytným priestorom bola jednopriestorová zrubová koliba s jedným vchodom bez povaly a bez okien. Pastieri ju používali aj ako maštal'. V noci a počas chladných dní v nej bývali aj s dobytkom. Aby sa v kolibe dalo pohodlnejšie prezimovať, na ustajnenie dobytku vyhradili osobitný priestor (obyčajne to bol kút oproti ohnisku a blízko dverí). Tento prehradený priestor sa stal základom maštal'ového typu domu, potvrdeného v historických prameňoch v oblasti Spišskej Magury v roku 1892.

Ludový (obytný) dom, ktorý je orientovaný svojou pozdĺžnou osou v smere východ-západ je vždy situovaný v južnej časti dvora, hlavnou fasádou na južnú svetovú stranu. Rovnobežne s domom, v severnej časti roľníckeho dvora je situovaná hlavná hospodárska stavba – stodola s maštal'ou. Na západnej strane dvora sú situované chlievy, ovčiarne, šopy, z východnej strany uzavretý celok dvora dotváral drevený doskový plot, ktorý bol neskôr nahradený ďalšími hospodárskymi stavbami – šopy, vozovne alebo podšopy. Touto zástavbou sa vyriešila ochrana dvora pred severozápadnými a severovýchodnými vetrami, ochrana domu pred divou zverou, zbojníkmi a pod. V priebehu času sa vyvinul typ prísne uzavretého sídelného celku s malým štvorcovým alebo obdĺžnikovým dvorom (átriom, oborou) uprostred.

E. Charakteristika pamiatkových hodnôt územia

I. PAMIATKOVÉ HODNOTY ÚZEMIA HMOTNEJ POVAHY

• OBRAZ KRAJINY

Obec Ždiar sa nachádza v nadmorskej výške 896 m n. m. a jej chotár v 820 – 2146 m n. m. Leží v Podtatranskej brázde a zo severu ju ohraničuje Spišská Magura, z východu Východné Tatry, zo západu štátna hranica s Poľskom, ktorá z Lysej Poľany smeruje na juh hore Bielovodskou dolinou a po Žabom hrebeni až na vrchol Rysov.

Južné ohraničenie tvoria Vysoké a Belianske Tatry medzi Rysmi a Tatranskou Kotlinou. Široké sedlo rozdeľuje Belianske Tatry na dve výrazné polovice (Fotodokumentácia – č. záberu 6). Západná časť, pohľadovo exponovaná z pamiatkového územia má tieto modelované a výrazné vrcholy: Ždiarska Vidla, najvyšší vrchol Havran, Nový a najzápadnejší vrchol Muráň, ktorý už pohľadovo nie je vnímaný z priestoru pamiatkového územia. Z hľadiska zachovanosti prírody, floristickej pestrosti, fyto geografického významu a neobyčajne impozantného reliéfu dané územie nemá u nás obdobu. Z hľadiska floristiky a faunistiky je najbohatším územím v TANAPe a z hľadiska pestrosti flóry je lokalitou európskeho významu. V roku 1991 bolo toto jedinečné územie s rozlohou 5408 ha vyhlásené za Národnú prírodnú rezerváciu Belianske Tatry.

Severné ohraničenie pamiatkového územia pohorím Spišskej Magury je tak blízko Belianskych Tatier, že Havran a Ždiarska Vidla v zime vrhajú dlhý tieň až na južné svahy Spišskej Magury. Je súčasťou podhôrno-magurskej oblasti. Svahy Spišskej Magury sa dvíhajú k severu hneď za ždiarskymi stodolami a vytvárajú tak severnú bránu Ždiaru. Na jej svahoch ležia lokality Blaščacká dolina, Antošovský vrch a Bachledova dolina (Fotodokumentácia – č. záberu 1, 2, 3, 4).

Naprieč pamiatkovým územím v časti „Horný koniec“ v smere západ – východ preteká Ždiarsky potok. Východnú hranicu pamiatkového územia v časti „Bachledova dolina“ sleduje bezmenný potok. Územie „Blaščackej doliny a Antošovského vrchu“ rozdeľuje v smere sever – juh Blaščacký potok. V severnej časti Antošovského vrchu vyviera bezmenný potok a preteká týmto územím smerom na juh. Línie potokov sú akcentované brehovým porastom.

VONKAJŠÍ OBRAZ ÚZEMIA

Časť pamiatkového územia „Horný koniec“ je situovaná v okrajovej, západnej časti obce. Z južnej strany ju vymedzuje štátna komunikácia vedúca z Popradu do Tatranskej Javoriny, zo západnej a severnej strany miestna komunikácia, z východnej strany východná hranica historickej zárubkovej parcely, na ktorej je situovaný roľnícky dvor č. 420. Pohľadovo exponované územie je práve zo štátnej komunikácie (Fotodokumentácia – č. záberu 2, 3, 4). Južná časť pamiatkového územia prudko klesá severným smerom ku Ždiarskemu potoku, severný breh potoka, na ktorom je situovaná zástavba, stúpa až po hrebene Spišskej Magury. Okrem zástavby je pamiatkové územie tvorené zeleňou lúk a pasienkov, ktoré v severnej časti pokračujú až ku zalesneným hrebeňom. Ždiarsky potok lemujú brehové porasty. Územie je pohľadovo narušené novodobou výstavbou na severnej strane miestnej komunikácie, mimo hraníc pamiatkového územia. Za jasnej viditeľnosti je z juhozápadného priestoru územia dobre čitateľná zástavba Antošovského vrchu a naopak.

Územie „Bachledovej doliny“ sa rozprestiera na hrebeni pohoria Spišskej Magury, na jeho severnej časti. Terén z juhozápadnej strany smerom k bezmennému potoku, ktorý tvorí východnú hranicu pamiatkového územia, klesá. Okrem zástavby je pamiatkové územie tvorené zeleňou lúk a pasienkov, ktoré v severovýchodnej polohe prechádzajú až do zalesneného pohoria. Pamiatkové územie je situované v okrajovej severozápadnej časti celej zástavby Bachledovej doliny.

Zástavba „Blaščackej doliny a Antošovského vrchu“ je situovaná na dvoch protiľahlých hrebeňoch Spišskej Magury, s deliacim úžľabím, v ktorom preteká Blaščacký potok. Zástavbu oboch území dotvára zeleň lúk a pasienkov, ohraničená okolitými vyššími zalesnenými hrebeňmi pohoria Magury. Z územia Blaščackej doliny je pohľadová exponovanosť na celé územie Antošovského vrchu a naopak.

VNÚTORNÝ OBRAZ ÚZEMIA

Zástavba pamiatkového územia „Horný koniec“ je situovaná južne od miestnej komunikácie. V prevažnej miere ju tvorí jednopodlažná zástavba uzavretých roľníckych dvorov, jednopodlažná zástavba nehnuteľností, ktoré rešpektujú pamiatkové hodnoty územia ale aj nehnuteľnosti nerešpektujúce pamiatkové hodnoty územia, vo väčšine prípadov hmotovo predimenzované – dom č. p. 421 (Fotodokumentácia – č. záberu 8), novostavba na pozemku parc. č. 2434/8,3,9 (Fotodokumentácia – č. záberu 16), dom č. 446 (Fotodokumentácia – č. záberu 28), dom č. p. 449 (Fotodokumentácia – č. záberu 32), dom č. p. 652 (Fotodokumentácia – č. záberu 35) a dom č. p. 631 (Fotodokumentácia – č. záberu 36). Negatívne pôsobí hmotovo-priestorové riešenie niektorých novostavieb, ktoré sú z dôvodu konfigurácie terénu, ktorý klesá južným smerom k Ždiarskemu potoku riešené na severnej strane prízemnými objektami, ale na južnej strane – pohľadovo exponovanej od štátnej cesty smerujúcej z Popradu do Tatranskej Javoriny dosahujú výšku plnohodnotnej dvojpodlažnej stavby.

V pamiatkovom území „Bachledova dolina“ okrem jednopodlažných stavieb roľníckych dvorov a domu č. 22, ktorý svojim hmotovo-priestorovým riešením rešpektuje pamiatkové hodnoty územia (Fotodokumentácia – č. záberu 51) sú situované aj štyri stavby s plnohodnotnými dvomi nadzemnými podlažiami, hmotovo predimenzované – dom č. p. 12 (Fotodokumentácia – č. záberu 39), novostavba na pozemku parc. č. 202/3 (Fotodokumentácia – č. záberu 40), dom č. p. 13 (Fotodokumentácia – č. záberu 41), dom č. p. 681 (Fotodokumentácia – č. záberu 59) a stavby, ktoré sú situované na miestach, kde historicky nebola doložená zástavba, majú z dôvodu sklonu terénu vyvýšené podmurovky – dom č. p. 20 (Fotodokumentácia – č. záberu 49), novostavba na pozemku parc. č. 311/11 a 321/2 (Fotodokumentácia – č. záberu 52), dom č. p. 29 (Fotodokumentácia – č. záberu 58), novostavba na pozemku parc. č. 449/10 (Fotodokumentácia – č. záberu 60), dom č. p. 31 (Fotodokumentácia – č. záberu 61), dom č. p. 30 (Fotodokumentácia – č. záberu 62) a novostavba na pozemku parc. č. 449/4 (Fotodokumentácia – č. záberu 63).

V pamiatkovom území „Antošovský vrch“ pôvodnú jednopodlažnú zástavbu nerešpektujú hmotovo predimenzované stavby – dom č. p. 637 (Fotodokumentácia – č. záberu 75), dom č. p. 44 (Fotodokumentácia – č. záberu 79), dom č. p. 45 (Fotodokumentácia – č. záberu 80) a dom č. p. 54 (Fotodokumentácia – č. záberu 90). Novostavba na pozemku parc. č. 813/1 (Fotodokumentácia – č. záberu 92) je situovaná na mieste, kde historicky nebola doložená výstavba a sklon terénu je vyrovnaný vysokou podmurovkou.

Časť pamiatkového územia „Blaščacká dolina“ je charakterizovaná jednopodlažnou

zástavbou objektami pôvodných roľníckych dvorov, novodobé objekty – dom č. p. 71 (Fotodokumentácia – č. záberu 108) a dom č. p. 487 (Fotodokumentácia – č. záberu 112) svojím hmotovo-priestorovým riešením vychádzajú z princípov tradičnej zástavby.

Vo všetkých prípadoch sú stavby zastrešené šikmými strešnými rovinami, krytými rôznorodým materiálovým zastrešením. Postupne dochádza k zániku použitia tradičných tvarov striech, vrátane ich detailov a tradičnej strešnej krytiny – dreveného štiepaného šindľa. Rovnako dochádza k zmene pôvodnej orientácie striech – sedlovej strechy so štípmi a podlomenicami, strešným hrebeňom orientovaným vždy v smere východ-západ. Zobytnenie podkrovia objektov je riešené predovšetkým strešnými vikiermi pultového a sedloveho tvaru, pričom ich proporcie, situovanie, počet a architektonické stvárnenie vo veľa prípadoch nerešpektujú proporciu strechy. Úprava komínových telies je rôznorodá – omietané, z tehlového vyšpárovaného muriva, príp. z kamenného obkladu.

• FUNKČNÉ VYUŽITIE ÚZEMIA

Obyvatelia Ždiaru sa pôvodne zaoberali horským poľnohospodárstvom – roľníctvom, pastierstvom, drevorubačstvom a uhliarstvom. Domy ľudové boli využívané výlučne na bývanie, príslušné hospodárske stavby pre ustajnenie dobytku a hydiny, pre hospodárske a skladové účely, prípadne pre malú remeselnú výrobu. Dlhé zárubkové polia boli využívané poľnohospodársky a pre pasenie dobytku.

S rozvojom turistického ruchu, už v prvej polovici 20. storočia, začína prestavba ľudových domov za účelom zväčšenia ubytovacích priestorov najskôr zobytnením podkrovia ľudových domov, neskôr aj prestavbami hospodárskych stavieb. Od počiatku 90-tych rokov 20. storočia vzniklo veľké množstvo súkromných penziónov prestavbami pôvodných roľníckych dvorov, ale aj výstavbou nových objektov. So zánikom pôvodného spôsobu života, ktorý bol daný prirodzeným vývojom, zaniká aj využívanie hospodárskych stavieb roľníckych dvorov (stodôl, maštali, chlievov, ovčínov, voziarní, drevární). Hospodárske stavby, ktoré nie sú využívané, postupne chátrajú, alebo sú prestavované, prípadne asanované. Daný stav pokračuje aj v súčasnosti, čo má za následok postupné pokračovanie zániku pamiatkových hodnôt jednotlivých národných kultúrnych pamiatok ale aj celého pamiatkového územia. V pamiatkovom území popri obytnej funkcii začína prevládať aj rekreačno-turistická funkcia.

• HISTORICKÝ PÔDORYS A PÔDORYSNÁ SKLADBA ZÁSTAVBY

PRĽA V Ždiari – Horný koniec

Pôdorysnú štruktúru pamiatkového územia „Horný koniec“ tvorí jednostranná reťazová zástavba v jej severnej časti, pri miestnej cestnej komunikácii, orientovanej v smere východ-západ. Zástavbu z juhu ohraničuje Ždiarsky potok. Miestna komunikácia slúži pre prístup k jednotlivej zástavbe. Pôvodne cez stredový prejazdový priestor stodoly (mlatovisko) je prístup do stredovej nezastavanej časti – átria roľníckeho dvora. Po hraniciach jednotlivých zárubkových parciel sú situované nespevnené, vychodené a vyjazdené komunikácie, ktoré slúžili pre prístup k južným častiam parciel – poľnohospodársky a pastiersky využívaným. Tento komunikačný princíp je totožný vo všetkých častiach pamiatkového územia. Dlhé zárubkové parcely sú orientované v smere severozápado-juhovýchodne. Južnú časť pamiatkového územia až po jej južnú hranicu tvorí zeleň lúk a pasienkov. Pôvodné vizuálne ohraničenie zárubkových parciel

pozemkov, z dôvodu už ich neobhospodarovania, v súčasnosti nie je dobre čitateľné. Historický spôsob zástavby, t.j. jednej obytno-hospodárskej jednotky (roľníckeho dvora) je narušený na pozemku parc. č. 2374 výstavbou domu č. 421 (Fotodokumentácia – č. záberu 9), na pozemku parc. č. 2434/8, 3 a 9 výstavbou novostavby (Fotodokumentácia – č. záberu 16), na pozemku parc. č. 2434/11 výstavbou domu č. p. 676 (Fotodokumentácia – č. záberu 17), na pozemku parc. č. 2477/2 výstavbou domu č. p. 439 (Fotodokumentácia – č. záberu 21), na pozemku parc. č. 2551/2 výstavbou domu č. p. 446 (Fotodokumentácia – č. záberu 28), kedy došlo k priečnemu deleniu historických parciel. Už v čase vyhlásenia pamiatkového územia tu boli situované stavby, ktoré svojím hmotovo-priestorovým predimenzovaným a architektonickým stvárnením nerešpektovali pôvodnú zástavbu – dom č. p. 436 (Fotodokumentácia – č. záberu 19), dom č. p. 525 (Fotodokumentácia – č. záberu 26), dom č. p. 446 (Fotodokumentácia – č. záberu 28) a dom č. p. 449 (Fotodokumentácia – č. záberu 32). Od 90-tych rokov 20. storočia pribudli ďalšie nové stavby, ktoré opäť svojou predimenzovanou hmotou, architektonickým stvárnením a výrazovými prostriedkami narušili prostredie pamiatkovej rezervácie – dom č. p. 421 (Fotodokumentácia – č. záberu 8), novostavba na pozemku parc. č. 2434/8, 3 a 9 (Fotodokumentácia – č. záberu 16), dom č. p. 439 (Fotodokumentácia – č. záberu 21), dom č. p. 441 (Fotodokumentácia – č. záberu 23), dom č. p. 652 (Fotodokumentácia – č. záberu 35) a dom č. p. 631 (Fotodokumentácia – č. záberu 36). Narušenie historickej zástavby a predovšetkým jej výrazu je realizované aj prestavbami kultúrnych pamiatok – dvor roľnícky č. p. 422 (Fotodokumentácia – č. záberu 9). Narušený stavebno-technický stav vykazujú pamiatkové objekty vo dvoch areáloch kultúrnych pamiatok, ktoré sú v súčasnosti bez využitia – dvor roľnícky č. p. 435 (Fotodokumentácia – č. záberu 18), dvor roľnícky č. p. 440 (Fotodokumentácia – č. záberu 22) ale aj dom č. p. 438 (Fotodokumentácia – č. záberu 20), poznačený požiarom v roku 2003, kedy zhoreli všetky štyri pamiatkové objekty susedného roľníckeho dvora č. p. 437, situovaného na pozemku parc. č. 2456. V časti pamiatkového územia sú tri plochy po zaniknutej zástavbe pôvodných roľníckych dvorov, situované na pozemkoch parc. č. 2456, 2502 a 2531/2 (výkres č. 1 A). V zmysle platnej územno-plánovacej dokumentácie je v západnej polohe územia navrhnutých päť plôch (pozemkov) pre výstavbu objektov rodinných domov a penziónov. V stredovej časti celej dĺžky pamiatkového územia sú navrhované rezervné plochy a objekty rodinných domov a penziónov (výkres č. 2 A). V zmysle „Regulatív pre územný rozvoj“ (spracovateľ: autor ÚP SÚ Ždiar), ktoré sú súčasťou územno-plánovacej dokumentácie je v tejto časti pamiatkového územia navrhnutý maximálny počet 16 domov s jedným nadzemným podlažím a obytným podkrovím, polozapustený suterén vyrovnávajúci terénu nerovnosť vo svahu, 60 cm vyčnievajúci nad terén na rovine. Materiálové a tvaroslovné regulatívy sú stanovené výstavbou drevenou zrubovou konštrukciou prípadne jej imitáciou, krovová konštrukcia strechy so štípmi a podlomenicami – ždiarsky typ, strešná krytina šindľová resp. štiepaná bridlica, obdĺžnikový eternit, škridľa.

PRLA v Ždiari – Bachledova dolina

„Bachledovu dolinu“ charakterizuje rozptýlená zástavba sledujúca miestny bezmenný potok a príľahlú miestnu komunikáciu, ktoré tvoria východnú hranicu pamiatkového územia. Zárubkové parcely sú orientované v smere severovýchodo-juhozápadne. Juhozápadné časti zárubkových parciel až po hranicu zastavaného územia tvorí zeleň lúk a pasienkov. Opäť ako na „Hornom konci“, aj v tejto časti pamiatkového územia sa stráca vizuálne ohraničenie pôvodných zárubkových parciel. Historický spôsob zástavby na parcele je narušený na pozemku parc. č. 202/3 (Fotodokumentácia – č. záberu 40), na pozemku parc. č. 358/7 výstavbou domu č. p. 29 (Fotodokumentácia – č. záberu 58), na pozemku parc. č. 358/6 výstavbou domu č. p. 681 (Fotodokumentácia – č. záberu 59), na pozemku parc. č. 449/10 výstavbou novostavby bez popisného čísla, na pozemku parc. č. 449/11 výstavbou domu č. p. 31 (Fotodokumentácia – č. záberu 61), na pozemku parc. č. 449/3 výstavbou domu č. p. 30 (Fotodokumentácia – č. záberu

62) a výstavbou novostavby na pozemku parc. č. 449/4 (Fotodokumentácia – č. záberu 63). Stavby svojou predimenzovanou hmotou a výrazovými prostriedkami nerešpektujúcimi pamiatkové prostredie sú – dom č. p. 12 (Fotodokumentácia – č. záberu 39), novostavba na pozemku parc. č. 202/3 (Fotodokumentácia – č. záberu 40), dom č. p. 13 (Fotodokumentácia – č. záberu 41), dom č. p. 24 (Fotodokumentácia – č. záberu 42), dom č. p. 20 (Fotodokumentácia – č. záberu 49), novostavba na pozemku parc. č. 311/11 a 321/2 (Fotodokumentácia – č. záberu 52), dom č. p. 29 (Fotodokumentácia – č. záberu 58), dom č. p. 681 (Fotodokumentácia – č. záberu 59), novostavba na pozemku parc. č. 449/10 (Fotodokumentácia – č. záberu 60), dom č. p. 31 (Fotodokumentácia – č. záberu 61), dom č. p. 30 (Fotodokumentácia – č. záberu 62) a novostavba na pozemku parc. č. 449/4 (Fotodokumentácia – č. záberu 63). Dezolátny stavebno-technický stav vykazujú dva pamiatkové objekty kultúrnej pamiatky – roľníckeho dvora č. p. 18 (Fotodokumentácia – č. záberu 47). V časti pamiatkového územia sú dve plochy po zaniknutej zástavbe pôvodných roľníckych dvorov, situované na pozemkoch parc. č. 184 a 424/3 (výkres č. 1 B). Nová výstavba v zmysle platnej územno-plánovacej dokumentácie je navrhovaná v juhozápadnej časti pamiatkového územia (výkres č. 2 B) a v zmysle regulatív je stanovený maximálny počet 15 domov s jedným nadzemným podlažím a obytným podkrovím, polozapustený suterén vyrovnávajúci terénnu nerovnosť. Materiálové a tvaroslovné regulatívy sú stanovené výstavbou drevenou zrubovou konštrukciou prípadne jej imitáciou, krovová konštrukcia strechy so štípmi a podlomenicami – ždiarsky typ, nie zakopanský, strešná krytina šindľová resp. štiepaná bridlica, obdĺžnikový eternit, pálená škridľa.

PRLA v Ždiari – Blaščacká dolina a Antošovský vrch

„Blaščackú dolinu“ charakterizuje rozptýlená zástavba v juhozápadnej časti územia a malá skupinka troch usadlostí, situovaná v severovýchodnej časti územia (miestne nazývaná „Betlehemek“). Miestna prístupová komunikácia do Blaščackej doliny vedie po hranici zárubkových parciel zo štátnej cesty, pri dome roľníkom č. 65 sa stáča západným smerom a takmer kolmo pretína zárubkové parcely. Prístupy k severným usadlostiam, ktoré sú situované ďaleko od komunikácie sú riešené samostatne po hraniciach parciel. Dlhé zárubkové parcely sú podobne ako na Antošovskom vrchu orientované v smere severovýchodo-juhozápadne, okrem zástavby ich tvorí zeleň lúk a pasienkov. Vizualne ohraničenie pôvodných zárubkových parciel sa vizualne stráca. Historický spôsob zástavby bol novodobo narušený novostavbou na pozemku parc. č. 1047/8 (Fotodokumentácia – č. záberu 104). Z hľadiska urbanistického vývoja a zachovaného charakteru zástavby je táto časť pamiatkového územia úplne odlišná od ostatných častí tým, že z pôvodnej zástavby územia je v súčasnosti zachovaná len polovica zástavby (roľníckych dvorov). Situovanie roľníckeho dvora č. 68 (Fotodokumentácia – č. záberu 106), roľníckeho dvora č. 69 (Fotodokumentácia – č. záberu 107), domu č. 71 (Fotodokumentácia – č. záberu 108) a zaniknutej zástavby na pozemku parc. č. 1126 a 1127/1 narušajú historický spôsob zástavby (t.j. jednej obytno-hospodárskej jednotky na parcele), sú situované na priečne delených pozemkoch jednej dlhej pôvodnej zárubkovej parcely, avšak tento stav je doložený už na historickej katastrálnej mape. Plochy, na ktorých zanikla zástavba sú situované na pozemkoch parc. č. 962, 1052, v juhozápadnej polohe pozemku parc. č. 1078/1, 1108/1, 1126 a 1127/1, v severnej polohe pozemku parc. č. 1190/2, 1223/2, pôvodne dve usadlosti na pozemku parc. č. 1227/5 a v južnej polohe pozemku parc. č. 1244 (výkres č. 1 C).

Pôdorysná štruktúra „Antošovského vrchu“ je charakterizovaná rozptýlenou zástavbou v jej severovýchodnej časti a rozptýlenou „zhlukovou“ zástavbou v jej juhozápadnej časti pri miestnej komunikácii. V hornej (severnej) časti územia sú situované dva objekty, prístupné komunikáciou, ktorá vedie po hranici zárubkových parciel medzi domom ľudovým č. 55 a roľníckym dvorom č. 53. Dlhé zárubkové parcely sú orientované v smere severovýchodo-

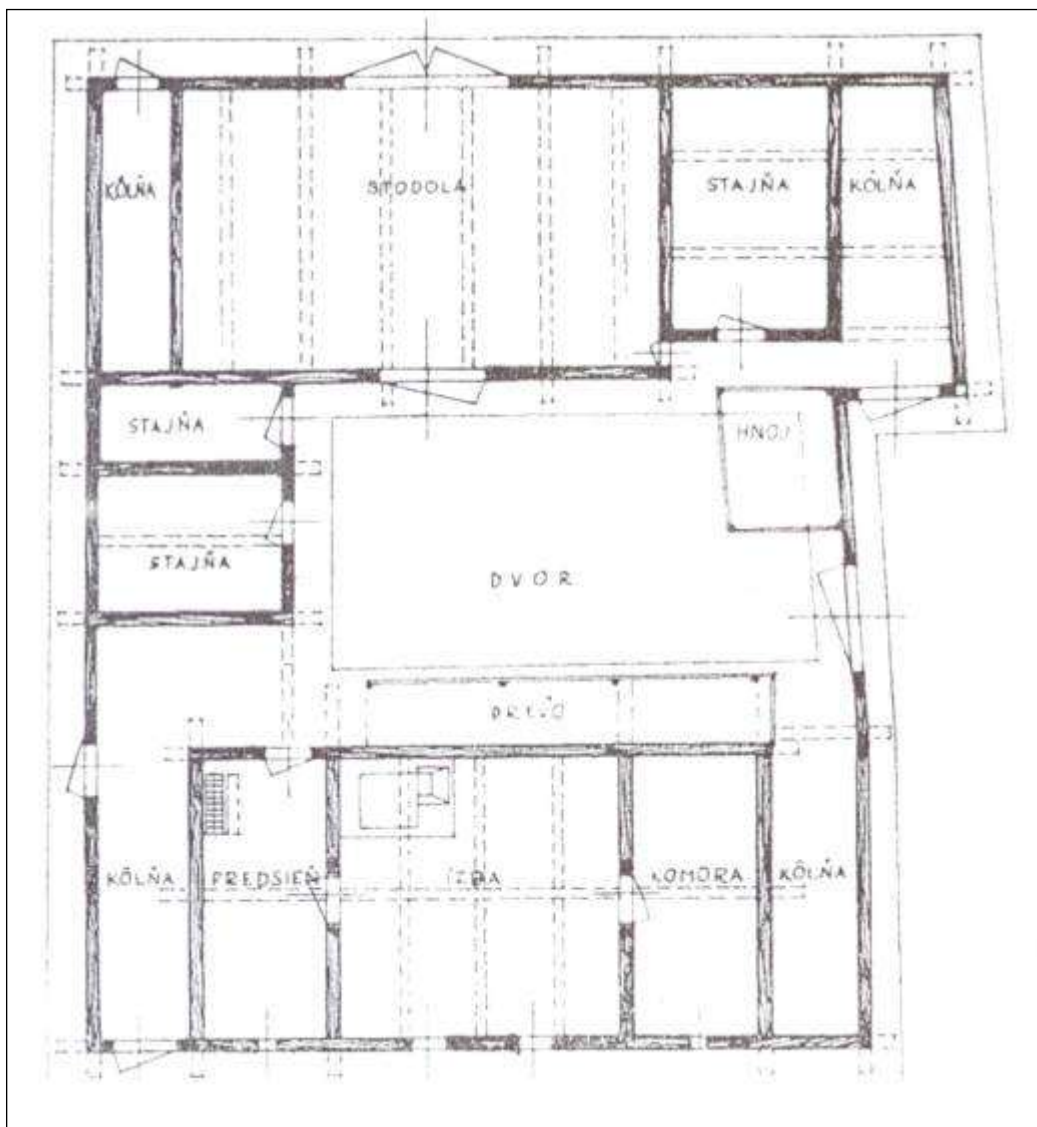
juhozápadne. Okrem situovania zástavby ich tvorí zeleň lúk a pasienkov. Aj v tejto časti pamiatkového územia sa stráca vizuálne ohraničenie pôvodných zárubkových parciel. Vývoj zástavby bol pozmenený zaniknutými tromi pôvodnými roľníckymi dvorami, kedy nová zástavba bola posunutá južným smerom, k súčasnej miestnej komunikácii – zaniknutá zástavba na pozemku parc. č. 630 bola presunutá na pozemok parc. č. 632, kde je dnes situovaný roľnícky dvor č. p. 42 (Fotodokumentácia – č. záberu 77), zaniknutá zástavba na pozemku parc. č. 672 bola presunutá na pozemok parc. č. 675/1 a 675/2, na ktorom došlo k výstavbe nového domu č. p. 45 (Fotodokumentácia – č. záberu 80) a zaniknutá zástavba na pozemku parc. č. 691 bola presunutá na pozemok parc. č. 690/2, na ktorom je v súčasnosti situovaný roľnícky dvor č. p. 46 (Fotodokumentácia – č. záberu 81). V týchto troch prípadoch nedošlo k narušeniu historického spôsobu zástavby, pri jej presunutí bola výstavba realizovaná stále na jednom historickom pozemku (zárubku). Po zaniknutej výstavbe na pozemkoch parc. č. 521 a 606 už nedošlo k výstavbe nových usadlostí (výkres č. 1 C). Avšak v dvoch prípadoch sú na jednej historickej parcele situované dva roľnícke dvory – na súčasnom pozemku parc. č. 709 roľnícky dvor č. 48 (Fotodokumentácia – č. záberu 84) a na pozemku parc. č. 688/3 roľnícky dvor č. p. 47 (Fotodokumentácia – č. záberu 83). Na pozemku parc. č. 744/1 roľnícky dvor č. p. 52 (Fotodokumentácia – č. záberu 88) a na pozemku parc. č. 743/6 bol situovaný pôvodný roľnícky dvor č. p. 53, neskôr asanovaný a na jeho mieste prebieha výstavba novostavby (Fotodokumentácia – č. záberu 87). Tento priečny spôsob delenia pozemkov a situovanie zástavby je v tejto časti pamiatkového územia ojedinelý, typický predovšetkým pre stredovú časť obce, kde už nebolo možné z dôvodu zahustenia zástavby deliť pozemky pozdĺžnym smerom, pristupovalo sa k priečnemu deleniu. Historický spôsob zástavby, t.j. kde nie je historicky doložená zástavba, narušila výstavba novostavby na pozemku parc. č. 813/1 (Fotodokumentácia – č. záberu 92) a výstavba domu č. p. 54 (Fotodokumentácia – č. záberu 90). Stavby svojou predimenzovanou hmotou a výrazovými prostriedkami nerešpektujúcimi pamiatkové územie sú – dom č. p. 631 (Fotodokumentácia – č. záberu 75), dom č. p. 44 (Fotodokumentácia – č. záberu 79), dom č. p. 45 (Fotodokumentácia – č. záberu 80), dom č. p. 54 (Fotodokumentácia – č. záberu 90) a novostavba na pozemku parc. č. 813/1 (Fotodokumentácia – č. záberu 92). Svojím situovaním v prostredí trávnatých plôch pozemkov nevhodne pôsobí aj stavba regulačnej stanice plynu na pozemku parc. č. 778/2 a 778/3 (Fotodokumentácia – č. záberu 93). Narušenie historickej zástavby a predovšetkým jej výrazu došlo prestavbou kultúrnej pamiatky – dvora roľníckeho č. p. 48 (Fotodokumentácia – č. záberu 84), kedy došlo k postupnej asanácii štyroch pamiatkových objektov pôvodného roľníckeho dvora a k výstavbe novostavby penziónu. Narušený stavebno-technický stav majú objekty pôvodných roľníckych dvorov č. p. 37 (Fotodokumentácia – č. záberu 70), roľnícky dvor č. p. 39 (Fotodokumentácia – č. záberu 72) a roľnícky dvor č. p. 40 (Fotodokumentácia – č. záberu 73). V prebiehajúcej obnove je roľnícky dvor č. p. 43 (Fotodokumentácia – č. záberu 78). V časti pamiatkového územia je päť plôch po zaniknutej zástavbe pôvodných roľníckych dvorov, ktoré boli situované na pozemkoch parc. č. 521, 606, 630, 672, 691 a 842/2 (výkres č. 1 C).

V „Blaščackej doline“ sú plochy novej výstavby plánované v jej západnej ale aj východnej časti, na „Antošovskom vrchu“ v juhozápadnej polohe (výkres č. 2 C). Maximálny počet domov v tomto území je v zmysle regulatív stanovený na 23. V zmysle regulatív je výstavba stanovená jedným nadzemným podlažím a obytným podkrovím, polozapustený suterén vyrovnávajúci terénu nerovnosť. Materiálové a tvaroslovné regulatívy sú stanovené výstavbou drevenou zrubovou konštrukciou prípadne jej imitáciou, krovová konštrukcia strechy so štítni a podlomenicami – ždiarsky typ, nie zakopanský, strešná krytina šindľová resp. štiepaná bridlica, obdĺžnikový eternit, pálená škridľa.

- **OBJEKTOVÁ SKLADBA ÚZEMIA**

Použité stavebné materiály, stavebná technika, konštrukcie

Typický pôdorys ždiarskeho uzavretého „átriového“ roľníckeho dvora

Dom ľudový

Pôvodný „ždiarsky“ dom je asymetrický, ak považujeme vstup do domu za os symetrie. Pôvodne býval dispozične 2-dielny (2-priestorový, neskôr 3-priestorový), neskôr 3-dielny s aditívne radenými priestormi: pitvor – izba – komora. Okolo 30-tych rokov 20. stor. dochádza k predeleniu pitvora na dve časti, čím vzniká 4-priestorová dispozícia. Časom dochádza k prístavbe ďalších dielov k pôvodnému 3-dielnemu domu, čím vzniká 4-dielna a 5-dielna dispozícia.

V Ždiari sa vyskytuje aj iný typ domu ľudového – „zakopanský“, známy z poľského

Podhalia. Zakopanský dom je symetrický (ak považujeme vstup do domu za os symetrie), 3-dielny, s aditívne radenými priestormi: izba – pitvor – izba, alebo izba – pitvor – komora. Pred vstupom do domu je postavený portikus so sedlovou strieškou a zdobeným štítom.

Príklady „ždiarskeho“ typu domu ľudového:

PREA v Ždiari - Horný koniec
dom ľudový č. p. 440

PREA v Ždiari - Blaščacká dolina
a Antošovský vrch
dom ľudový č. p. 55

PREA v Ždiari - Bachledova dolina
dom ľudový č. p. 23

Príklady „zakopanského“ typu domu ľudového:

PREA v Ždiari - Bachledova dolina
dom ľudový č. p. 15

PREA v Ždiari - Blaščacká dolina
a Antošovský vrch
dom ľudový č. p. 50

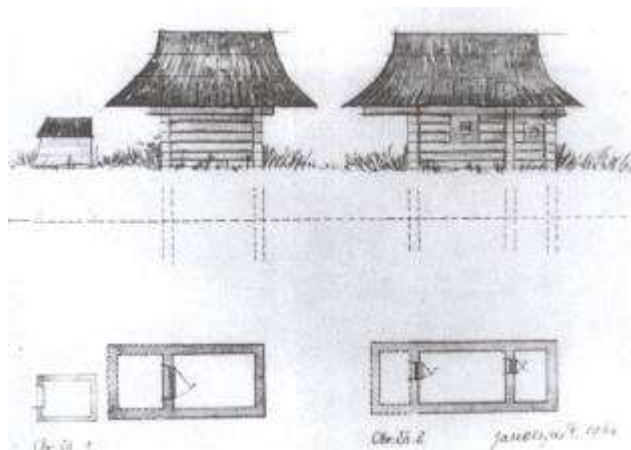
PREA v Ždiari - Horný koniec
dom ľudový č. p. 420

Vyhodnotenie pôdorysnej dispozičnej skladby obytného domu ľudového:

	„ždiarský“ typ domu (č. p.)	„zakopanský“ typ domu (č. p.)
PREA v Ždiari - Horný koniec	425, 427, 429, 433, 435, 440, 447, 450, 451,	420,
PREA v Ždiari – Bachledova dolina	14, 23,	15, 16, 17, 18, 19, 21, 25, 26, 27,
PREA v Ždiari – Blaščacká dolina a Antošovský vrch	35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 49, 52, 53, 55, 59, 60A, 61, 66, 67, 69, 72,	42, 46, 47, 50, 64, 65, 68, 74,

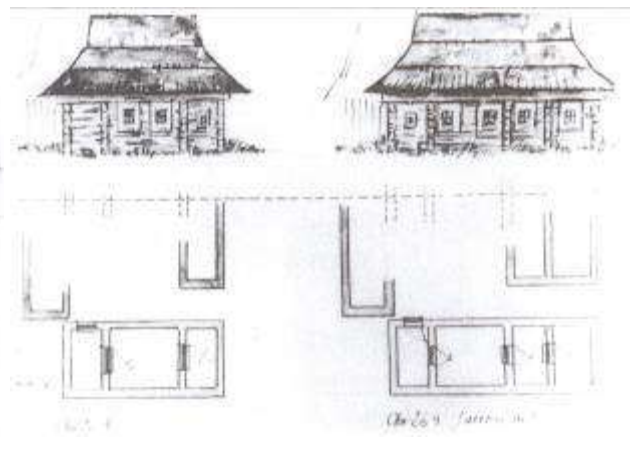

Vývoj pôdorysu obytného domu ľudového v Ždiari do roku 1966
(Kresba PhDr. Ján Olejník, CSc. 1966)

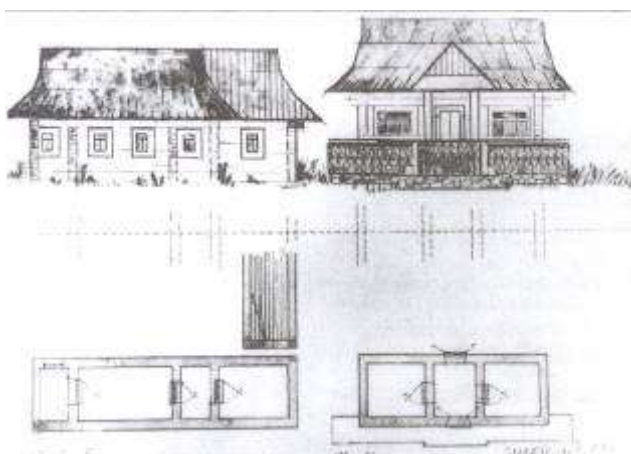
obr. č. 1

obr. č. 2

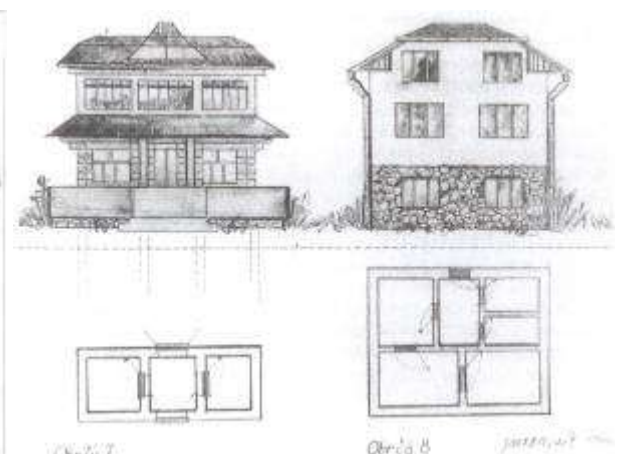
obr. č. 3

obr. č. 4

obr. č. 5

obr. č. 6

obr. č. 7

obr. č. 8

Pitvor – je vstupným priestorom ľudového domu, ktorý má vchod na pozdĺžnej alebo tiež na štítovej strane. Nebol vykurovaný a spolu s komorou bol druhým studeným priestorom v dome. Schody do podstrešia (krovu), predtým rebrík, zaberajú väčšiu časť priestoru pitvora. Pitvor chránil vstup do izby. Jeho vedľajšia úloha k hlavnému priestoru v dome – izbe sa odrážala i v jednoduchom špárovaní zrubov, nebola tu dlážka ani strop. I keď koncom 19. storočia sa začína pitvor upravovať, bolo to veľmi pomalé a nie tak dôsledné ako v izbe. V priebehu doby, keď sa jeho predelením zrubovou priečkou rovnobežne s pozdĺžnou stranou

domu vytvoril nový priestor – kuchyňa, sú jeho rozmery menšie. Dĺžka sa skrakuje na 1/2 – 1/3 pôvodného rozmeru. Zostáva aj naďalej vstupným priestorom.

Izba – je hlavným obývacím priestorom domu. V zime to bol jediný vykurovaný priestor v dome. Vykonávali sa tu všetky domáce práce, slávnostné udalosti rodiny. Rozmery izby sa najčastejšie pohybujú v rozpätí 3 x 3 m a 3 x 4 m, pri obdĺžnikovom tvare s užšou stranou v štítovej časti. Izolovanosť prostredia obce od kultúrnych centier, nízka poľnohospodárska produkcia často nepresahujúca existenčné potreby, nedostatok pracovných príležitostí – to všetko sa odrážalo najviac na interiérovom zariadení izby. Hlavnou súčasťou a dominantou izby je pec. Slúžila na prípravu jedál, vykurovanie a bola najteplejším miestom na spanie. Ďalšou dôležitou súčasťou zariadenia izby je stôl. Umiestnený je tradične vzhľadom k peci uhlopriečne v náprotivnom kúte. Význam stola umiestneného v tomto kúte je zvyšovaný zvykmi a poverami, ktoré sa k nemu viažu. Nad ním sú v rohu umiestnené obrazy svätých, čo zdôrazňuje posvätnosť tohto miesta. Posteľ bola v izbe len jedna, umiestnená oproti peci. Spával na nej gazda s manželkou. Na spanie ďalších členov rodiny boli využívané aj lavice, umiestnené okolo pece, ale aj pod oknami a v kúte okolo stola. V izbe pod oknom alebo na inom mieste bola truhla na šaty. Slúžila výhradne na ukladanie ženských častí odevu, dokumentovala vlastníctvo ženy, jej veno. Neodmysliteľnou súčasťou interiérového vybavenia izby sú police na odkladanie kuchynského riadu. Umiestnené sú na zadnej pozdĺžnej stene alebo na stene pri dverách do komory. Majú niekoľko priehradok bez dvier, ale i s dvierkami. Zavesené sú na drevených kolíkoch takmer pod stropom. Nosný stropný trám (*sosromba*), plniaci nosnú funkciu podopretia stropu, bol ozdobený vyrezávanými motívmi fytonosnej a kozmologickej povahy (vetvičky drevín, štylizovaný ornament ihličnatých drevín), rozety, meno staviteľa domu s letopočtom. Bol zakomponovaný vždy do ohraničenej plochy smerom k oknám. V druhej polovici 19. storočia sa na tráme ujali štylizované ornamente „stromu života“ a na prelome 19. a 20. storočia plesnivec, burbonská ruža a halúzky s lístkami.

PRĽA v Ždiari - Horný koniec
dom ľudový č. p. 425
nosný stropný trám izby

PRĽA v Ždiari - Horný koniec
dom ľudový č. p. 440
nosný stropný trám izby

PRĽA v Ždiari - Horný koniec
dom ľudový č. p. 451
nosný stropný trám izby

PRLA v Ždiari - Bachledova dolina
dom ľudový č. p. 23
pec v izbe

PRLA v Ždiari - Blaščacká dolina a Antošovský vrch
dom ľudový č. p. 65
pec v izbe

Komora – je prístupná z izby. Slúži predovšetkým ako domáce skladište potravín, ale aj pre odloženie častí odevu a obuvi. V niektorých prípadoch sa využívala aj na spanie. Ak nebola pivnica pod pitvorom alebo izbou, bola umiestnená pod komorou. Často to bola iba jama na zemiaky. Komora mala malé okienko. Neskôr, keď sa v komore trvale spávalo, bolo okno väčších rozmerov. Priestor bol nevykurovaný.

Hospodárske stavby

Vysoká horská poloha Ždiaru, kamenistá pôda a drsné podnebie určili charakter poľnohospodárskej výroby. Tomuto je podriadený i počet a druh hospodárskych objektov. Veľkosť hospodárskych stavieb sa určovala množstvom obhospodarovanej pôdy. Ich pôvodná zástavba sa riešila v pomere k domu veľmi jednoducho, často pod jednou strechou. Dispozícia spoločného zastrešenia sa začala meniť pod vplyvom poveternostných zmien a rozširovaním gazdovstva.

Stodola – je najväčším hospodárskym objektom. Situovaná je vždy v zadnej (severnej) časti hospodárskeho dvora na obdĺžnikovom pôdoryse. Konštrukčne i materiálovo je rovnaká ako ľudový dom. Nárožia na stodole majú jednoduchú väzbu na čap, iba spodné trámy na kladky. Špáry medzi trámami sú väčšie ako na dome a nevyplňajú sa. Strechy sú sedlové s podlomenicami a s doskovými štítmi, kryté šindľovou krytinou. Stodola býva 3-dielna, so stredovým prejazdovým priestorom – mlatoviskom. Spolu so stodolou, pod spoločným zastrešením je budovaná maštaľ. Konštrukčne je postavená z kamenného omietnutého muriva. Povalový priestor stodoly sa využíval pre uskladnenie krmiva. Ustajnenie zvierat bolo podľa druhu a počtu. Pôdorysné rozmery maštale bývajú zhruba 5 x 6 m. V poslednom období dochádza aj pri tomto objekte k zmene pôvodného stavebného materiálu, používaním tehál, betónových tvárnic a ich kombináciou. Rovnako ako aj na dome dochádza k výmene strešnej krytiny plechovými pásmi alebo eternitovou krytinou, ojedinele tvrdou pálenou krytinou.

Ovčín – nechýbal ani v jednom roľníckom dvore. Obyčajne je to drevená zrubová, dvojpriestorová stavba, situovaná v kolmom napojení medzi ľudovým domom a stodolou. Zastrešenie je sedlovou strechou so šindľovou krytinou. Špáry medzi trámami sa upchávali machom a povrieslami zo slamy.

V kolmom napojení medzi ľudovým domom a stodolou boli situované zrubové hospodárske stavby zastrešené sedlovými alebo pultovými strechami, kryté šindľovou krytinou s využívaním priestorov pre chlievy, šopy, voziarne, sklady a pod.

Vo vnútornej, nezastavanej časti roľníckeho dvora – v „átriu“, boli situované menšie prístrešky pre hydinu a ošípané (ak nie sú umiestnené v maštali). Postavené sú z dosák pribitých na obvodovú zrubovú konštrukciu hospodárskych stavieb dvora. K časti dreveného zrubového plota areálu roľníckeho dvora, ktorý nadväzuje na príľahlé hospodárske stavby stĺpovou konštrukciou, bolo situované hnojisko. Vodorovné drevá plota sa vyťahovali zo stĺpov a tým sa umožnil prístup z vonkajšej strany roľníckeho dvora pri vyvážaní hnoja. Pri hnojisku je situovaný žumpový záchod, drevenej doskovej konštrukcie so šikmou striedkou.

Základy a podmurovky – stavebným materiálom na základy a nízke podmurovky zrubových objektov boli prírodné horniny, slieňové a pieskovcové bridlice. Ploské kamene boli striedavo ukladané, zasypané hlinou, zemou a vlhkým lesným humusom. Výška podmurovky závisela od sklonu terénu. Tento stavebný materiál bol využívaný aj pri výstavbe maštali, ktoré tvorili kompaktný celok so stodolou. V rámci roľníckych dvorov sa podmurovky výlučne používali pri výstavbe ľudových domov, hospodárske stavby boli stavané bez podmuroviek.

Vertikálne a horizontálne konštrukcie – realizovali sa výlučne klasickou drevenou zrubovou konštrukciou. Pri výstavbe ľudového domu a hospodárskych stavieb sa pôvodne používalo smrekové a jedľové drevo. Smrek sa uprednostňoval na stavbu ľudového domu, jedľové drevo na hospodárske stavby, pretože jedľové drevo po rokoch stmavní až očerní. Používali sa aj ako prvé spodné drevá, aby zaťažovali steny a odolávali nárazom vetra. Stromy vyhladené na stavbu boli dlhodobo pozorované a opatrované až do výrubu. Kontrola sa diala udrutím sekerou po kmeni. Podľa ozveny zvuku v kmeni sa uvažovalo o výhodnosti použitia stromu. Bola to stará skúsenosť, že kmeň zdravého stromu pri mocnom udrutí sekerou akoby zazvonil. Okolie vybratého stromu vyčistili od listia, ihličia a haluzí, aby korene stromu mohli voľne dýchať a aby sa kmeň vyvíjal do hrúbky a strom do výšky. Stromy sa nevytínali v piatok, počas splnu mesiaca, len medzi splnom a novom. Kmene sa odkôňovali v máji, keď je kôra stromu vlhká a ľahko sa oddeľuje od kmeňa. Drevo bolo nakoniec uložené do vodorovnej polohy a sušilo sa od pol do dvoch rokov. Steny maštali z kamenného muriva boli omietnuté tenkou vrstvou malty a olíčené vápnom. Výnimočne boli exteriérové steny maštali bez omietkovej úpravy, interiérové steny mali z hygienického dôvodu vždy vápenný náter. Ľudové domy a hospodárske stavby sa z exteriérovej strany obíjali zvislo kladenými drevenými doskami z tej strany, odkiaľ prichádzali vetry a fujavice (obyčajne zo severozápadnej strany).

Do konca 19. storočia stavali v Ždiari obytné domy, ktorých steny boli zložené najviac z troch hrubých kmeňov (*plazy*). Do nich vyvítali otvory a vbíjali drevené kolíky. Dvojice *plazov* boli k sebe pritiahnuté. Steny z tenších trámov sa viazali v nárožiach na *klódky*. V Ždiari uprednostňovali väzbu na rybí *ogon* (chvost). Jej výhoda bola v tom, že v prípade požiaru sa konštrukcia mohla urýchlene rozobrať. Na čelnej stene medzi oknami kládli po tri rady *plazov* a v stene od izby päť radov. Šiesty *plaz* pod oknami a dverami zvaný *okap* vyčnieval v dĺžke asi 35 – 50 cm. Obíjmal pod ním ležiaci *plaz* na *oblap*. Bol vyrezávaný a tvoril výpust. *Plaz* ležiaci na čelnej stene a opierajúci sa o stĺpiky okien sa volal *vyšný výpust*. Siedmy *plaz* v štítovej stene a na interiérovej strane mal vyvrtané otvory. V nich bol zapustený *sosromb*. Nosný trám v izbe

(*sosromb*) na Spiši všeobecne známy ako *tragár* podopieral povalu. Z okennej (južnej) strany mal trám symetricky umiestnený motív, obyčajne rastlinný, v prostriedku symboly slnka (solárne rozety) a kresťanského kríža, potom meno budovateľa a dátum výstavby (vročenie). Na *sosrombe* sú priečne položené *sosrombiky*, na ne sa kládli dosky, ktoré tvorili podlahu povaly. Potom položili *podplovnice* v izbe viditeľné, pretože ležia nad *sosrombikmi* a vyčnievajú von. V čelnej stene sú nad nimi *plotvy* zviazané na koncoch tenším drevom. Tie nevyčnievajú, ale tvoria *glajchu*. Zviazaný koniec uhlov (nárožie) má tvar rybieho chvosta. *Plotvami* sa končí výstavba stien.

Špáry medzi trámami sa upchávajú machom a povrieslami zo slamy, neskôr hoblinami, stružlinami, potom ich oblepili hlinenou omietkou (blatom) a olíčili vápnom namodro alebo nabielo. Neskoršia úprava spočívala v prekrytí špár drevenými latkami. Rezné plochy priečných trámov sa natierali vápenným náterom z dôvodu zamedzenia vniknutia vody do priečného rezu. Na biele plochy štvorcov boli maľované pásiky, bodky, kvety alebo iné geometrické tvary. Pri farbení dreva sa dbalo na to, aby sa popri štruktúre zachoval aj jeho prirodzený kolorit tým, že sa nefarbilo a nenatieralo umelými farbami a roztokmi. Preto zrubové objekty dostali pod vplyvom premien počasia a slnka zvláštnu indickú nachovú červeň v mnohých odtieňoch, závislých na situovaní objektov v teréne obrátených k slnku. Vonkajšia výzdoba ľudových domov sa sústreďovala výlučne na hlavnú (južnú) fasádu. Okrem majstrovskej nárožnej väzby, šambrán okolo okenných a dverných otvorov, mali drevené domy svoj kolorit. Starali sa o ňu predovšetkým ženy. Skladala sa z rastlinných motívov fytomorfologickej povahy (kvety, halúzky, šišky, jedličky a pod.).

Od polovice 20. storočia výrazne dochádza k zmene pôvodnej materiálovej a konštrukčnej skladby objektov nahrádzaním klasickou murovanou konštrukciou, čo má za následok narušenie významných pamiatkových hodnôt. Vo veľa prípadoch je to dožitie dreveného stavebného materiálu zapríčinené absenciou základnej údržby a obnovy.

Okenné otvory – prvotných obydlií – kolíb boli pred zimou upchávané handrami, postupne sa vkladali do okien už aj zvieracie blany. Začiatkom 20. storočia je zmena okenných otvorov oveľa zreteľnejšia. Počet okenných otvorov v ľudovom dome bol ustálený: v komore jeden okenný otvor, v izbe dva. Pitvor pôvodne nemal okenný otvor, neskôr sa tento priestor presvetľoval malým oknom nad dverami. Komora bola pôvodne presvetlená a vetraná iba špárou medzi trámami. Neskôr sa špára zväčšovali až do polovice hrúbky dvoch trámov, na rozmery 20 – 30 x 20 – 30 cm. Postupne bolo okno zväčšované až do rozmerov okenných otvorov izieb (60 x 80 cm). Z exteriérovej strany je v spodnej časti okenného otvoru vysunutá doska zabraňujúca dažďu a snehu vniknúť medzi rám okna a zrub. V priebehu doby sa ujímali typy okien s riešením presklených tabúl v 6-dielnom členení, v 4-dielnom a v tvare „T“. Okenný otvor z exteriérovej strany zdobili drevené lišty (dosky) – šambrány, často zdobne profilované. Natierané boli karmínovou červeňou, používala sa k nej tmavá karmínová, jasná rumelka a tmavozelený odtieň. Nebolo zvláštnosťou kombinovať modrú, červenú, zelenú a žltú farbu.

Dverné otvory – podobne ako okenné otvory sa budovali zároveň so stavbou zrubu a to pomocou stĺpov. Iba rámovanie sa zhotovovalo až po dokončení domu. Vonkajšie dvere sú silnejšie, na ich zhotovovanie sa používali hrubšie dosky ako pri ostatných dverných interiéroch výplniach. Rozmery vstupných otvorov boli 160 – 180 cm x 100 – 120 cm. Vysoké prahy 20 – 30 cm pri vonkajších dverách ochraňovali interiér domu proti podfuknutiu vetrom. Dverná výplň bola často ozdobená vrúborezbu s vegetatívnym motívom a sústavou drevených klincov (kolíkov). Túto inšpiráciu nachádzame v blízkej oblasti poľského Podhalia.

Strechy stavieb – sú sedlové s podlomenicami v $1/4 - 1/3$ výšky strešného štítu. Pre zastrešenie stavieb bola najbežnejšia krokrová konštrukcia. Na steny sa postavili *scity* (štíty) a potom krokvy. Opierali sa vo vydľabaných žliabkoch *plotiev* tak, že päta krokvy bola zasunutá do žliabka. Prvé krokvy sa volali *scitové sčany* (štítové steny) a boli vysunuté asi 20 – 30 cm nad izbu. Na hrebeni strechy sa spájali tak, že *cop* jednej krokvy vchádzal do *kapice* druhej a v prostriedku ich viazal *bánt*. Od polovice prvých krokiev vyčnievali dve nárožnice s *džadom*. Určovali šírku odkvapu a strechy. Z vyčnievajúcich koncov viseli *obšajty* a po ich dĺžke laly *stšešnice*. Laly boli zo smrekových žrdí. Rúbali ich v lese a pred použitím ich vymočili v potoku. Na ne sa pribíjali šindle. Hrebeň strechy bol naklonený na južnú stranu, na hospodárskych stavbách na stranu východnú. Vo vrchole štítov ľudových domov bola umiestnená háľka (*frolka*) vyrezaná zo smrekového dreva. Dlážku povaly tvorila utlačená zemina s pieskom. Dym z pece sa rozširoval v celom podstreší a škárami pomedzi šindle vychádzal voľne do priestoru. Obytné domy tak nemali vyústenie komínového telesa nad úroveň strechy. Úprava štítov stiech bola z vertikálne kladených dosák ale aj z klasovitého kladenia. Špáry medzi doskami sú prekryté drevenými latkami. Táto úprava štítov predstavuje jednoduchú formu, ich kombináciou a zavedením ďalších prvkov sa dosahuje veľkej estetickej a výtvarnej úrovne. Z dosák vyrezávané lišty rozličných veľkostí boli na štítoch poskladané do rozličných variant, napr. slnečné symboly, štylizovaný plesnivec, krasovlas bezbyľový a pod. V ploche východného štítu ľudového domu sú vyrezávané otvory – výzorníky, rôznych geometrických tvarov. Okrem estetického dotvárania štítu majú výzorníky i praktickú úlohu – osvetľovať podstrešný priestor a odvádzať dym. Počet výzorníkov a ich rozmiestnenie býva rôzne. Pri jednoduchých formách štítu sú najčastejšie jeden až dva výzorníky, spravidla v strede.

Pôvodnou strešnou krytinou bol drevený štiepaný šindel. Postupne bola táto krytina, z dôvodu udržania čo najdlhšej trvanlivosti nahradzovaná pásmi z vyrovnaných plechových sudov, plechovou falcovanou krytinou, neskôr eternitovou krytinou a v ojedinelých prípadoch tvrdou pálenou krytinou. Nie je výnimkou, že na pôvodnú krytinu z drveného štiepaného šindľa bola uložená nová plechová krytina. V súčasnosti veľmi negatívne vplýva na celkový výraz územia používanie novodobých strešných krytín, typu profilovanej plechovej krytiny rôznej farebnosti, bitúmenovej krytiny a pod.

Po zakrytí domu strechou sa pristupovalo k dokončovacím prácam v interiéri domu. Ako prvá sa vyhlbila pivnica. Pôvodne to bola iba jama, do ktorej sa vsypávali zemiaky. Situovaná bola zvyčajne pod úrovňou podlahy komory. Neskôr boli pivnice stavané z kamenné často neomietnutého muriva, zaklenuté valenou klenbou, príp. plochostropé.

Pamiatková rezervácia Ľudovej architektúry v Ždiari – Horný koniec

Dvor roľnícky č. p. 420, parc. č. 2366/2 – NKP, č. ÚZPF 3761/1-3 (Fotodokumentácia - č. záberu 7)

Roľnícky dvor je uzavretý, átriový. Usporiadanie pamiatkových objektov roľníckeho dvora je netypické pre ždiarsku zástavbu – ľudový dom je situovaný na východnej strane dvora. Dom bol postavený v roku 1924 ako jeden z prvých „moderných“ domov v Ždiari (po návrate staviteľa zo zámoria). V severnej časti dvora je situovaná hospodárska stavba (stodola, maštal', chliev), západnú stranu dvora uzatvára hospodárska stavba (kôlna, voziareň).

Objektová skladba roľníckeho dvora:

3761/1 – dom ľudový

3761/2 – stavba hospodárska (na západnej strane dvora)

3761/3 – stavba hospodárska (na severnej strane dvora)

Dom č. 421, parc. č. 2374

(Fotodokumentácia - č. záberu 8)

Novostavba rodinného domu svojím situovaním narúša základné princípy historického urbanizmu. Výrazne predimenzované hmotovo-priestorové riešenie domu ako aj použitie výrazových prostriedkov negatívne narúša prostredie pamiatkovej rezervácie.

Dvor roľnícky č. p. 422, parc. č. 2375/1 – NKP, č. ÚZPF 3777/1-2 (Fotodokumentácia - č. záberu 9)

Roľnícky dvor tvorený ľudovým domom a stavbou hospodárskou v pôdorysnom tvare „L“. Je uzavretý, átriový. Pôvodný ľudový dom „zakopanského“ typu bol v minulosti viackrát prestavaný a výraznou prestavbou prešiel začiatkom 21. storočia, kedy došlo k zániku jeho pamiatkových hodnôt. Z tohto dôvodu KPÚ Prešov spracoval návrh na výpis pamiatkového objektu „ľudový dom“ z ÚZPF.

Objektová skladba roľníckeho dvora:

3777/1 – dom ľudový

3777/2 – stavba hospodárska

Škola č. p. 423, parc. č. 2384/2 – NKP, č. ÚZPF 3778/0
(Fotodokumentácia - č. záberu 10)

Objekt je veľkoryso riešený, polyfunkčný. Okrem školy (2. štátna ľudová škola u Bachledu) a obytnej časti bola v objekte aj krčma, neskôr obchod. V súčasnosti je využívaný len sčasti na bývanie. Z juhozápadnej strany prináležia k objektu hospodárske stavby.

Dvor roľnícky č. p. 425, parc. č. 2395 – NKP, č. ÚZPF 3679/1, 2, 3, 5
(Fotodokumentácia - č. záberu 11)

Roľnícky dvor je uzavretý, átriový, obostavaný zo štyroch strán. Južnú stranu dvora tvorí ľudový dom, rovnobežne s ním na severnej strane dvora je situovaná stodola s maštaľou. Západnú stranu dvora uzatvára hospodárska stavba (chliev a vozáreň). Pôvodná hospodárska stavba (kôľňa - „jata“) na východnej strane dvora bola koncom 20. storočia asanovaná a na jej mieste bol postavený murovaný objekt, čím zanikli pamiatkové hodnoty pôvodného pamiatkového objektu.

Objektová skladba roľníckeho dvora:

- 3679/1 – dom ľudový
- 3679/2 – stodola s maštaľou
- 3679/3 – stavba hospodárska (na západnej strane dvora)
- 3679/5 – studňa

Dvor roľnícky č. p. 427, parc. č. 2400/1 – NKP, č. ÚZPF 3680/1-2
(Fotodokumentácia - č. záberu 12)

Roľnícky dvor je uzavretý, átriový. Na južnej strane dvora je situovaný ľudový dom, severnú stranu dvora uzatvára stodola s maštaľou, na západnej strane dvora je postavený novodobý murovaný dom (na mieste pôvodnej hospodárskej stavby), východnú stranu dvora uzatvára prestrešená kôľňa - „jata“.

Objektová skladba roľníckeho dvora:

- 3680/1 – dom ľudový
- 3680/2 – stodola s maštaľou

Dvor roľnícky č. p. 429, parc. č. 2398 – NKP, č. ÚZPF 3681/1-2
(Fotodokumentácia - č. záberu 13)

Na južnej strane roľníckeho dvora je situovaný ľudový dom, severnú stranu uzatvára stodola s maštaľou, na západnej strane dvora je situovaná menšia hospodárska stavba. Z východnej strany je roľnícky dvor otvorený.

Objektová skladba roľníckeho dvora:

3681/1 – dom ľudový

3681/2 – stodola s maštaľou

Dom č. p. 430, parc. č. 2415/3
(Fotodokumentácia - č. záberu 14)

Dom spolu s príslušími hospodárskymi stavbami, dispozičnou zástavbou, hmotovo-priestorovou skladbou, použitím historickej konštrukčno-materiálovej skladby ako aj jeho výrazové architektonické prostriedky vychádzajú z princípov pôvodného ždiarskeho staviteľstva.

Dvor roľnícky č. p. 433, parc. č. 2435/1,2,3 – NKP, č. ÚZPF 3682/1-2
(Fotodokumentácia - č. záberu 15)

Roľnícky dvor je uzavretý, átriový. Na južnej strane dvora je situovaný ľudový dom, severnú stranu dvora rovnobežne s domom uzatvára objekt stodoly s maštaľou. Na východnej strane dvora je situovaná obytná prístavba k domu. Západnú stranu dvora uzatvára hospodárska stavba.

Objektová skladba roľníckeho dvora:

3682/1 – dom ľudový

3682/2 – stodola s maštaľou

Novostavba na pozemku parc. č. 2434/8, 2434/3, 2434/9
(Fotodokumentácia - č. záberu 16)

Novostavba rodinného domu svojím situovaním narúša základné princípy historického urbanizmu. Architektonické stvárnenie domu ako aj použitie konštrukčno-materiálovej skladby je nevhodné do prostredia pamiatkovej rezervácie.

Dom č. p. 676, parc. č. 2434/11,
(Fotodokumentácia - č. záberu 17)

Novostavba svojím situovaním narúša základné princípy ochrany historického urbanizmu. Architektonické stvárnenie objektu ako aj použitie stavebných materiálov (skladba a opracovanie zrubovej konštrukcie typické pre územie Oravy) je nevhodné do prostredia pamiatkovej rezervácie.

Dvor roľnícky č. p. 435, parc. č. 2438 – NKP, č. ÚZPF 3683/1-2
(Fotodokumentácia – č. záberu 18)

V južnej časti roľníckeho dvora je situovaný ľudový dom, rovnobežne s domom, v severnej časti dvora je situovaná stodola s maštaľou. Západnú stranu dvora uzatvára hospodárska stavba. Z východnej strany je roľnícky dvor otvorený, v tesnej blízkosti je situovaný susedný areál roľníckeho dvora č. p. 433.

Objektová skladba roľníckeho dvora:

3683/1 – dom ľudový

3683/2 – stodola s maštaľou

Dom č. p. 436, parc. č. 2437
(Fotodokumentácia – č. záberu 19)

Murovaná stavba domu s príslušími objektami predimenzovanou hmotovo-priestorovou skladbou voči pôvodnej zástavbe, výrazovými prostriedkami a použitou materiálno-konštrukčnou skladbou negatívne pôsobí v prostredí pamiatkovej rezervácie.

Dom č. p. 438, parc. č. 2457/1
(Fotodokumentácia - č. záberu 20)

Hmotovo-priestorová skladba domu ľudového, pri ktorom fyzicky zanikli hospodárske stavby, svojím hmotovo-priestorovým stvárnením, konštrukčno-materiálovou skladbou a výrazovými prostriedkami vychádza z princípov pôvodného ždiarskeho staviteľstva.

Dom č. p. 439, parc. č. 2477/2

(Fotodokumentácia - č. záberu 21)

Situovanie stavby domu je v rozpore so základnými princípmi historickej zástavby. Hmotovo-priestorová skladba domu je predimenzovaná a použitie materiálovo-konštrukčnej skladby pôsobí v prostredí pamiatkovej rezervácie rušivo.

Dvor roľnícky č. p. 440, parc. č. 2478/1,2 – NKP, č. ÚZPF 3685/1-3

(Fotodokumentácia - č. záberu 22)

V južnej časti roľníckeho dvora je situovaný ľudový dom, rovnobežne s domom, v severnej časti dvora je situovaná stodola s maštal'ou. Západnú stranu dvora uzatvára hospodárska stavba – ovčín. Z východnej strany dvora uzatvára vysoký plný doskový plot.

Objektová skladba roľníckeho dvora:

3685/1 – dom ľudový

3685/2 – stodola s maštal'ou

3685/3 – ovčín

Dom č. p. 441, parc. č. 2482/4

(Fotodokumentácia - č. záberu 23)

Architektonické stvárnenie domu, výrazové prostriedky ako aj použitie materiálovo-konštrukčnej skladby negatívne pôsobí v prostredí pamiatkovej rezervácie.

Dvor roľnícky č. p. 443, parc. č. 2506/1 – NKP, č. ÚZPF 3686/2-4

(Fotodokumentácia - č. záberu 24)

Pôvodná dispozičná zástavba roľníckeho dvora je uzavretá, átriová. Na južnej strane dvora je situovaný ľudový dom, ktorý v 90-tych rokoch 20. storočia bol radikálne prestavaný, čím zanikli jeho pamiatkové hodnoty a bol vypísaný z ÚZPF. Severnú stranu dvora uzatvára objekt stodoly, na západnej strane je situovaný chliev, východnú stranu dvora uzatvára kôľňa (jata).

Objektová skladba roľníckeho dvora:

3686/2 – stodola

3686/3 – šopa

3686/4 – chliev

Stavba hospodárska č. p. 444, parc. č. 2506/2 – NKP, č. ÚZPF 3687/0
(Fotodokumentácia - č. záberu 25)

Hospodárska stavba bola postavená ako súčasť pôvodného uzavretého, átriového roľníckeho dvora. Postavená je v pôdorysnom tvare „L“ a situovaná je v severozápadnej časti pôvodného dvora. Súčasťou hospodárskej stavby sú priestory stodoly, maštale, vozárne a kôlne - „jaty“.

Dom č. p. 525, parc. č. 2506/3
(Fotodokumentácia - č. záberu 26)

Murovaná novostavba rodinného domu, situovaná na mieste pôvodného asanovaného ľudového domu svojou hmotovo-priestorovou skladbou, výrazovými architektonickými prostriedkami ako aj použitím stavebných materiálov výrazne negatívne narúša prostredie pamiatkového územia.

Stavba hospodárska č. p. 445, parc. č. 2546 – NKP, č. ÚZPF 3688/0
(Fotodokumentácia - č. záberu 27)

Hospodárska stavba bola postavená ako súčasť pôvodného uzavretého, átriového roľníckeho dvora. Pôvodný areál roľníckeho dvora uzatvára zo severnej strany. Súčasťou hospodárskej stavby sú priestory stodoly, maštale, vozárne. Na východnej strane k stavbe prináleží menšia hospodárska stavba.

Dom č. p. 446, parc. č. 2551/2
(Fotodokumentácia - č. záberu 28)

Hmotovo-priestorová skladba murovaného rodinného domu je voči pôvodnej zástavbe v pamiatkovom území značne predimenzovaná. Celkový architektonický výraz domu je v prostredí ľudovej zrubovej architektúry nevhodný.

Dvor roľnícky č. p. 447, parc. č. 2550 – NKP, č. ÚZPF 3689/1-4
(Fotodokumentácia - č. záberu 29)

Roľnícky dvor je uzavretý, átriový. Na južnej strane dvora je situovaný ľudový dom, severnú stranu dvora uzatvára stodola s maštaľou, na západnej strane dvora je situovaná hospodárska stavba (chliev), východnú stranu dvora uzatvára hospodárska stavba (šopa).

Objektová skladba roľníckeho dvora:

3689/1 – dom ľudový

3689/2 – stodola s maštaľou

3689/3 – šopa

3689/4 – chliev

Dom č. p. 457, parc. č. 2564/3
(Fotodokumentácia - č. záberu 30)

Hmotovo-priestorová skladba domu, použitie stavebných materiálov ako aj výrazové architektonické prostriedky vychádzajú z princípov pôvodného ždiarskeho staviteľstva a vhodne dotvárajú prostredie pamiatkového územia.

Dom č. p. 458, parc. č. 2569/4
(Fotodokumentácia - č. záberu 31)

Hmotovo-priestorová skladba domu, použitie stavebných materiálov ako aj výrazové architektonické prostriedky vychádzajú z princípov pôvodného ždiarskeho staviteľstva a vhodne dotvárajú prostredie pamiatkového územia.

Dom č. p. 449, parc. č. 2569/2
(Fotodokumentácia - č. záberu 32)

Hmotovo-priestorová skladba murovaného rodinného domu je voči pôvodnej zástavbe v pamiatkovom území značne predimenzovaná. Celkový architektonický výraz domu je v prostredí ľudovej zrubovej architektúry nevhodný.

Dvor roľnícky č. p. 450, parc. č. 4450/1 – NKP, č. ÚZPF 3690/1-3
(Fotodokumentácia - č. záberu 33)

Na južnej strane dvora je situovaný ľudový dom, severnú stranu dvora uzatvára stodola s maštaľou, na západnej strane je situovaná hospodárska stavba (ovčín).

Objektová skladba roľníckeho dvora:

3690/1 – dom ľudový

3690/2 – stodola s maštaľou

3690/3 – ovčín

Dvor roľnícky č. p. 451, parc. č. 4449 – NKP, č. ÚZPF 3691/1-4
(Fotodokumentácia - č. záberu 34)

Roľnícky dvor je uzavretý, átriový. Na južnej strane dvora je situovaný ľudový dom, severnú stranu dvora uzatvára stodola s maštaľou. Západnú stranu dvora uzatvára hospodárska stavba (ovčín) a na východnej strane je situovaná hospodárska stavba (šopa).

Objektová skladba roľníckeho dvora:

3691/1 – dom ľudový

3691/2 – stodola s maštaľou

3691/3 – ovčín

3691/4 – šopa

Dom č. p. 652, parc. č. 4450/6
(Fotodokumentácia - č. záberu 35)

Rodinný dom má predimenzovanú hmotovo-priestorovú skladbu, výrazové architektonické prostriedky a kombinácia použitých stavebných materiálov nevhodne narúšajú prostredie pamiatkovej rezervácie.

Dom č. p. 631, parc. č. 4416/2
(Fotodokumentácia - č. záberu 36)

Rodinný dom má predimenzovanú hmotovo-priestorovú skladbu, výrazové architektonické prostriedky a kombinácia použitých stavebných materiálov nevhodne narúšajú prostredie pamiatkovej rezervácie.

Pamiatková rezervácia ľudovej architektúry v Ždiari – Bachledova dolina

Dom č. p. 12, parc. č. 198

(Fotodokumentácia – č. záberu 39)

Hmotovo-priestorová skladba murovaného rodinného domu je voči pôvodnej zástavbe v pamiatkovom území značne predimenzovaná. Celkový architektonický výraz stavby je prostredím ľudovej zrubovej architektúry nevhodný.

Novostavba na pozemku parc. č. 202/3

(Fotodokumentácia – č. záberu 40)

Murovaná novostavba rodinného domu svojím situovaním narúša základné princípy ochrany historického urbanizmu. Hmotovo-priestorové riešenie novostavby, výrazové prostriedky ako aj materiálovo-konštrukčná skladba negatívne pôsobí v prostredí pamiatkového územia.

Dom č. p. 13, parc. č. 209/1, 209/2

(Fotodokumentácia – č. záberu 41)

Prestavba a nadstavba pôvodného prízemného murovaného domu svojím hmotovo-priestorovým riešením a výrazovými architektonickými prostriedkami veľmi negatívne narúša prostredie pamiatkovej rezervácie.

Dom č. p. 24, parc. č. 226/3

(Fotodokumentácia – č. záberu 42)

Hmotovo-priestorové riešenie murovaného domu, výrazové prostriedky ako aj použitie stavebných materiálov negatívne pôsobí v prostredí pamiatkového územia.

Dvor roľnícky č. p. 14, parc. č. 223/2 – NKP, č. ÚZPF 3784/1-3
(Fotodokumentácia – č. záberu 43)

Roľnícky dvor je uzavretý, átriový. V južnej časti dvora je situovaný ľudový dom, severnú stranu uzatvára stodola s maštaľou, na východnej strane je situovaný objekt šopy.

Objektová skladba roľníckeho dvora:

3784/1 – dom ľudový

3784/2 – stodola s maštaľou

3784/3 – šopa

Dvor roľnícky č. p. 15, parc. č. 234/2 – NKP, č. ÚZPF 4632/1-2
(Fotodokumentácia – č. záberu 44)

Roľnícky dvor je uzavretý, átriový. V južnej časti je situovaný ľudový dom, severnú stranu uzatvára objekt stodoly s maštaľou. Pôvodná hospodárska stavba, situovaná v západnej časti roľníckeho dvora už neexistuje.

Objektová skladba roľníckeho dvora:

4632/1 – dom ľudový

4632/2 – stodola s maštaľou

Dvor roľnícky č. p. 16, parc. č. 233 – NKP, č. ÚZPF 3762/1-3
(Fotodokumentácia – č. záberu 45)

Roľnícky dvor je uzavretý, átriový. Na južnej strane dvora je situovaný ľudový dom, severnú stranu dvora uzatvára stodola s maštaľou. Na východnej strane dvora je situovaný ovčín, na západnej strane dvora je postavená novodobá murovaná prístavba.

Objektová skladba roľníckeho dvora:

3762/1 – dom ľudový

3762/2 – stodola s maštaľou

3762/3 – ovčín

Dom ľudový č. p. 17, parc. č. 249/1 – NKP, č. ÚZPF 3785/1
(Fotodokumentácia – č. záberu 46)

Ľudový dom je súčasťou pôvodného uzavretého, átriového roľníckeho dvora. Situovaný je v jeho južnej časti. Pôvodná stodola s maštaľou, situovaná v severnej časti dvora je v súčasnosti sčasti asanovaná, rovnako sú asanované hospodárske stavby, pôvodne situované vo východnej časti dvora. V súčasnosti je areál roľníckeho dvora, severne od zadnej dvorovej fasády ľudového domu, vrátane vnútorného átria dvora zastavaný novodobými prístavbami a prestrešený.

Dvor roľnícky č. p. 18, parc. č. 250 – NKP, č. ÚZPF 3692/1-2

(Fotodokumentácia – č. záberu 47)

Pôvodná zástavba roľníckeho dvora bola štvorstranná, uzavretá (átriová). V súčasnosti je tvorený objektom ľudového domu, ktorý je situovaný v jeho južnej časti a hospodárskou stavbou (stodolou), situovanou v severnej časti dvora, rovnobežne s domom. Stavebno-technický stav oboch pamiatkových objektov roľníckeho dvora je dezolátny.

Objektová skladba roľníckeho dvora:

3692/1 – dom ľudový

3692/2 – stavba hospodárska

Dvor roľnícky č. p. 19, parc. č. 265/1 – NKP, č. ÚZPF 4633/1-3

(Fotodokumentácia – č. záberu 48)

Roľnícky dvor je uzavretý, átriový. Na južnej strane dvora je situovaný ľudový dom, na severnej strane je situovaná stodola s maštalou s príľahlou kôľňou, ktorá uzatvára dvor z východnej strany. Na západnej strane dvora je situovaná hospodárska stavba.

Objektová skladba roľníckeho dvora:

4633/1 – dom ľudový

4633/2 – stodola s maštalou

4633/3 – stavba hospodárska

Dom č. p. 20, parc. č. 263

(Fotodokumentácia – č. záberu 49)

Murovaný rodinný dom svojím situovaním narúša základné princípy ochrany historického urbanizmu. Hmotovo-priestorové riešenie domu, výrazové prostriedky ako aj použitie stavebných materiálov negatívne narúša prostredie pamiatkového územia.

Dom ľudový č. p. 21, parc. č. 278/1 – NKP, č. ÚZPF 3787/0

(Fotodokumentácia – č. záberu 50)

Dom ľudový bol súčasťou štvorstranne uzavretého roľníckeho dvora a tvoril jeho južnú stranu. V súčasnosti sú pôvodné hospodárske stavby dvora: stodola s maštalou, ovčín, voziareň a podšopa asanované. V severnej časti roľníckeho dvora je čiastočne zachované obvodové kamenné murivo maštale.

Dom č. p. 22, parc. č. 289

(Fotodokumentácia – č. záberu 51)

Hmotovo-priestorové riešenie domu, jeho skladba a výrazové prostriedky vychádzajú zo základných princípov výstavby ždiarskeho obytného domu. Dom vhodne dotvára prostredie pamiatkového územia.

Novostavba na pozemku parc. č. 311/11 a 321/2

(Fotodokumentácia – č. záberu 52)

Predimenzované hmotovo-priestorové riešenie domu, jeho materiálovo-konštrukčná skladba negatívne pôsobia v prostredí pamiatkovej rezervácie.

Dvor roľnícky č. p. 23, parc. č. 321/1 – NKP, č. ÚZPF 3763/1-3

(Fotodokumentácia – č. záberu 53)

Roľnícky dvor je uzavretý, átriový. Južnú stranu dvora tvorí ľudový dom, na severnej strane je situovaná stodola s maštaľou, západnú stranu dvora uzatvára hospodárska stavba (podšopa) a východná strana dvora je uzavretá doskovým plotom so sedlovou strieškou.

Objektová skladba roľníckeho dvora:

3763/1 – dom ľudový

3763/2 – podšopa

3763/3 – stodola s maštaľou

Dvor roľnícky č. p. 25, parc. č. 343, 342 – NKP, č. ÚZPF 3764/1-3

(Fotodokumentácia – č. záberu 54)

Z pôvodnej objektovej skladby uzavretého roľníckeho dvora je zachovaný ľudový dom, situovaný v jeho južnej časti, stodola s maštaľou v severnej časti dvora a ďalšia stodola s maštaľou, samostatne stojaca východne od roľníckeho dvora. Vnútorň priestor dvora – átrium, bol v celom rozsahu novodobu zastavaný.

Objektová skladba roľníckeho dvora:

3764/1 – dom ľudový

3764/2 – stodola s maštaľou

3764/3 – stodola s maštaľou

Dvor roľnícky č. p. 26, parc. č. 360 – NKP, č. ÚZPF 3693/1-4
(Fotodokumentácia – č. záberu 55)

Roľnícky dvor je uzavretý, átriový. Na južnej strane dvora je situovaný ľudový dom, severnú stranu dvora uzatvára stodola. Na východnej strane je situovaný objekt šopy, na západnej strane je situovaná hospodárska stavba.

Objektová skladba roľníckeho dvora:

3693/1 – dom ľudový

3693/2 – stodola

3693/3 – šopa

3693/4 – stavba hospodárska

Dvor roľnícky č. p. 27, parc. č. 393/4 – NKP, č. ÚZPF 3765/1-3
(Fotodokumentácia – č. záberu 56)

Roľnícky dvor je uzavretý, átriový. Na južnej strane dvora je situovaný ľudový dom, severnú stranu dvora uzatvára stodola s maštaľou, na východnej strane dvora je situovaná hospodárska stavba (voziareň), na západnej strane dvora je situovaná novodobá prístavba.

Objektová skladba roľníckeho dvora:

3765/1 – dom ľudový

3765/2 – stodola s maštaľou

3765/3 – stavba hospodárska

Dvor roľnícky č. p. 28, parc. č. 408 – NKP, č. ÚZPF 3788/1-3
(Fotodokumentácia – č. záberu 57)

Roľnícky dvor je uzavretý, átriový. V južnej časti dvora je situovaný ľudový dom, na severnej strane je situovaná stodola s maštaľou. Východnú stranu dvora uzatvára voziareň.

Objektová skladba roľníckeho dvora:

3788/1 - dom ľudový

3788/2 - stodola s maštaľou

3788/3 - voziareň

Dom č. p. 29, parc. č. 358/7
(Fotodokumentácia – č. záberu 58)

Murovaný rodinný dom svojím situovaním narúša základné princípy ochrany historického urbanizmu. Výrazne predimenzované hmotovo-priestorové riešenie domu, výrazové prostriedky ako aj použitie konštrukčno-materiálovej skladby negatívne narúša prostredie pamiatkového územia.

Dom č. p. 681, parc. č. 358/6

(Fotodokumentácia – č. záberu 59)

Murovaný rodinný dom svojím situovaním narúša základné princípy ochrany historického urbanizmu. Hmotovo-priestorové riešenie domu, výrazové prostriedky ako aj použitie stavebných materiálov negatívne narúša prostredie pamiatkového územia.

Novostavba na pozemku parc. č. 449/10

(Fotodokumentácia – č. záberu 60)

Murovaný rodinný dom svojím situovaním narúša základné princípy ochrany historického urbanizmu. Výrazne predimenzované hmotovo-priestorové riešenie domu, výrazové prostriedky ako aj použitie stavebných materiálov výrazným spôsobom negatívne narúša prostredie pamiatkového územia.

Dom č. p. 31, parc. č. 449/11

(Fotodokumentácia – č. záberu 61)

Murovaný rodinný dom svojím situovaním narúša základné princípy ochrany historického urbanizmu. Výrazne predimenzované hmotovo-priestorové riešenie domu, výrazové prostriedky ako aj použitie stavebných materiálov negatívne narúša prostredie pamiatkového územia.

Dom č. p. 30, parc. č. 449/3

(Fotodokumentácia – č. záberu 62)

Murovaný rodinný dom svojím situovaním narúša základné princípy ochrany historického urbanizmu. Hmotovo-priestorové riešenie domu, výrazové prostriedky ako aj použitie konštrukčno-materiálovej skladby negatívne pôsobí v pamiatkovom území.

Novostavba na pozemku parc. č. 449/4
(Fotodokumentácia – č. záberu 63)

Murovaný rodinný dom svojím situovaním narúša základné princípy ochrany historického urbanizmu. Predimenzované hmotovo-priestorové riešenie domu, výrazové prostriedky ako aj použitie stavebných materiálov negatívne narúša prostredie pamiatkového územia.

Pamiatková rezervácia ľudovej architektúry v Ždiari - Blaščacká dolina a Antošovský vrch

Dvor roľnícky č. p. 35, parc. č. 472 – NKP, č. ÚZPF 3694/1-2 (Fotodokumentácia – č. záberu 68)

Roľnícky dvor je uzavretý, átriový. Na južnej strane dvora je situovaný ľudový dom, severnú a východnú stranu dvora uzatvára hospodárska stavba. Pôvodná hospodárska stavba (voziareň), situovaná na západnej strane dvora zanikla a v súčasnosti dvor uzatvára vysoký doskový plot.

Objektová skladba roľníckeho dvora:

3694/1 – dom ľudový

3694/2 – stavba hospodárska

Dvor roľnícky č. p. 36, parc. č. 487/2 – NKP, č. ÚZPF 3695/1-3 (Fotodokumentácia – č. záberu 69)

Roľnícky dvor je uzavretý, átriový. Na južnej strane dvora je situovaný ľudový dom, na severnej strane dvora je situovaná stodola s maštal'ou. Západnú stranu dvora uzatvára hospodárska stavba, na východnej strane dvora bola pôvodná hospodárska stavba nahradená murovanou stavbou, ktorá rozširuje obytné priestory ľudového domu.

Objektová skladba roľníckeho dvora:

3695/1 – dom ľudový

3695/2 – stodola s maštal'ou

3695/3 – stavba hospodárska

Dvor roľnícky č. p. 37, parc. č. 504 – NKP, č. ÚZPF 3696/1-3 (Fotodokumentácia – č. záberu 70)

Pôvodná dispozičná zástavba roľníckeho dvora je uzavretá, átriová. V južnej časti dvora je situovaný ľudový dom, severnú stranu dvora uzatvára stodola, na východnej a západnej strane dvora boli situované menšie hospodárske stavby. Súčasný stavebno-technický stav jednotlivých pamiatkových objektov je dezolátny, hospodárske stavby zanikli, rovnako ako aj zastrešenie a časť obvodových konštrukcií stodoly, ľudový dom má značne narušenú obvodovú konštrukciu, strecha je v dezolátnom stave. Z dôvodu zániku pamiatkových hodnôt roľníckeho dvora, KPÚ Prešov spracoval návrh na výpis NKP z ÚZPF.

Objektová skladba roľníckeho dvora:

3696/1 – dom ľudový

3696/2 – stavba hospodárska

3696/3 – stodola

Dvor roľnícky č. p. 38, parc. č. 546 – NKP, č. ÚZPF 3697/1-2

(Fotodokumentácia – č. záberu 71)

Roľnícky dvor je uzavretý, átriový. Na južnej strane dvora je situovaný ľudový dom, severnú a východnú stranu dvora uzatvára hospodárska stavba. Pôvodná hospodárska stavba (voziareň), situovaná na západnej strane dvora zanikla a v súčasnosti dvor uzatvára vysoký doskový plot.

Objektová skladba roľníckeho dvora:

3697/1 – dom ľudový

3697/2 – stavba hospodárska

Dvor roľnícky č. p. 39, parc. č. 561/1, 561/2 – NKP, č. ÚZPF 3766/1-2

(Fotodokumentácia – č. záberu 72)

Roľnícky dvor je uzavretý, átriový. Na južnej strane dvora je situovaný ľudový dom, severnú stranu dvora uzatvára objekt stodoly. Na východnej a západnej strane dvora sú situované menšie hospodárske stavby, v súčasnosti prestavané.

Objektová skladba roľníckeho dvora:

3766/1 – dom ľudový

3766/2 – stodola

Dvor roľnícky č. p. 40, parc. č. 572 – NKP, č. ÚZPF 3767/1-4

(Fotodokumentácia – č. záberu 73)

Roľnícky dvor je uzavretý, átriový. Na južnej strane dvora je situovaný ľudový dom, severnú stranu dvora uzatvára stodola s maštaľou. Na východnej a západnej strane dvora sú situované hospodárske stavby.

Objektová skladba roľníckeho dvora:

3767/1 – dom ľudový

3767/2 – stodola s maštaľou

3767/3 – šopa

3767/4 – stavba hospodárska

Dom ľudový č. p. 41, parc. č. 591 – NKP, č. ÚZPF 3698/1

(Fotodokumentácia – č. záberu 74)

Dom ľudový je súčasťou uzavretého, átriového roľníckeho dvora. Situovaný je v jeho južnej časti. Stodola s maštaľou, uzatvárajúca dvor zo severnej strany je zaniknutá, pôvodné hospodárske stavby, situované na východnej a západnej strane dvora boli asanované a nahradené murovanými objektami.

Dom č. p. 637, parc. č. 603/4

(Fotodokumentácia - č. záberu 75)

Murovaný rodinný dom situovaním nerešpektuje historickú urbanistickú zástavbu, predimenzovaná hmota objektu ako výrazové architektonické prostriedky veľmi negatívne pôsobia v prostredí pamiatkovej rezervácie. Objekt je situovaný na ploche určenej na výstavbu v zmysle ÚPD Obce Ždiar.

Dom č. p. 531, parc. č. 601/3

(Fotodokumentácia - č. záberu 76)

Zrubový objekt svojím situovaním nerešpektuje historickú urbanistickú zástavbu.

Dvor roľnícky č. p. 42, parc. č. 629 – NKP, č. ÚZPF 3768/1-2

(Fotodokumentácia – č. záberu 77)

Roľnícky dvor je uzavretý, átriový. Na južnej strane dvora je situovaný ľudový dom, severnú a východnú stranu dvora uzatvára stodola s maštaľou. Na západnej strane dvora je situovaná hospodárska stavba.

Objektová skladba roľníckeho dvora:

3768/1 – dom ľudový

3768/2 – stodola s maštaľou

Dvor roľnícky č. p. 43, parc. č. 646 – NKP, č. ÚZPF 3799/1, 2, 4

(Fotodokumentácia – č. záberu 78)

Roľnícky dvor je uzavretý, átriový. Na južnej strane dvora je situovaný ľudový dom, severnú stranu dvora uzatvára stodola s maštaľou. Na západnej strane dvora je situovaná prístavba drevenej rámovej konštrukcie, na východnej strane dvora je situovaná hospodárska stavba (šopa). Južne od roľníckeho dvora bol situovaný samostatne stojaci senník, ktorý v roku 2003 fyzicky zanikol. V súčasnosti je roľnícky dvor v obnove.

Objektová skladba roľníckeho dvora:

3799/1 – dom ľudový

3799/2 – stodola s maštaľou

3799/4 – šopa

Dom č. p. 44, parc. č. 642

(Fotodokumentácia - č. záberu 79)

Hmotovo-priestorová skladba murovaného rodinného domu je voči pôvodnej zástavbe v pamiatkovom území značne predimenzovaná. Celkový architektonický výraz domu je v prostredí ľudovej zrubovej architektúry nevhodný.

Dom č. p. 45, parc. č. 675/1, 675/2

(Fotodokumentácia - č. záberu 80)

Hmotovo-priestorová skladba murovaného rodinného domu je voči pôvodnej zástavbe v pamiatkovom území značne predimenzovaná. Celkový architektonický výraz domu je v prostredí ľudovej zrubovej architektúry nevhodný.

Dvor roľnícky č. p. 46, parc. č. 690/2 – NKP, č. ÚZPF 3790/1-2

(Fotodokumentácia – č. záberu 81)

Roľnícky dvor je uzavretý, átriový. Na južnej strane dvora je situovaný ľudový dom, severnú stranu dvora uzatvára hospodárska stavba (stodola s maštal'ou). Na západnej a východnej strane dvora boli situované menšie hospodárske stavby, objekt na východnej strane bol prestavaný a plní obytnú funkciu.

Objektová skladba roľníckeho dvora:

3790/1 – dom ľudový

3790/2 – stavba hospodárska

Novostavba na pozemku parc. č. 696/2

(Fotodokumentácia - č. záberu 82)

Hmotovo-priestorová skladba zrubového objektu vychádza z princípov tradičnej zástavby, avšak jej situovanie nerešpektuje historickú urbanistickú zástavbu. Objekt je situovaný na ploche určenej na výstavbu v zmysle ÚPD Obce Ždiar.

Dvor roľnícky č. p. 47, parc. č. 688/3 – NKP, č. ÚZPF 3791/1-2
(Fotodokumentácia – č. záberu 83)

Roľnícky dvor je uzavretý, átriový. Na južnej strane dvora je situovaný ľudový dom, severnú stranu dvora uzatvára hospodárska stavba so stodolou, maštaľou a drevárňou. Na východnej strane dvora je situovaná novodobá maštaľ, západnú stranu dvora uzatvára novodobá obytná prístavba.

Objektová skladba roľníckeho dvora:

3791/1 – dom ľudový

3791/2 – stavba hospodárska

Dvor roľnícky č. p. 48, parc. č. 709 – NKP, č. ÚZPF 3792/1-4
(Fotodokumentácia – č. záberu 84)

Pôvodná zástavba roľníckeho dvora bola uzavretá, átriová. Na južnej strane dvora bol situovaný ľudový dom, severnú stranu dvora uzatvárala stodola s maštaľou, na východnej a západnej strane boli situované hospodárske stavby. V rokoch 1999-2002 bol roľnícky dvor prestavaný spôsobom asanácie všetkých jeho pamiatkových objektov a postavením novostavby penziónu. Z dôvodu zániku pamiatkových hodnôt roľníckeho dvora, KPÚ Prešov spracoval návrh na výpis NKP z ÚZPF.

Objektová skladba roľníckeho dvora:

3792/1 – dom ľudový

3792/2 – stodola s maštaľou

3792/3 – stavba hospodárska

3792/4 – stavba hospodárska

Dvor roľnícky č. p. 49, parc. č. 718/1, 737/2 – NKP, č. ÚZPF 3793/1-3
(Fotodokumentácia – č. záberu 85)

Roľnícky dvor je uzavretý, átriový. Na južnej strane dvora je situovaný ľudový dom, severnú stranu dvora uzatvára hospodárska stavba. Pôvodná maštaľ, situovaná na východnej strane dvora je v súčasnosti nahradená murovaným objektom. Pôvodná hospodárska stavba (podšopa), situovaná na západnej strane dvora je v súčasnosti nahradená novodobou murovanou prístavbou k ľudovému domu. Súčasťou roľníckeho dvora je samostatne stojaci objekt senníka, situovaný západne od roľníckeho dvora.

Objektová skladba roľníckeho dvora:

3793/1 – dom ľudový

3793/2 – stavba hospodárska

3793/3 – senník

Dvor roľnícky č. p. 50, parc. č. 738/2 – NKP, č. ÚZPF 3794/1-2
(Fotodokumentácia – č. záberu 86)

Roľnícky dvor je uzavretý, átriový. Na južnej strane dvora je situovaný ľudový dom, severnú stranu dvora uzatvára objekt stodoly s maštaľou. Na východnej a západnej strane dvora sú situované menšie hospodárske stavby.

Objektová skladba roľníckeho dvora:

3794/1 – dom ľudový

3794/2 – stodola s maštaľou

Novostavba na pozemku parc. č. 743/6
(Fotodokumentácia - č. záberu 87)

Hmotovo-priestorová skladba novostavby vychádza z princípov tradičnej zástavby. Novostavba je situovaná na mieste zaniknutého roľníckeho dvora. Architektonický výraz, predovšetkým strešných vikierov, je v tomto pamiatkovom prostredí cudzorodý a nevhodný.

Dvor roľnícky č. p. 52, parc. č. 744/1 – NKP, č. ÚZPF 3770/1-3
(Fotodokumentácia – č. záberu 88)

Roľnícky dvor je uzavretý, átriový. Na južnej strane dvora je situovaný ľudový dom, severnú stranu dvora uzatvára objekt stodoly a maštale, na východnej a západnej strane dvora sú situované hospodárske stavby.

Objektová skladba roľníckeho dvora:

3770/1 – dom ľudový

3770/2 – stodola

3770/3 – maštaľ

Dvor roľnícky č. p. 53, parc. č. 777 – NKP, č. ÚZPF 3771/1-2
(Fotodokumentácia – č. záberu 89)

Roľnícky dvor je uzavretý, átriový. Na južnej strane dvora je situovaný ľudový dom, na severe a západe s novodobými prístavbami a východne od domu je vybudovaný úzky priestor drevenej rámovej konštrukcie. Severnú stranu dvora uzatvára stodola s maštaľou. Kolmo na dom sú situované hospodárske stavby, ktoré uzatvárajú areál dvora z východnej a západnej strany.

Objektová skladba roľníckeho dvora:

3771/1 – dom ľudový

3771/2 – stavba hospodárska

Dom č. p. 54, parc. č. 776/2

(Fotodokumentácia - č. záberu 90)

Hmotovo-priestorová skladba murovaného rodinného domu je voči pôvodnej zástavbe v pamiatkovom území značne predimenzovaná. Celkový architektonický výraz domu je v prostredí ľudovej zrubovej architektúry nevhodný.

Dom ľudový č. p. 55, parc. č. 810/2 – NKP, č. ÚZPF 3772/1

(Fotodokumentácia – č. záberu 91)

Dom ľudový bol pôvodne súčasťou uzavretého, átriového roľníckeho dvora. V súčasnosti už všetky hospodárske stavby neexistujú. Na severnej strane dvora bola situovaná stodola, z východnej a západnej strany dvor uzatvárali hospodárske stavby.

Novostavba na pozemku parc. č. 813/1

(Fotodokumentácia - č. záberu 92)

Hmotovo-priestorové riešenie ako aj konštrukčno-materiálová skladba novostavby nerešpektujú tradičnú zástavbu pamiatkového územia. Objekt je situovaný na ploche určenej na výstavbu v zmysle ÚPD Obce Ždiar.

Regulačná stanica na pozemku parc. č. 778/2, 778/3

(Fotodokumentácia - č. záberu 93)

Objekt regulačnej stanice plynu negatívne narúša základné princípy historicko-pôdorysnej a urbanistickej skladby v prostredí pamiatkovej rezervácie.

Dom ľudový č. p. 59, parc. č. 822/1 – NKP, č. ÚZPF 3773/1

(Fotodokumentácia – č. záberu 94)

Dom ľudový je jediným zachovaným pamiatkovým objektom pôvodného roľníckeho dvora. Situovaný je v jeho južnej polohe. Na severnej strane dvora je situovaný novodobý objekt, kopírujúci pôdorys pôvodného hospodárskeho objektu – stodoly. Z východnej a západnej strany je dvor uzatvorený oplotením.

Dom č. p. 60, parc. č. 822/2

(Fotodokumentácia - č. záberu 95)

Hmotovo-priestorová skladba domu, použitie konštrukčno-materiálovej skladby ako aj výrazové architektonické prostriedky vychádzajú z princípov pôvodného ždiarskeho staviteľstva.

Dvor roľnícky č. p. 60 A, parc. č. 855 – NKP, č. ÚZPF 3774/1-2

(Fotodokumentácia – č. záberu 96)

Roľnícky dvor je uzavretý, átriový. Na južnej strane dvora je situovaný ľudový dom, na severovýchodnej strane je situovaná stodola s maštalou, západnú stranu dvora uzatvára hospodárska stavba (voziareň).

Objektová skladba roľníckeho dvora:

3774/1 – dom ľudový

3774/2 – stodola s maštalou

Dvor roľnícky č. p. 61, parc. č. 895 – NKP, č. ÚZPF 3700/1-2

(Fotodokumentácia – č. záberu 97)

Roľnícky dvor je uzavretý, átriový. Na južnej strane dvora je situovaný ľudový dom, na severe je situovaná stodola. Západnú stranu dvora uzatvára prestavaný objekt pôvodnej maštale, z východnej strany je roľnícky dvor uzatvorený dreveným oplotením.

Objektová skladba roľníckeho dvora:

3700/1 – dom ľudový

3700/2 – stodola s maštalou

Dom č. p. 62, parc. č. 897

(Fotodokumentácia - č. záberu 98)

Hmotovo-priestorová skladba domu, použitie stavebných materiálov ako aj výrazové architektonické prostriedky vychádzajú z princípov pôvodného ždiarskeho staviteľstva.

Dom č. p. 509, parc. č. 962/2

(Fotodokumentácia - č. záberu 99)

Novostavba svojím situovaním nerešpektuje historickú urbanistickú zástavbu. Konštrukčno-materiálová skladba nerešpektuje tradičnú zástavbu pamiatkového územia.

Dom č. p. 63, parc. č. 980

(Fotodokumentácia - č. záberu 100)

Hmotovo-priestorová skladba domu, použitie stavebných materiálov ako aj výrazové architektonické prostriedky vychádzajú z princípov pôvodného ždiarskeho staviteľstva. Objekty zástavby vhodne dotvárajú pamiatkové územie.

Dvor roľnícky č. p. 64, parc. č. 1033 – NKP, č. ÚZPF 3702/1-2

(Fotodokumentácia – č. záberu 101)

Ludový dom je situovaný v južnej časti roľníckeho dvora, v severnej časti dvora je situovaná hospodárska stavba (stodola). Východnú stranu dvora, kolmo na dom a stodolu uzatvára v súčasnosti prestavaná hospodárska stavba.

Objektová skladba roľníckeho dvora:

3702/1 – dom ľudový

3702/2 – stavba hospodárska

Dvor roľnícky č. p. 65, parc. č. 1016 – NKP, č. ÚZPF 3796/1-2
(Fotodokumentácia – č. záberu 102)

Ľudový dom je situovaný v južnej časti roľníckeho dvora, v severnej časti dvora je situovaná hospodárska stavba (stodola). Východnú stranu dvora, kolmo na dom a stodolu uzatvára v súčasnosti prestavaná hospodárska stavba.

Objektová skladba roľníckeho dvora:

3796/1 – dom ľudový

3796/2 – stavba hospodárska

Dvor roľnícky č. p. 66, parc. č. 1051/1 – NKP, č. ÚZPF 3775/1-2
(Fotodokumentácia – č. záberu 103)

Ľudový dom je situovaný v južnej časti roľníckeho dvora, v severnej časti dvora je situovaná hospodárska stavba (stodola). Východnú stranu dvora, kolmo na dom a stodolu uzatvára v súčasnosti prestavaná hospodárska stavba.

Objektová skladba roľníckeho dvora:

3775/1 – dom ľudový

3775/2 – stavba hospodárska

Novostavba na pozemku parc. č. 1047/8
(Fotodokumentácia - č. záberu 104)

Hmotovo-priestorové riešenie ako aj konštrukčno-materiálová skladba novostavby rešpektujú tradičnú zástavbu pamiatkového územia, avšak situovanie objektu je v rozpore s historickou urbanistickou zástavbou. Objekt je situovaný na ploche určenej na výstavbu v zmysle schválených čiastkových zmien ÚPD Obce Ždiar.

Dvor roľnícky č. p. 67, parc. č. 1091/2 – NKP, č. ÚZPF 4636/1-2
(Fotodokumentácia – č. záberu 105)

Roľnícky dvor tvorí ľudový dom, situovaný v jeho južnej časti a stodola s maštaľou, ktorá uzatvára dvor zo severnej strany. Východná a západná strana dvora je uzatvorená dreveným doskovým oplatením.

Objektová skladba roľníckeho dvora:

4636/1 – dom ľudový

4636/2 – stodola s maštaľou

Dvor roľnícky č. p. 68, parc. č. 1128/1 – NKP, č. ÚZPF 3797/1-2
(Fotodokumentácia – č. záberu 106)

Roľnícky dvor je uzavretý, átriový. Dom ľudový je situovaný v južnej časti dvora, severnú stranu dvora uzatvára objekt stodoly s maštaľou. Na východnej a západnej strane dvora, vrátane vnútorného átria sú situované novodobé prístavby.

Objektová skladba roľníckeho dvora:

3797/1 – dom ľudový

3797/2 – stodola s maštaľou

Dvor roľnícky č. p. 69, parc. č. 1128/3 – NKP, č. ÚZPF 3798/1-2
(Fotodokumentácia – č. záberu 107)

Roľnícky dvor je uzavretý, átriový. Dom ľudový je situovaný v južnej časti dvora, severnú stranu dvora uzatvára hospodárska stavba (stodola s maštaľou). Na východnej a západnej strane dvora, vrátane vnútorného átria sú situované novodobé prístavby.

Objektová skladba roľníckeho dvora:

3798/1 – dom ľudový

3798/2 – stavba hospodárska

Dom č. p. 71, parc. č. 1129/1
(Fotodokumentácia - č. záberu 108)

Hmotovo-priestorová skladba domu, použitie konštrukčno-materiálovej skladby ako aj výrazové architektonické prostriedky vychádzajú z princípov pôvodného ždiarskeho staviteľstva.

Dvor roľnícky č. p. 72, parc. č. 1152/6 – NKP, č. ÚZPF 3776/1-4
(Fotodokumentácia – č. záberu 109)

Roľnícky dvor je uzavretý, átriový. Dom ľudový je situovaný v južnej časti dvora, severnú stranu dvora uzatvára objekt stodoly s maštaľou. Východnú a západnú stranu dvora uzatvárajú hospodárske stavby.

Objektová skladba roľníckeho dvora:

3776/1 – dom ľudový

3776/2 – stodola s maštaľou

3776/3 – stavba hospodárska

3776/4 – stavba hospodárska

Dom č. p. 73, parc. č. 1205/3

(Fotodokumentácia - č. záberu 110)

Hmotovo-priestorová skladba domu, použitie stavebných materiálov ako aj výrazové architektonické prostriedky vychádzajú z princípov pôvodného ždiarskeho staviteľstva.

Dvor roľnícky č. p. 74, parc. č. 1205/1 – NKP, č. ÚZPF 3799/1-4

(Fotodokumentácia – č. záberu 111)

Roľnícky dvor je uzavretý, átriový. Dom ľudový je situovaný v južnej časti dvora, severnú stranu dvora uzatvára objekt stodoly s maštaľou. Na východnej strane dvora je situovaný objekt šopy, na západnej strane dvora je situovaný chliev.

Objektová skladba roľníckeho dvora:

3799/1 – dom ľudový

3799/2 – stodola s maštaľou

3799/3 – šopa

3799/4 – chliev

Dom č. p. 487, parc. č. 1246

(Fotodokumentácia - č. záberu 112)

Hmotovo-priestorová skladba domu, použitie stavebných materiálov ako aj výrazové architektonické prostriedky vychádzajú z princípov pôvodného ždiarskeho staviteľstva.

ARCHEOLOGICKÉ NÁLEZISKÁ

Archeologické nálezy a náleziská sú primárnym a často jedinečným historickým prameňom materiálnej kultúry pre poznanie kultúrneho dedičstva a dejín predmetnej lokality. Špecifická forma výskytu uvedených prameňov pod úrovňou terénu si vyžaduje uplatňovanie špecifických metód a prístupov pri ich výskume, ochrane a starostlivosti už od momentu ich objavenia. Tieto skutočnosti spojené s ich ochranou sú premietnuté do legislatívnej úpravy zákona NR SR č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov, ktorý v šiestej časti zákona upravuje ochranu archeologických nálezov, nálezísk vyhlásených za národné kultúrne pamiatky, evidované územia a lokality s archeologickými nálezmi a tiež aj doteraz neznáme lokality s predpokladaným výskytom archeologických nálezov.

Katastrálne územie Ždiaru a jeho pamiatkovej rezervácie vzhľadom na jeho geografickú polohu, postavenie sídla v minulosti ako aj jeho históriu patrí medzi lokality, kde nemožno predpokladať bohatý výskyt archeologických nálezísk. Napriek tomu je potrebné, aby investičné zámery na území sídla a najmä v pamiatkovom území sa premietli do stavebnej prípravy a v územnom a stavebnom, resp. vodoprávnom konaní bola ochrane archeologických nálezov a nálezísk venovaná patričná pozornosť z platnej legislatívy.

Praveké a stredoveké osídlenie územia Ždiaru sa doteraz nepodarilo doložiť a je potrebné podotknúť, že z hľadiska archeologického výskumu bola mu venovaná minimálna pozornosť. Nesystematickým archeologickým prieskumom bolo doložené osídlenie len torzovito vo včasnom a intenzívnejšie v neskorom novoveku. Najstaršie pamiatky hmotnej kultúry predstavujú iba nepočítané zlomky keramiky a kovové predmety z okolia sídelnej zástavby.

HISTORICKÁ ZELEŇ

Systém zelene pamiatkového územia je jednoduchý, v princípe vychádzajúci z prírodno-krajinárskej predlohy naturálnej podhorskej krajiny. V detaile je systém zelene v jednotlivých častiach pamiatkového územia rozdielny. Kým Horný koniec a Bachledova dolina je výraznejšie poznamenaná novodobými zásahmi a výsadbami, Antošovský vrch a Blaščacká dolina majú vo veľkej miere zachované pôvodné sadovnícke formy identické s prírodným prostredím okolitej krajiny. Všetky časti pamiatkového územia sú okrem zastavaných a komunikačných plôch súvislou zelenou plochou s bylinným pokryvom. Základným, typickým a charakteristickým prvkom systému zelene celého pamiatkového územia, ktorý je dokladovaný v celom rozsahu urbanistického vývoja, je solitérne situovaný strom alebo málopočetná stromová skupina v južnej polohe jednotlivých roľníckych dvorov so zelenou podnožou bylinného pokryvu. V diaľkových pohľadoch je teda systém zelene plošnou štruktúrou v priestore doplnenou o voľne rozmiestnené koruny listnatých stromov, ktorých mäkké krivky vytvárajú kontrast s presnými geometrickými tvarmi stavieb a dodávajú pamiatkovému územiu naturálnu malebnosť. Okrem roľníckych dvorov s tieniacimi stromami sú v priestorovej štruktúre jasne vnímateľnou porastovou líniou brehové porasty okolo potokov a v terénnych zlomoch. Najvýraznejšie pôsobí línia brehových porastov na Hornom konci, ktorý pretína v smere severozápad-východ. V ostatných častiach je brehový porast pravidelným kosením redukovaný len na menšie porastové partie, ktoré pôsobia v diaľkových pohľadoch menej dominantne a vytvárajú len voľne roztrúsené porastové skupiny. Výrazne do systému zelene zasahuje však línia porastov v terénnom zlome na Antošovskom vrchu, ktorá sa tiahne v smere severovýchod-juh. V brehových porastoch a v porastoch na terénnych zlomoch sú zastúpené rôzoveké domáce rastlinné druhy v zmiešanom spoločenstve listnatých a ihličnatých drevín. Menšie porastové partie domácich drevín sú sporadicky

rozmiestnené aj na lúkach a pasienkoch mimo zastavaných plôch jednotlivých roľníckych dvorov. Na celkový naturálny výraz pamiatkovej rezervácie majú vplyv aj porasty situované za hranicou pamiatkového územia, keďže v celom údolí je pohľadová prístupnosť po stúpajúcich svahoch až ku zalesneným hrebeňom okolitých vrchov.

Plošný bylinný pokryv celého pamiatkového územia vytvára zázemie pre jednotlivé roľnícke dvory. Jeho druhové zloženie zodpovedá lúčnemu a pasienkovému podhorskému rastlinnému spoločenstvu. Pri pravidelnom kosení sú plochy trávnaté, plochy bez pravidelnej údržby vytvárajú zaburinené až ruderalne partie s ojedinelou náletovou mladinou. Priestorová porastová štruktúra je v týchto častiach pamiatkového územia jednoduchá. Predstavujú ju solitérne stromy a menšie stromové skupiny viazané na jednotlivé roľnícke dvory. Ostatné plochy sú lúky a pasienky, len v terénnych zlomoch a na brehoch potokov a potôčikov je rôznoveká náletová vegetácia vytvárajúca v krajine nepravidelnú porastovú líniu. Z druhov prevládajú listnaté dreviny typické pre podhorský vegetačný stupeň jaseň štíhly, javor horský, breza previslá, sporadicky sa vyskytuje aj lipa malolistá a ovocné stromy. Z ihličnatých drevín sú tu hlavne domáce smreký obyčajné, smrekovce opadavé a ojedinele aj borovica limba. Roľnícke dvory majú oplotením vymedzený dvor a predzáhradku alebo bez plotov a bezprostredné okolie naturálne lúčne spoločenstvo a dobieha až k stavbám. V jednotlivých roľníckych dvoroch prevládajú trávnaté plochy, len nevyhnutné komunikačné trasy sú spevnené. Spevnenia sú rôznorodé od rozprestretej kamennej drviny, cez kamenné alebo betónové chodníky až po dláždené pojazdové pásy. Časť komunikačných plôch je len vychodená, blatistá. V predzáhradkách, vždy pred južnými fasádami ľudových domov sú uplatnené kvetinové výsadby, prevažne trvalky a doplnené sú okrasnými kríkmi, hlavne orgovánom. V novodobých úpravách predzáhradiek sú uplatnené nevhodné sadovnícke prvky (skalky, tvarované živé ploty, ...) a sú tu sústredené aj nevhodné cudzokrajné rastlinné druhy hlavne rôzne variety tuje a cyprušteka. V južnej polohe roľníckych dvorov sú situované tieniace stromy buď ako solitéry alebo jednoduchá radová výsadba. Tieniace stromy sú prevažne domáce jasene ale aj javor horský, jarabina vtáčia a breza previslá. Účinok tieniacich stromov je nevyhnutný v letnom období, preto sa pre tienenie uplatňovali opadavé dreviny, výnimočne postavenie z ihličnanov tu má teda len smrekovec opadavý. Ihličnaté stromy sa ako tieniace nepoužívali, keďže v zime bolo ich tienenie nežiadúce.

V princípe a v prevažnej miere vo všetkých častiach pamiatkového územia je pôvodný systém zelene, t.j. bylinný pokryv nezastavaných plôch a doprovod roľníckych dvorov soliternými stromami, situovanými v ich južnej časti zachovaný a udržiavaný. Pri niektorých roľníckych dvoroch v súčasnosti tieniace stromy chýbajú, ale ich obnoviteľnosť je reálna a bezproblémová. Avšak v každej časti pamiatkového územia pribudli do systému zelene sadovnícke novotvary, ktoré sú s pôvodnou jednoduchou skladbou plošnej a priestorovej naturálnej porastovej štruktúry v diametrálnom rozpore:

- Uplatnenie tvarovaných živých plotov na vymedzenie predzáhradok resp. areálov roľníckych dvorov – v Bachledovej doline dom č. p. 24 (Fotodokumentácia – č. záberu 42), na Antošovskom vrchu dom č. p. 44 (Fotodokumentácia – č. záberu 79), v Blaščackej doline dom č. p. 73 (Fotodokumentácia – č. záberu 110).
- Úprava predzáhradky domov a bezprostredného okolia roľníckych dvorov v novodobom výraze s nepôvodnými drevinami – na Hornom konci dom č. p. 436 (Fotodokumentácia – č. záberu 19), v Bachledovej doline dom č. p. 31 (Fotodokumentácia – č. záberu 61), roľnícky dvor č. p. 26 (Fotodokumentácia – č. záberu 55) a dom č. p. 12 (Fotodokumentácia – č. záberu 39), na Antošovskom vrchu roľnícky dvor č. p. 42 (Fotodokumentácia – č. záberu 77), roľnícky dvor č. p. 48 (Fotodokumentácia – č. záberu 84), dom č. p. 54 (Fotodokumentácia – č. záberu 90) a roľnícky dvor č. p. 50 (Fotodokumentácia – č. záberu 86). Zmena druhu tieniacich stromov z listnatých na ihličnaté – na Hornom konci roľnícky dvor č. p. 433 (Fotodokumentácia – č. záberu 15) a

dom č. p. 446 (Fotodokumentácia – č. záberu 28), v Bachledovej doline roľnícky dvor č. p. 27 (Fotodokumentácia – č. záberu 56) a dom č. p. 22 (Fotodokumentácia – č. záberu 51), v Blaščackej doline dom č. p. 73 (Fotodokumentácia – č. záberu 110), na Antošovskom vrchu roľnícky dvor č. p. 39 (Fotodokumentácia – č. záberu 72), roľnícky dvor č. p. 46 (Fotodokumentácia – č. záberu 81) a dom č. p. 45 (Fotodokumentácia – č. záberu 80).

- Vnesenie cudzokrajných introdukovaných drevín do prírodného prostredia pamiatkového územia ľudovej architektúry – na Hornom konci pri dome č. p. 457 (Fotodokumentácia – č. záberu 30) a pri roľníckom dome č. p. 433 (Fotodokumentácia – č. záberu 15), v Bachledovej doline pri dome č. p. 31 (Fotodokumentácia – č. záberu 61), pri roľníckom dome č. p. 27 (Fotodokumentácia – č. záberu 56) a pri roľníckom dome č. p. 26 (Fotodokumentácia – č. záberu 55), na Antošovskom vrchu pri dome č. p. 50 (Fotodokumentácia – č. záberu 86).
- Zhustenie tieniacich stromov na kompaktnú porastovú skupinu – Antošovský vrch pri roľníckom dvore č. p. 35 (Fotodokumentácia – č. záberu 68), v Blaščackej doline pri dome č. p. 73 (Fotodokumentácia – č. záberu 110) a pri roľníckom dvore č. p. 72 (Fotodokumentácia – č. záberu 109).
- Zmena trávnatých plôch na súvislé spevnenia bezprostredného okolia stavieb – Horný koniec pri dome č. p. 631 (Fotodokumentácia – č. záberu 36) a pri dome č. p. 441 (Fotodokumentácia – č. záberu 23).

Napriek uvedeným negatívnym zásahom do pôvodného systému zelene je zeleň v pamiatkovom území hodnotná a obnoviteľnosť v duchu vyvinutého urbanistického princípu je v tejto etape vývoja možná.

PRVKY ULIČNÉHO INTERIÉRU A ULIČNÉHO PARTERU

Technická infraštruktúra

Elektrifikácia obce, okrem priľahlých dolín bola dokončená a daná do prevádzky v roku 1948. V roku 1955 bola dokončená elektrifikácia Bachledovej doliny, Antošovského vrchu a Blaščackej doliny. Elektrifikácia je realizovaná vzdušným vedením.

V roku 1949 bola na žiadosť nového horára v Javorine Alexandra Ludvíka postavená prvá studňa v obci. S výstavbou vodovodu v obci sa započalo v roku 1984 a do užívania bol daný v roku 1987.

V roku 1965 bol zavedený telefón do Bachledovej doliny, v roku 1972 bolo zavedené telefónne spojenie aj na Antošovský vrch a do Blaščackej doliny.

V rokoch 1971 – 1975 bola ukončená výstavba cestných komunikácií na Antošovský vrch, do Blaščackej doliny a Bachledovej doliny.

Plynofikácia obce započala v roku 1987. Obec je zásobovaná zemným plynom z VTL plynovodu Lendak – Ždiar – Tatranská Javorina. Napojenie obce je realizované cez 3 regulačné stanice: základná škola, Antošovský vrch (Fotodokumentácia – č. záberu 93) a Bachledova dolina.

Kanalizácia v obci má v súčasnosti realizované 2 úseky: od základnej školy a od penziónu Geokonzultu. Oba úseky ústia do čerpacej stanice zriadenej pri potoku Belá pod objektom Obecného úradu. Čerpacia stanica prečerpáva splaškové vody popod Belanský potok do čističky odpadových vôd, vybudovanej na pravom brehu potoka na mieste zv. Kamenec.

V roku 1976 bol postavený televízny vysielač len pre obec Ždiar. V roku 1988 sa začala výstavba televízneho vykryvača 1. a 2. programu Československej televízie pre oblasť Ždiaru a Javoriny, ukončená bola v roku 1989.

Verejný rozhlas obce bol vybudovaný v roku 1982.

Oplotenie

Dispozičná zástavba roľníckych dvorov – tvorená uzavretým átriovým typom bola dostatočne chránená a nepotrebovala ďalšiu ochranu vo vytváraní pevných oplotení. Oplotenie pozemkov (zárubkov) aj to nie v celej ich dĺžke bolo realizované skôr za účelom vytýčenia pozemku a zároveň usmernenia pasiaceho sa dobytku. Oplotenie bolo realizované z dlhých drevených žrdí (guľatiny) položených na drevené kolíky. Pripevňovali sa vřbovými prútmi, neskôr železnými klincami. Tento typ oplotenia je v súčasnosti zachovaný pri stavbe hospodárskej č. 445 na Hornom konci (Fotodokumentácia – č. záberu 27) a pri roľníckom dvore č. 65 v Blaščackej doline (Fotodokumentácia – č. záberu 102). Ďalší typ oplotenia sa vyskytuje pri hlavných (južných) fasádach domoch ľudových – sú to vo väčšine prípadov malé ohradené miesta s okrasnou výsadbou – predzáhradky. Tieto bývali ohradené dreveným laťkovým plotom (zo zvislo kladených drevených latiek). V predzáhradkách boli často vysadené aj tieniace stromy, výlučne listnaté.

Typické oplotenie predzáhradky ľudového domu
dreveným laťkovým plotom
(r. 1956)

Typické oplotenie pozemku (zárubku)
žrdkovým plotom
(r. 1956)

Vplyvom dostupnosti nových stavebných materiálov, požiadavky na jeho trvalejšie zachovanie a v neposlednej rade aj módnosti podlieha vývoj oplotenia. Žiaľ, negatívnym smerom. Čoraz častejšie sú archaické formy nahradzované oplotením na pevných (murovaných, betónových) podmurovkách s rôznymi materiálovými a výrazovo stvárnenými výplňami (drôteným pletivom, kovovými prútmi s ozdobnými alebo geometrickými obrazcami rôznej farebnosti, výsadbou stromov, príp. strihanými živými plotmi) – pri dome č. 436 na Hornom konci (Fotodokumentácia – č. záberu 19), v Bachledovej doline pri dome č. 12 (Fotodokumentácia – č. záberu 39), pri dome č. 24 (Fotodokumentácia – č. záberu 42), pri roľníckom dvore č. 14 (Fotodokumentácia – č. záberu 43), pri roľníckom dvore č. 15 (Fotodokumentácia – č. záberu 44), pri roľníckom dvore č. 17 (Fotodokumentácia – č. záberu 46), pri roľníckom dvore č. 26 (Fotodokumentácia – č. záberu 55), pri dome č. 31 (Fotodokumentácia – č. záberu 61), na Antošovskom vrchu pri roľníckom dvore č. 42 (Fotodokumentácia – č. záberu 77), pri dome č. 44 (Fotodokumentácia – č. záberu 79) a v Blaščackej doline pri roľníckom dvore č. 68 (Fotodokumentácia – č. záberu 106). Novodobé

oplotenia, ktoré však vychádzajú zo základných princípov historického oplotenia sú na Hornom konci pri dome č. 457 (Fotodokumentácia – č. záberu 30) a pri dome č. 458 (Fotodokumentácia – č. záberu 31), v Blaščackej doline pri dome č. 509 (Fotodokumentácia – č. záberu 99).

Plochy komunikácií

Vo všetkých častiach pamiatkového územia je zachovaný vyvinutý historický komunikačný systém.

Miestna komunikácia v časti „Horný koniec“ je situovaná v jej okrajovej severnej časti a v západnej časti sa stáča južným smerom a pokračuje až k štátnej komunikácii. V severnej časti územia slúži miestna komunikácia aj pre prístup k jednotlivej zástavbe, tvorená je asfaltovým povrchom bez okrajových obrubníkov a chodníkov. Rovnakú povrchovú úpravu má aj jej pokračovanie v západnej okrajovej časti. Po hraniciach jednotlivých zárubkových parciel sú situované nespevnené, vychodené a vyjazdené komunikácie, ktoré slúžili pre prístup k južných častiam parciel – poľnohospodársky a pastiersky využívaným.

V časti „Bachledova dolina“ prístupová komunikácia sleduje miestny potok, má rovnako asfaltovú povrchovú úpravu bez okrajových obrubníkov a chodníkov. Z nej sú jednotlivé prístupové komunikácie k zástavbe, vedené po hraniciach zárubkových parciel, nespevným povrchom príp. vysypaným kamenivom.

Prístupová komunikácia k „Antošovskému vrchu“ má asfaltovú povrchovú úpravu, no už v pamiatkovom území sú miestne prístupové komunikácie bez spevnenej povrchovej úpravy. Prístupová komunikácia k rozptýlenej zástavbe v severovýchodnej časti územia vedie po pozemku parc. č. 603/2 a stáča sa východným smerom až k zástavbe. V hornej (severnej) časti územia sú dva objekty, prístupné komunikáciou, ktorá vedie po hranici zárubkových parciel medzi domom ľudovým č. 55 a roľníckym dvorom č. 53. „Zhluková“ zástavba v juhozápadnej časti územia je priamo prístupná z miestnej komunikácie, ktorá svojím tvarom sleduje situovanie zástavby.

Miestna prístupová komunikácia do Blaščackej doliny vedie po hranici zárubkových parciel zo štátnej cesty, pri dome roľníckom č. 65 sa stáča západným smerom a takmer kolmo pretína zárubkové parcely. Prístupy k severným usadlostiam, ktoré sú situované ďaleko od komunikácie sú riešené samostatne po hraniciach parciel, nespevným povrchom. Prístupová komunikácia v pamiatkovom území má povrchovú asfaltovú úpravu len po zástavbu roľníckeho dvora č. 65, ďalej komunikácia pokračuje nespevným povrchom.

Reklama

Aj keď zástavba v území pamiatkovej rezervácie je využívaná pre komerčné účely (ubytovanie, stravovanie), je nutné konštatovať, že reklamné označenia a informačné oznamy sú situované iba na troch objektoch v časti „Horný koniec“: na dome č. 421 (Fotodokumentácia – č. záberu 8), na dome č. 441 (Fotodokumentácia – č. záberu 23) a na dome č. 631 (Fotodokumentácia – č. záberu 36).

Označenie časti pamiatkovej rezervácie „Horný koniec“ je situované v juhozápadnej polohe pamiatkového územia, označenia ostatných častí sú mimo pamiatkového územia. Všetky prvky označení sú v súčasnosti v narušenom stavebno-technickom stave.

II. PAMIATKOVÉ HODNOTY ÚZEMIA NEHMOTNEJ POVAHY

Kultúrne hodnoty

Názov obce Ždiar sa v priebehu niekoľkých storočí obmieňal – v roku 1773 *Zdyar*, 1786 *Zdyar*, *Zar*, *Dzar*, *Morgenröthe*, 1808 *Zsjár*, *Schjar*, *Morgenröthe*, *Žjár*, 1863 – 1902 *Zsdjár*, 1907 – 1913 *Zár*, 1920 – 1947, 1960 *Ždiar*.

Typickými ždiarskymi priezviskami sú: Bachleda, Bekeš, Blaščák, Kriššák, Mačák, Michalák, Pitoňák, Slodičák, Vaverčák, Vojtaššák, Zoričák. Niektoré z nich nesú miestne geografické názvy: Pitoňakov vrch, Pitoniakov žľab, Bachledova dolina, Blaščacká dolina, Blaščacký potok, Vaverčákova dolina.

V živote Ždiarčanov v minulosti nebolo predmetu, ktorý by si nevedeli vyrobiť sami. Dostatok drevín podporoval vznik a rozvoj ľudovej výroby pracovných nástrojov a remesiel: kolárstva, výroby poľnohospodárskych nástrojov, šindľov, nábytku a pod. Vozy, kolesá, sane, ktoré sa dodnes používajú, dokladajú schopnosť a zručnosť ždiarskych výrobcov a remeselníkov. Vo veľkej miere sa využívali samorasty, z ktorých zhotovovali brány, vidly, stoličky, lavičky a pod. Po domácky sa zhotovovali riady z dreva (korytká, korytá, maselnice, putery, nádoby na mlieko, vodu, na uskladnenie masla, bryndze, soli, strukovín a pod.). Košíky rozličnej veľkosti zhotovovali z vrbových prútov a lubov kmeňov stromov. Ždiarski kováči vedeli spracovať železo. Mnohí vedeli ozdobovať sekierky zhotovené kováčmi umeleckými motívmi (plesnivec, krasovlas bezbyľový a pod.). Takto zhotovené valašky sa tvarom a ozdobným motívom diferencovali od poľských, spišských a liptovských. Valaška, ako najľudovejšia obranná zbraň, sa stala symbolom moci odbojných Goralov už počas feudalizmu. Aj keď v súčasnosti valaška svoju pôvodnú funkciu stratila, našla uplatnenie v súboroch záujmovej umeleckej činnosti. Dôležitým ozdobným doplnkom mužského odevu boli pracky na široké, remenné opasky zvané koncovky. Zhotovovali sa z vypuklého mosadzného plechu. Vo výtvarnom a umeleckom prejave malo veľký význam rezbárstvo, pre ktorého sa stala vzorom príroda. Rezbári ovládali mnoho spôsobov spracovania dreva, od spracovania zásekov-samorastov, spracovania bloku z dlabaného dreva, po výrobu kusov nábytku a pod. Ozdobujú ich vrúborezbami, opaľovaním, inkrustáciou alebo jednoduchým žliabkovaním na točovke. Pri figurálnej rezbe a vrúborezbe sa odlišujú od práce okolitých rezbárov na Spiši a na Liptove. Odevné časti a úžitkový textil, ktoré sa vyrábali z doma utkaného plátna, boli predmetom výtvarnej výzdoby vyšívaním. Dôležitým funkčným ale aj umeleckým doplnkom odevu boli pletence a strapce, ktoré sa robili splietaním z ľanových a vlnených nití.

Zručnosť a šikovnosť ždiarskych majstrov priviedla do obce pracovníkov Ústredia ľudovej a umeleckej výroby, ktorí spolupracovali s mnohými ždiarskymi remeselníkmi – rezbármi, obuvníkmi, kováčmi, kožušníkmi. Ždiarske ženy vyrábali pre ÚĽUV tkané výrobky a vyšívali ždiarske vyšivky na kroje. Ždiar preslávili vystrihovačky z papiera, ktoré pripomínajú hrejivé okrúhle slnko či chladivé snehové vločky. Obyvatelia skromných príbytkov si nimi ozdobovali svoje interiéry, slúžili aj ako náhrada záclon na oknách.

Koncom 50-tych rokov 20. storočia zriadila vo svojom dome Mária Vaverčáková tzv. ždiarsku izbu. Okrem jej sprístupnenia za dobrovoľný poplatok, mala súkromnú živnosť – predaj vyšiviek, obrusov, pásov a požičiavala ždiarske kroje turistom. Sprístupnenie ždiarskej izby trvalo do polovice 80-tych rokov.

Ešte do 50-tych rokov 20. storočia patril Ždiar ku klenotnici duchovnej a hmotnej kultúry v celoslovenskom rámci. Udržovali sa zvyky rodinné, zvyky v súvislosti so svadbou, striktné sa

dodržovali zvyky a obyčaje viažuce sa na smrť a pohreb, dodržovali sa zvyklosti pri stole, pri dverách, pri odchode z domu. Zvláštne bolo postavenie otcov rodín, zvláštne matiek, slobodných členov rodiny, nevydatej dcéry, starého mládenca, chorých členov rodiny. Zachovali sa niektoré zvyky a obyčaje jarného obdobia (na Kvetnú nedeľu a v dňoch veľkonočných – svätenie pokrmov, oblievačka), v letnom období miestny odpust 2. júla na sviatok Navštívenia Panny Márie, v dňoch vianočných chodenie chlapcov s betlehemom, vinšovačky, prijímanie kňaza v domácnosti v rámci koledy na sviatok Troch kráľov. Už nie pri každej uvedenej akcii sa ždiarčania obliekajú do krojovaného odevu. Zvykoslovné prvky a časti obyčajových rituálov sa z dedinského života postupne vytrácajú a nachádzajú svoje miesto v miestom folklórnom súbore.

Obec Ždiar je známa aj svojimi folklórnymi tradíciami. Už v roku 1925 tu vznikol prvý ľudový folklórny súbor. Na jeho činnosť nadviazali štyria Ždiarčania – Matej (Mačka), Ján (Zvrtolka) a Jozef (Bukovský) Pitoňákovci a Vojtech Sobanský, ktorí založili folklórny súbor Ždiaran, ktorý sa postupne zaradil medzi najpoprednejšie ľudové umelecké telesá na Slovensku. V 70-tych rokoch 20. storočia začal pôsobiť jeho nástupca – folklórny súbor s novým názvom Goral. V Ždiari sa pravidelne organizujú Goralské slávnosti. Ich prvý ročník sa uskutočnil v roku 1995 po obnovení činnosti folklórneho súboru Goral. Tradície, folklór a ľudové umenie sa rozvíjajú aj prostredníctvom detského folklórneho súboru Ždiaranček.

Príroda Ždiaru, krásne kroje, zvyky a folklór jeho obyvateľov oslovili mnohé filmové štáby: Slovenské ľudové tance (1952), Ždiarske výšivky (1956), Ždiarsky pamiatkársky prieskum (1961), Zďaleka ideme, novinu nesieme (1965), Zem spieva – Gorali, Zem spieva – Spiš (1966), Ždiarske rekviem (1966), Boli ste u Vaverčákov? (1967), Človek a hra (1968), Ždiarska pohľadnica (1970), Koniec zimnej rekreácie (1971), Ždiar (1971), Indická delegácia v Ždiari (1972), Tance zo Ždiaru (1973), Pod Ždiarskou vidlou (1973), Pohľadnica – Ždiar (1975), Ždiar (1975), Zem ešte stále spieva (1996).

Obec je rodiskom a bola pôsobiskom mnohých významných osobností, ktorí prispeli k rozvoju kultúry a športu na Slovensku: bratia Pitoňákovci (Matej, Jozef a Ján – zakladatelia folklórneho súboru Ždiaran, so svojim bohatým vokálno-tanečným prejavom účinkovali v prvom hranom slovenskom filme prof. Karola Plicku Zem spieva), Janko Silan (básnik katolíckej moderny, v rokoch 1941-46 pôsobil v Ždiari ako kaplán), Matej Pitoňák (ľudový umelec, ktorý vyrábala známe husle „zobcovky“), Doc. MUDr. Jozef Vojtaššák, CSc. (lekár-ortopéd, vykonal prvú implantáciu totálnej endoprotézy laktového kĺbu na Slovensku), akad. sochár Ján Zoričák (jeho plastiky z farebného krištáľového skla získali množstvo ocenení na výstavách po celom svete, v roku 1993 sa zúčastnil I. slovenskej severopolárnej expedície s umiestnením jeho „Arktického kvetu“ na severnom póle). Malebnosť obce po dlhé roky lákala nielen filmárov, ale aj umelcov – výtvarníkov z celého sveta. Mnohým z nich učarovali jednoduchí gorali vo sviatočnom i pracovnom odevu, pri každodennej práci i vo chvíľach oddychu: Jaroslav Votruba, Ľudovít Fulla, Mikuláš Galanda, Zuzana Rusková, Fero Kráľ, Marián Velba, Viliam Chmel, Jaroslav Vodrážka a ďalší maliari.

Ždiar administratívne patrila do Spišskej župy a jej prvého okresu. Od 18. storočia do Magurského okresu. Do roku 1895 do notárskeho úradu v Slovenskej Vsi, okres Popradskej doliny, kým Javorina (pozn. v rokoch 1947 – 1992 súčasť obce Ždiar) do notárskeho úradu vo Fridmane (v súčasnosti v Poľsku) Magurského okresu. Na základe nariadenia ministra vnútra v roku 1894 o novom rozdelení slúžnovských okresov v Spišskej župe vznikol 1. mája 1894 Kežmarský okres, do ktorého boli začlenené aj Ždiar a Javorina a spravoval ich notár v Slovenskej Vsi. Rozhodnutím administratívneho výboru Spišskej župy už o rok neskôr (1895) a nariadením hlavného slúžneho v Kežmarku bol zriadený Obvodný notársky úrad v Ždiari. Po 1. sv. vojne obecnú samosprávu vykonávali volené orgány – obecné zastupiteľstvo, obecná rada a obecná finančná komisia. V roku 1942 bolo obecné zastupiteľstvo rozpustené a obec viedol

vládný komisár. Obecný notársky úrad pôsobil do roku 1945, keď boli nariadením Predsedníctva Slovenskej národnej rady zrušené notariáty na Slovensku. Nový úrad verejnej správy – MNV začal v Ždiari pôsobiť 3. februára 1945. V roku 1946 vznikli snahy o vytvorenie samostatnej obce Vysoké Tatry – obyvatelia Ždiaru rázne zamietli pričlenenie obce a Javoriny k samostatnej obci Vysoké Tatry a žiadali ponechanie v kežmarskom okrese z dôvodu veľkej vzdialenosti do sídla obce, nevhodnej asphaltovej komunikácie pre povozy a tiež z obavy o zánik rázovitej obce. Samostatná obec Vysoké Tatry bola vytvorená na základe nariadenia SNR z roku 1947 zatiaľ bez Ždiaru a Javoriny, no v roku 1949 bola zrušená obec Ždiar a Javorina, ich územie bolo vylúčené z okresu Kežmarok a pripojené k obci Vysoké Tatry. Zákonom z roku 1954 bol ustanovený MsNV Vysoké Tatry so sídlom v Starom Smokovci, ktorý spravoval celé územie Vysokých Tatier vrátane Ždiaru a Javoriny. V roku 1960 sa celá oblasť Vysokých Tatier pri novej územnej reorganizácii stala súčasťou okresu Poprad a Východoslovenského kraja. Obce Ždiar a Javorina boli spojené do jednej obce a v Ždiari začal pôsobiť miestny národný výbor. Po prijatí platnosti zákona o obecnom zriadení v roku 1990 sa Ždiar stáva samosprávnym územným celkom a MNV sa zmenilo na obecný úrad. Na základe podnetu obyvateľov Javoriny bolo v obci v roku 1992 vyhlásené referendum za jej osamostatnenie a rozhodnutím NR SR sa osada Javorina 1. januára 1993 odčlenila od obce Ždiar a stala sa samostatnou obcou s upraveným názvom Tatranská Javorina. V súčasnosti je obec Ždiar členom združenia Regiónu Tatry, Združenia miest a obcí Slovenska a Regionálneho združenia tatranských a podtatranských obcí.

VYHODNOTENIE PAMIATKOVÝCH HODNÔT ÚZEMIA A ODÔVODNENIE JEHO OCHRANY

Pamiatkové hodnoty, urbanisticko-historické vzťahy a spôsob historickej zástavby sú v jednotlivých častiach pamiatkového územia rôzne zachované. Vo všetkých častiach pamiatkového územia je zachovaný historicky vyvinutý komunikačný systém a historická konfigurácia terénu.

V časti pamiatkového územia „Horný koniec“ je spôsob historickej zástavby, t.j. situovanie jednej obytno-hospodárskej jednotky – roľníckeho dvora na jednej historickej zárubkovej parcele narušený výstavbou domu č. 421, výstavbou novostavby na pozemku parc. č. 2434/8, 3 a 9, na pozemku parc. č. 2434/11 výstavbou domu č. p. 676, na pozemku parc. č. 2477/2 výstavbou domu č. p. 439, na pozemku parc. č. 2551/2 výstavbou domu č. p. 446, kedy došlo k priečnemu deleniu historických parciel. V území sú situované stavby, ktoré svojím hmotovo-priestorovým predimenzovaným a architektonickým stvárnením nerešpektujú pôvodnú zástavbu – dom č. p. 436, dom č. p. 525, dom č. p. 446 a dom č. p. 449, dom č. p. 421, novostavba na pozemku parc. č. 2434/8, 3 a 9, dom č. p. 439, dom č. p. 441, dom č. p. 652 a dom č. p. 631. Narušenie historickej zástavby a predovšetkým jej výrazu je realizované aj prestavbami kultúrnych pamiatok – dvor roľnícky č. p. 422. Absenciou právoplatne vyhláseného ochranného pásma pamiatkového územia bola táto časť v kontexte so svojím bezprostredným okolím najviac narušená novodobou hmotovo-predimenzovanou výstavbou, nerešpektujúcou historickú zástavbu, situovanou v tesnej blízkosti severnej hranice pamiatkového územia a ktorá žiaľ trvá dodnes.

V „Bachledovej doline“ je historický spôsob zástavby narušený novostavbou na pozemku parc. č. 202/3, na pozemku parc. č. 358/7 výstavbou domu č. p. 29, na pozemku parc. č. 358/6 výstavbou domu č. p. 681, na pozemku parc. č. 449/10 výstavbou novostavby bez popisného čísla, na pozemku parc. č. 449/11 výstavbou domu č. p. 31, na pozemku parc. č. 449/3 výstavbou domu č. p. 30 a výstavbou novostavby na pozemku parc. č. 449/4. V území sú situované stavby, svojou predimenzovanou hmotou a výrazovými prostriedkami nerešpektujúcimi pamiatkové

prostredie: dom č. p. 12, novostavba na pozemku parc. č. 202/3, dom č. p. 13, dom č. p. 24, dom č. p. 20, novostavba na pozemku parc. č. 311/11 a 321/2, dom č. p. 29, dom č. p. 681, novostavba na pozemku parc. č. 449/10, dom č. p. 31, dom č. p. 30 a novostavba na pozemku parc. č. 449/4.

Na „Antošovskom vrchu“ je historický spôsob zástavby narušený novostavbou na pozemku parc. č. 813/1 a situovaním domu č. p. 54. Stavby svojou predimenzovanou hmotou a výrazovými prostriedkami nerešpektujúcimi pamiatkové územie sú – dom č. p. 631, dom č. p. 44, dom č. p. 45, dom č. p. 54 a novostavba na pozemku parc. č. 813/1. V „Blaščackej doline“ historický spôsob zástavby bol novodobou narušený iba novostavbou na pozemku parc. č. 1047/8. Z hľadiska urbanistického vývoja a zachovaného charakteru zástavby je táto časť pamiatkového územia úplne odlišná od ostatných častí tým, že z pôvodnej zástavby územia je v súčasnosti zachovaná len polovica zástavby (roľníckych dvorov).

Vyhodnotením a porovnávaním zachovaných pamiatkových hodnôt jednotlivých častí pamiatkového územia je nutné konštatovať, že najviac narušených pamiatkových hodnôt predstavuje územie „Horný koniec“ a územie „Bachledovej doliny“.

Vývoj sídla a pamiatkového územia ovplyvnený predovšetkým zvýšeným turistickým ruchom a postupným úpadkom pôvodného spôsobu života jeho obyvateľov značne zasiahol do stavebného fondu. Zrubové objekty pôvodných roľníckych dvorov v dôsledku záujmu zvýšenia čo najväčšieho počtu ubytovacích kapacít boli nevhodne prestavované na úkor ich pamiatkových, architektonických a estetických hodnôt. V dôsledku postupného zániku poľnohospodárskej a chovateľskej funkcie, dochádza aj k postupnému zániku hospodárskych stavieb. V súčasnosti pred obnovami prevláda výstavba novostavieb, ktoré svojimi hmotovo-priestorovými skladbami, výrazovými prostriedkami a materiálovo-konštrukčnou stavbou popierajú hodnoty a kvality pôvodnej historickej zástavby. Tieto negatívne vplyvy sú opäť najviac rozšírené v časti „Horný koniec“ a v „Bachledovej doline“.

Veľkorysé urbanistické plánovanie po roku 1989 žiaľ postihlo aj obec Ždiar, čoho dôkazom je rozsiahla plánovaná výstavba vo všetkých častiach pamiatkového územia, v zmysle platnej územno-plánovacej dokumentácie – Územného plánu sídelného útvaru Ždiar. Plochy navrhovanej novej výstavby (výkres č. 2 A, 2 B a 2 C) v plnom rozsahu popierajú historický princíp pôvodnej zástavby, vrátane negovania historickej parcelácie, spôsobu zástavby, vyvinutého historického komunikačného systému, výrazne ovplyvnia charakteristické pohľady a priehľady, siluetu a panorámu pamiatkového územia.

F. Návrh zásad ochrany, obnovy a prezentácie hodnôt územia

Stanovením optimálneho spôsobu ochrany, obnovy, využitia a vhodnej prezentácie pamiatkového fondu pamiatkového územia v zmysle platnej územno-plánovacej dokumentácie – Územného plánu sídelného útvaru Ždiar (spracovateľ: URBA, Ing. arch. Eva Mačáková, Košice), schváleného obecným zastupiteľstvom všeobecne záväzným nariadením, č. uznesenia 68/1999 zo dňa 01.10.1999 dôjde k vážnemu narušeniu ešte zachovaných pamiatkových hodnôt vo všetkých častiach pamiatkového územia.

V zmysle platnej územno-plánovacej dokumentácie je v západnej polohe časti „Horný koniec“ navrhnutých päť plôch (pozemkov) pre výstavbu objektov rodinných domov a penziónov. V stredovej časti celej dĺžky pamiatkového územia sú navrhované rezervné plochy a objekty rodinných domov a penziónov. V zmysle „Regulatív pre územný rozvoj“ (spracovateľ: autor ÚP SÚ Ždiar), ktoré sú súčasťou územno-plánovacej dokumentácie je v tejto časti pamiatkového územia navrhnutý maximálny počet 16 domov (výkres č. 2 A) s jedným nadzemným podlažím a obytným podkrovím, polozapustený suterén vyrovnávajúci terénu nerovnosť vo svahu, 60 cm vyčnievajúci nad terén na rovine. Materiálové a tvaroslovné regulatívy sú stanovené výstavbou drevenou zrubovou konštrukciou prípadne jej imitáciou, krovová konštrukcia strechy so štípmi a podlomenicami – ždiarsky typ, strešná krytina šindľová resp. štiepaná bridlica, obdĺžnikový eternit, škridľa.

V časti „Bachledova dolina“ je nová výstavba navrhovaná v juhozápadnej časti a v zmysle regulatív je stanovený maximálny počet 15 domov (viď výkres č. 2 B) s jedným nadzemným podlažím a obytným podkrovím, polozapustený suterén vyrovnávajúci terénu nerovnosť. Materiálové a tvaroslovné regulatívy sú stanovené výstavbou drevenou zrubovou konštrukciou prípadne jej imitáciou, krovová konštrukcia strechy so štípmi a podlomenicami – ždiarsky typ, nie zakopanský, strešná krytina šindľová resp. štiepaná bridlica, obdĺžnikový eternit, pálená škridľa.

V „Blaščackej doline“ sú plochy novej výstavby plánované v jej západnej, ale aj východnej časti, na „Antošovskom vrchu“ predovšetkým v jej stredovej časti. Maximálny počet domov v tomto území je v zmysle regulatív stanovený na 23 (viď výkres č. 2 C). V zmysle regulatív je výstavba stanovená jedným nadzemným podlažím a obytným podkrovím, polozapustený suterén vyrovnávajúci terénu nerovnosť. Materiálové a tvaroslovné regulatívy sú stanovené výstavbou drevenou zrubovou konštrukciou prípadne jej imitáciou, krovová konštrukcia strechy so štípmi a podlomenicami – ždiarsky typ, nie zakopanský, strešná krytina šindľová resp. štiepaná bridlica, obdĺžnikový eternit, pálená škridľa.

Týmto je nutné konštatovať, že akékoľvek stanovenie podmienok návrhu zásad ochrany, obnovy a prezentácie hodnôt územia má za účel aspoň eliminovať budúce plánované negatívne zásahy pripravovanej stavebnej činnosti.

- **Požiadavky na primerané funkčné využitie územia rešpektujúce hodnoty územia a pamiatok nachádzajúcich sa na tomto území**

Primerané a funkčné využitie územia pamiatkovej rezervácie a pamiatok ako celku predstavuje jednu zo základných požiadaviek ochrany pamiatkového územia. V budúcnosti je nutné preferovať pôvodné funkčné využitie územia – obytnú, poľnohospodársko-roľnícku a remeselnú, s možnosťou rozvoja už súčasnej rekreačnej-ubytovacej funkčnej náplne. Obytnú funkciu (trvalú alebo prechodnú – rekreačnú) je nutné situovať v ľudových domoch, ktoré pôvodne slúžili pre účely bývania. Preferovať pôvodné využitie hospodárskych stavieb,

v prípade ich zmeny funkčného využitia nenarušiť ich pamiatkové hodnoty. Dopravu riešiť zachovaným súčasným, historicky vyvinutým komunikačným systémom vo všetkých častiach pamiatkového územia, vrátane súčasných povrchových úprav. V prípade výstavby nových komunikačných ťahov (v súvislosti s plánovanou výstavbou v zmysle ÚP SÚ Ždiar) vychádzať zo základných historických princípov. V pamiatkovom území je nežiadúce vytvárať celoplošné parkovacie miesta, parkovanie riešiť individuálne pri jednotlivjej zástavbe.

- **Požiadavky na zachovanie, údržbu a regeneráciu historického pôdorysu vo vzťahu k pamiatkam a hodnotám územia**

Zachovať urbanistické vzťahy a pôdorysnú zastavovaciu schému reťazovej zástavby v severnej časti „Horný koniec“ a rozptýlenú zástavbu v „Bachledovej doline“ a v „Blaščackej doline a na Antošovskom vrchu“, vrátane zachovania historickej profilácie a konfigurácie terénu. Zachovať zastavovací systém a štruktúru zástavby roľníckych dvorov vo vzťahu k historicky nezastavaným pozemkom a plochám. Prioritné je zachovanie tvaru, hustoty, veľkosti a orientácie historických parciel – zárubkov.

Novú výstavbu v pamiatkovom území prioritne situovať na plochách zaniknutej historickej zástavby, ktorej pôdorysný tvar, hmotovo-priestorové riešenie a výrazové prostriedky musia vychádzať zo základných princípov historickej zástavby:

PRĽA v Ždiari – Horný koniec (výkres č. 2 A):

R 1 – pozemok parc. č. 2531/2,

R 2 – pozemok parc. č. 2502,

R 3 – pozemok parc. č. 2456.

PRĽA v Ždiari – Bachledova dolina (výkres č. 2 B):

R 4 – pozemok parc. č. 424/4,

R 5 – pozemok parc. č. 184.

PRĽA v Ždiari – Blaščacká dolina a Antošovský vrch (výkres č. 2 C):

R 6 – pozemok parc. č. 1223/2,

R 7 – severná časť pozemku parc. č. 1190/2,

R 8 – pozemok parc. č. 1109/1

R 9 – pozemok parc. č. 1078/1

R 10 – pozemok parc. č. 521.

Tento návrh rezervných plôch pre novú výstavbu je v časti „Horný koniec“ totožný s plochami po asanácii (výkres č. 1 A), rovnako ako aj v časti „Bachledova dolina“ (výkres č. 1 B). V časti pamiatkového územia „Blaščacká dolina a Antošovský vrch“ z dôvodu plánovanej výstavby na návrhových plochách a objektoch rodinných domov a penziónov v zmysle ÚP SÚ Ždiar, pri maximálnom zachovaní historickej zástavby situovanej na historických zárubkových parcelách je žiadúce vylúčiť zástavbu na plochách po asanácii historickej zástavby, z dôvodu duplicity výstavby na pozemku. Jedná sa o plochy v časti „Antošovský vrch“ na pozemkoch parc. č. 691, 672, 630 a 606, v časti „Blaščacká dolina“ v južnej časti pozemku parc. č. 1244, dve plochy po asanácii na pozemku parc. č. 1227/5, na pozemku parc. č. 1127/1 a 1126 a na pozemku parc. č. 962.

Prístupové komunikácie k výstavbe na rezervných plochách riešiť nespevnenými povrchmi zo súčasných miestnych komunikácií. Prístupy k plánovanej zástavbe na návrhových plochách a objektoch rodinných domov a penziónov v zmysle ÚP SÚ Ždiar, ktoré sú situované za existujúcou zástavbou riešiť nespevnenými povrchmi po hraniciach historických zárubkových parciel.

Pri návrhu novej výstavby na rezervných plochách a objektoch rodinných domov a penziónov v zmysle ÚP SÚ Ždiar v časti „Horný koniec“ a „Bachledova dolina“ (výkres č. 2 A a 2 B) nevytvárať súvislú uličnú zástavbu, novostavby situovať v rozptýlenej urbanistickej štruktúre. Zástavbu na týchto plochách realizovať až po spracovaní čiastkovej zmeny územno-plánovacej dokumentácie, ktorá vyrieši situovanie zástavby vrátane jej vybavenia technickou infraštruktúrou.

- **Požiadavky na zachovanie hodnotnej objektivej skladby**

Hodnotnú objektívnu skladbu pamiatkového územia predstavujú národné kultúrne pamiatky, nehnuteľnosti s pamiatkovou hodnotou, nehnuteľnosti rešpektujúce hodnoty pamiatkového územia, systém zelene, historicky vymedzené komunikácie a miestne potoky. Ich zachovanie, udržiavanie a príp. regenerovanie je nutné riešiť v súlade s ich pamiatkovými hodnotami. Prioritné je v území pamiatkového územia neuplatňovať také typologické druhy stavieb a reállov, ktoré sú v rozpore s historicky vyvinutou objektovou skladbou pamiatkového územia. Novostavby na rezervných plochách a na plochách v zmysle ÚP SÚ Ždiar riešiť výlučne jednopodlažnými objektami na nízkych podmurovkách dispozične zoskupených v uzavretom (átriom) pôdorysnom tvare alt. v pôdorysnom tvare „U“, príp. v tvare „L“ s uzatvorením zo západnej strany. Novostavby v časti pamiatkového územia „Horný koniec“, „Bachledova dolina“ a „Antošovský vrch“ riešiť drevenou zrubovou konštrukciou alt. jej imitáciou, z dôvodu najviac zachovaných pamiatkových hodnôt v časti „Blaščacká dolina“ riešiť novostavby v tomto území výlučne drevenou zrubovou konštrukciou.

- **Požiadavky na zachovanie výškového a hmotovo-priestorového usporiadania objektov**

Pri pamiatkových objektoch národných kultúrnych pamiatok, nehnuteľností s pamiatkovou hodnotou a pri nehnuteľnostiach rešpektujúcich pamiatkové hodnoty územia zachovať ich výškové, objemové a priestorové usporiadanie a regenerovať narušené. Nenadstavovať objekty o ďalšie nadzemné podlažie. Zachovávať historické typy zastrešenia (tvary, sklony, dekoratívne prvky), zobytnenia podkrovných priestorov riešiť individuálne, v prípade ich zobytnenia, presvetľovacie prvky osadzovať na pohľadovo neexponované strany. Prvky presvetlenia podkrovných priestorov, ich tvary, počty, veľkosti musia rešpektovať proporciu strechy. Prístavby a dostavby pri národných kultúrnych pamiatkach prioritne smerovať k doplneniu zaniknutej objektivej skladby roľníckych dvorov. Nehnuteľnosti nerešpektujúce pamiatkové hodnoty územia priestorovo a objemovo nerozširovať a v pamiatkovom území tento typ nehnuteľností neuplatňovať.

- **Požiadavky na zachovanie prvkov uličného interiéru a uličného parteru**

Uprednostňovať tradičné formy oplocovania historických zárubkových parciel, aj to iba v nevyhnutnom rozsahu – dreveným žrd'kovým plotom, alt. jeho príbuzným novotvarom. Takýmto spôsobom postupovať pri nahrádzaní novodobých nevhodných oplotení. Historicky doložené oplotenie predzáhradok ľudových domov zachovať a v prípade ich absencií doplniť – dreveným vzdušným latkovým plotom bez realizácie podmurovky.

V pamiatkovom území je nutné minimalizovať informačné zariadenia a označenia. Neosadzovať svetelné reklamy, billboardy, priemyselne vyrábané reklamy, propagačné panely, veľkoplošné reklamy a iné zariadenia, ktoré budú negovať pamiatkové hodnoty územia.

V pamiatkovom území je neprípustná iluminácia objektov a priestorov. Osvetlenie

verejných priestorov riešiť sústavou svietidiel umiestnených pozdĺž miestnych komunikácií. Preferovať umiestnenie svietidiel na drevených stĺpov miestneho rozvodu NN, neosadzovať súdobé či historizujúce stĺpy vedení. Technické zariadenia rozvodov, rozvodné meracie skrine alebo iné zariadenia neosadzovať na fasády národných kultúrnych pamiatok.

- **Požiadavky na zachovanie charakteristických pohľadov a priehľadov, siluety a panorámy**

Je nutné konštatovať, že plánovanou výstavbou v zmysle platnej územno-plánovacej dokumentácie dôjde k narušeniu chránených diaľkových pohľadov na pamiatkové územie a chránených pohľadov z interiéru pamiatkového územia v časti „Horný koniec“ (výkres č. 2 A) a „Bachledova dolina“ (výkres č. 2 B). Z toho dôvodu je prioritné dodržanie výškových regulatívov novej výstavby, t.z. novostavby riešiť max. jednopodlažnými stavbami na nízkych podmurovkách, vyrovnávajúcich šikmý sklon terénu. Vo všetkých častiach pamiatkového územia eliminovať akékoľvek objemové a výškové dominanty a priestorové areály, ktoré by negatívne ovplyvnili charakteristické pohľady a priehľady, siluetu a panorámu pamiatkového územia.

- **Požiadavky na zachovanie a prezentáciu prípadných archeologických nálezísk a na ich začlenenie do organizmu sídla alebo územia**

Aj keď nesystematickým archeologickým prieskumom bolo na území obce Ždiar doložené osídlenie len torzovito vo včasnom a intenzívnejšie v neskorom novoveku, akýkoľvek stavebný zásah pod jestvujúcu úroveň terénu je možný len po stanovení podmienok ochrany nehnuteľných a hnuiteľných archeologických nálezov Krajským pamiatkovým úradom Prešov.

- **Požiadavky na zachovanie, ochranu a regeneráciu historickej zelene a ďalších kultúrnych hodnôt a prírodných hodnôt územia**

Zachovať a udržiavať pôvodný systém zelene, t.j. bylinný pokryv nezastavaných plôch a doprovod roľníckych dvorov solitérnymi stromami, situovanými v ich južnej časti. Obnoviť a doplniť chýbajúcu historickú výsadbu tieniacich stromov so zelenou podnožou bylinného pokryvu pri južných fasádach ľudových domoch listnatými nie ihličnatými drevinami (výnimočne smrekovcom opadavým). Udržiavať rozsah a zastúpenie rastlinných druhov brehových porastov a v porastoch na terénnych zlomoch. V predzáhradkách domov uplatňovať kvetinovú výsadbu (trvalky, okrasné kríky).

Nevnášať do prostredia pamiatkového územia cudzokrajné introdukované dreviny, tvarované živé ploty, skalky, nenahrádzať trávnaté plochy súvislým spevnením.

Zachovať a udržiavať prírodné prostredie historicky upravenej a pre hospodárenie prispôsobenej krajiny pamiatkového územia. Zachovať konfiguráciu terénu a krajiny, v ktorej sú situované časti pamiatkového územia a mierku, charakter a zastavovaciu štruktúru územia.

- **Návrh opatrení na záchranu, obnovu a vhodné funkčné využitie pamiatkového územia, najmä návrh na prípadnú zmenu ochrany alebo rozšírenie ochrany územia**

Prezentácia pamiatkového fondu pamiatkového územia je v súčasnosti problematická, pretože od čias jej vyhlásenia, vrátane zápisu objektov ľudovej architektúry do ÚZPF sú zo strany obyvateľov obce vyvíjané snahy o zrušenie vyhlásenia pamiatkového územia, rovnako

ako aj národných kultúrnych pamiatok. Vlastníci nehnuteľností v pamiatkovom území vo veľkej miere nemajú záujem rešpektovať podmienky ochrany pamiatkového územia, cítia sa diskriminovaní pri vlastníctve nehnuteľností v pamiatkovom území, hlavne pri neustálom zvyšovaní ubytovacích kapacít objektov. Najmarkantnejšie sa to prejavuje v časti „Horný koniec“, kde hranica pamiatkového územia prechádza miestnou komunikáciou ale aj v časti „Bachledova dolina“.

Za účelom ochrany, obnovy a prezentácie hodnôt pamiatkového územia je nevyhnutná úzka súčinnosť a komplexná spolupráca orgánov štátnej správy, obecnej samosprávy a verejnej správy. Najdôležitejšia a najzodpovednejšia úloha pri zachovaní a regenerácii pamiatkového fondu pamiatkového územia je aj napriek tomu v rukách vlastníkov národných kultúrnych pamiatok a ostatných nehnuteľností v pamiatkovom území – fyzických a právnických osôb, ktorých spolupráca s príslušnými štátnymi orgánmi, organizáciami a samosprávou je základným predpokladom zachovania, regenerácie a vhodnej prezentácie pamiatkového fondu.

G. Parcelné vymedzenie hraníc pamiatkového územia podľa aktuálnej katastrálnej mapy

G.1. Parcelné vymedzenie hraníc pamiatkového územia v zmysle Návrhu na vyhlásenie PRLA v Ždiari

PRLA v Ždiari – Horný koniec

Hranica pamiatkovej rezervácie je vymedzená na juhu štátnou cestou č. 67 Ždiar – Javorina až po drevený kríž, odtiaľ kolmo na sever až po cestu idúcu stredom intravilánu, os tejto cesty tvorí severnú hranicu až po dom č. 420, odtiaľ po východnej strane parcely tohto domu južným smerom až po štátnu cestu č. 67.

PRLA v Ždiari – Bachledova dolina

Obvod rezervácie v Bachledovej doline tvorí na juhu, západe a severe hranica intravilánu, na východe tvorí hranicu poľná cesta pri západnej strane parcely domu č. 11, na severovýchode potok a cesta.

PRLA v Ždiari – Blaščacká dolina a Antošovský vrch

V Blaščackej doline západný, severný a východný okraj rezervácie tvorí hranica intravilánu, južný okraj prechádza hranicou intravilánu a pokračuje ďalej východným smerom, pretína prístupovú cestu a siaha po západnú hranicu Antošovského vrchu, ktorá vedie južným smerom po okraji parcely vedľa usadlosti č. 55. Antošovský vrch je ohraničený na juhu, východe a severe hranicou intravilánu.

G.2. Navrhované parcelné vymedzenie hraníc pamiatkového územia

Dôvodom pre navrhované vymedzenie pamiatkového územia bolo upresnenie vedenia hraníc po obvode jednotlivých pozemkov parciel. Navrhovaný popis hraníc pamiatkového územia bol spracovaný podľa jednotlivých mapových listov základnej mapy mierky 1:1000 vydaných Úradom geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky, ktoré sú doteraz jediným aktuálnym podkladom pre katastrálne územie Ždiar.

PRLA v Ždiari – Horný koniec

Východným bodom pamiatkového územia je najsevernejší roh parcely č. 4509/2 (cesta). Z toho bodu hranica smeruje juhovýchodným smerom po severnej hranici parcely č. 4509/2 a 4509/1 až do bodu, z ktorého pretína parcelu č. 4509/1 (cesta) až ku severovýchodnému rohu parcely č. 2366/2. Odtiaľ pokračuje južným smerom po východných hraniciach parciel č. 2366/2 a 2366/1, pretína parcelu č. 4550/3 (potok) a smeruje do severovýchodného rohu parcely č. 2548/15 a odtiaľ sa stáča západným smerom po severnej hranici pozemkov parc. č. 4515/3, 4515/5, 4515/4 až do bodu, ktorým je styk s parcelou č. 4509/2. Odtiaľ sa hranica stáča severným smerom a kopíruje západnú hranicu parcely č. 4509/2 a pokračuje až k východnému bodu, ktorým je najsevernejší roh parcely č. 4509/2.

PRLA v Ždiari – Bachledova dolina

Východným bodom pamiatkového územia je severozápadný roh parcely č. 446/2. Odtiaľ hranica kopíruje severnú hranicu parcely č. 446/2, pokračuje severným smerom západnou hranicou parcely č. 449/14, ďalej jej severnou hranicou a severnou hranicou parcely č. 449/13. Potom pokračuje východným smerom severnými hranicami parciel č. 424/2, 426/2 a 403/3. Odtiaľ pretína parcelu č. 4544/2 (potok) a stáča sa južným smerom kopírujúc východnú hranicu

parcely č. 4544/2 (potok) až k severnému rohu parcely č. 4517/6. Zo severného rohu parcely č. 4517/6 pokračuje severovýchodnou hranicou tejto parcely až ku severnému rohu parcely č. 4517/2 (cesta). Ďalej pokračuje južným smerom východnou hranicou parcely č. 4517/2 (cesta) až k bodu, z ktorého kolmým preťatím parcely č. 4517/2 (cesta) sa napája na juhovýchodný roh parcely č. 196. Z tohto bodu hranica pamiatkového územia prechádza parcelou č. 4544/2 (potok) k severovýchodnému rohu parcely č. 183/1. Odtiaľ sa hranica stáča južným smerom a prechádza východnými hranicami parciel č. 183/1, 185/3, 185/6, 180/2, 180/3 a 180/4. Z južného rohu parcely č. 180/4 sa hranica stáča severozápadným smerom, pričom ju obchádza až ku styku s južným rohom parcely č. 202/1. Ďalej pokračuje severozápadným smerom po juhozápadných hraniciach parciel č. 202/1, 207/2, 226/1, 231/2, 249/2, 261/2, 267/1, 281/1, 280/2, 288/2, 270/2, 311/6, 311/10, 311/1, 346/1, 348/1, 361/1, 358/5, 363/1, 393/2, 382/3, 403/2, 426/3, 424/3, 449/4 a 446/2. Z juhozápadného rohu parcely č. 446/2 hranica mení smer severovýchodne a pokračuje západnou hranicou parcely č. 446/2 až k východnému bodu, ktorým je severozápadný roh parcely č. 446/2.

PRĽA v Ždiari – Blaščacká dolina a Antošovský vrch

Východným bodom pamiatkového územia je severozápadný roh parcely č. 1244. Z tohto bodu hranica smeruje východným smerom po severných hraniciach parciel č. 1244, 1245, 1248/9, 1249/2, 1222/14, 1205/2, 1205/4, 1190/2, 1181/5, 1152/8, 1124/4, 1094/4, 1094/3 až po styk s parcelou č. 1075/10. Odtiaľ hranica obchádza parcelu č. 1075/10 po jej západnej, severnej a východnej hranici až k severozápadnému rohu parcely č. 1064/1. Ďalej pokračuje východným smerom po severných hraniciach parciel č. 1064/1, 1049/1 a 1047/3. Odtiaľ pokračuje severným smerom po západnej hranici parcely č. 1040, ďalej východným smerom po severných hraniciach parciel č. 1040, 1048/2, 986, 931/7, 931/6, 894/2, 890/1, 889/3, 858/4 až do jej severovýchodného rohu. Z tohto bodu sa hranica pamiatkového územia stáča južným smerom a kopíruje východnú hranicu parcely č. 858/4. Ďalej pokračuje juhovýchodným smerom po severných hraniciach parciel č. 858/3, 859/2, 4545/1 (Blaščacký potok) a 823/1. Zo severovýchodného rohu parcely č. 823/1 sa hranica stáča južným smerom, pokračuje východnou hranicou parciel č. 823/1, 821/1 až ku severozápadnému rohu parcely č. 780/2. Z tohto bodu hranica pokračuje severovýchodnou hranicou parcely č. 780/2 až ku styku so severozápadným rohom parcely č. 736/4. Odtiaľ hranica pamiatkového územia pokračuje juhovýchodným smerom po severných hraniciach parciel č. 736/4, 720/1, 719/2, 708/2, 692/1, 693/1, 670/2, 669/2, 644, 628/2, 630, 605, 603/3, 593/1, 574/1, 563/3, 563/6, 544/5, 531, 529/10, 520, 503/9, 489/1, 486/2, 488/1, 469/2 a 468/2. Zo severovýchodného rohu parcely č. 468/2 sa hranica stáča južným smerom, pričom kopíruje východné hranice parciel č. 468/2, 468/3, 472, 471/2 a 471/1. Z južného rohu parcely č. 471/1 sa hranica stáča severozápadným smerom a vedie po južných hraniciach parciel č. 471/1, 469/2, 488/3, 486/2, 487/1, 503/11, 503/9, 519/2, 532/1, 532/4, 544/6, 563/1 a 571/2. Zo západného rohu parcely č. 571/2 hranica pokračuje južným smerom po východných hraniciach parciel č. 593/2 a 593/3. Odtiaľ sa stáča západným smerom, pričom kopíruje južné hranice parciel č. 593/3, 4519/4 (cesta), 594/3, 601/2, 634/1, 641/2, 677, 689, 688/5, 711/2, 716/2, 738/4, 743/5, 771/1, 775/2, 813/1 a 818/2. Z juhozápadného rohu parcely č. 818/2 sa hranica stáča severným smerom a pokračuje západnou hranicou parcely č. 818/2, pretína parcelu č. 4519/3 (cesta), pokračuje západnou hranicou parcely č. 810/1 až ku styku s parcelou č. 844/1. Ďalej pokračuje západným smerom po južnej hranici parcely č. 844/1 až po styk s parcelou č. 853/1. Z tohto bodu sa stáča južným smerom a vedie po východnej hranici parcely č. 853/1, pokračuje po jej južnej hranici až po styk s parcelou č. 899. Z tohto bodu hranica vedie po východnej, južnej a západnej hranici parcely č. 899 až po styk s parcelou č. 910. Potom pokračuje západným smerom po južnej hranici parcely č. 910, severným smerom po západnej hranici parcely č. 910, západným smerom po južnej hranici parcely č. 911/2, pretína parcelu č. 4545/1 (Blaščacký potok) a južnej hranici parcely č. 927/5. Z juhozápadného rohu parcely č. 927/5 sa hranica stáča severným smerom a vedie západnými hranicami parciel č. 927/5 a 927/7 po styk s parcelou č. 978/1. Ďalej pokračuje západným smerom po južnej hranici

parcely č. 978/1, stáča sa južným smerom a kopíruje východnú hranicu parcely č. 978/2 a pokračuje jej juhozápadnou hranicou až po styk s parcelou – cestnou komunikáciou. Odtiaľ vedie južným smerom po jej východnej hranici, pretína ju a priamo sa napája na južnú hranicu parcely č. 1017/2. V západnom rohu parcely č. 1017/2 sa stáča severným smerom, pričom kopíruje západné hranice parciel č. 1017/2, 1017/1 a 1032 až po styk s parcelou č. 1051/2. Odtiaľ pokračuje západným smerom po južnej hranici parcely č. 1051/2, potom sa stáča južným smerom a kopíruje východné hranice parciel č. 1051/2 a 1053/6, pokračuje západným smerom po južnej hranici parcely č. 1053/6, odtiaľ sa stáča severným smerom a vedie po západnej hranici parcely č. 1053/6 až po styk s parcelou č. 1061/18. Z južného rohu parcely č. 1061/18 hranica pamiatkového územia pokračuje západným smerom a kopíruje južné hranice parciel č. 1061/18, 1081/3, 1091/1, 1089/2, 1113/1, 1123/7, 1124/3, 1150/1, 1152/9, 1181/6, 1190/3, 1205/5, 1205/2, 1223/3, 1227/4, 1247/1, 1240/5, 1240/2, 1245 a 1244. Z juhozápadného rohu parcely č. 1244 sa hranica pamiatkového územia stáča severným smerom a pokračuje do východzieho bodu, ktorým je severozápadný roh parcely č. 1244.

G.3. Parcelné vymedzenie hraníc ochranného pásma pamiatkového územia

Pamiatkové územie nemá právoplatne vyhlásené ochranné pásmo. Z dôvodu ochrany charakteristických diaľkových pohľadov urbanistickej historickej štruktúry, siluety a panorámy sídla v procese ďalšieho rozvoja je žiadúce spracovať ochranné pásmo PRLA v Ždiari – Blašacká dolina a Antošovský vrch.

H. Prílohy

H.1. Zoznam národných kultúrnych pamiatok (NKP) vrátane ich pamiatkových objektov (PO), zapísaných v Ústrednom zozname pamiatkového fondu, v registri nehnuteľných národných kultúrnych pamiatok (č. ÚZPF):

PRLA v Ždiari – Horný koniec:

č. ÚZPF	číslo popisné	názov NKP	názov PO	parcela
3761/1	420	Dvor roľnícky	Dom ľudový	2366/2
3761/2	420	Dvor roľnícky	Stavba hospodárska	2366/2
3761/3	420	Dvor roľnícky	Stavba hospodárska	2366/2
3777/1	422	Dvor roľnícky	Dom ľudový	2375/1
3777/2	422	Dvor roľnícky	Stavba hospodárska	2375/1
3778/0	423	Škola	Škola	2384/2
3679/1	425	Dvor roľnícky	Dom ľudový	2395
3679/2	425	Dvor roľnícky	Stodola s maštaľou	2395
3679/3	425	Dvor roľnícky	Stavba hospodárska	2395
3679/5	425	Dvor roľnícky	Studňa	2395
3680/1	427	Dvor roľnícky	Dom ľudový	2400/1
3680/2	427	Dvor roľnícky	Stodola s maštaľou	2400/1
3681/1	429	Dvor roľnícky	Dom ľudový	2398
3681/2	429	Dvor roľnícky	Stodola s maštaľou	2398
3682/1	433	Dvor roľnícky	Dom ľudový	2435/1,2,3
3682/2	433	Dvor roľnícky	Stodola s maštaľou	2435/1,2,3

3683/1	435	Dvor roľnícky	Dom ľudový	2438
3683/2	435	Dvor roľnícky	Stodola s maštaľou	2438
3685/1	440	Dvor roľnícky	Dom ľudový	2478/1,2
3685/2	440	Dvor roľnícky	Stodola s maštaľou	2478/1,2
3685/3	440	Dvor roľnícky	Ovčín	2478/1,2
3686/2	443	Dvor roľnícky	Stodola	2506/1
3686/3	443	Dvor roľnícky	Šopa	2506/1
3686/4	443	Dvor roľnícky	Chliev	2506/1
3687/0	444	Stavba hospodárska	Stavba hospodárska	2506/2
3688/0	445	Stavba hospodárska	Stavba hospodárska	2546
3689/1	447	Dvor roľnícky	Dom ľudový	2550
3689/2	447	Dvor roľnícky	Stodola s maštaľou	2550
3689/3	447	Dvor roľnícky	Šopa	2550
3689/4	447	Dvor roľnícky	Chliev	2550
3690/1	450	Dvor roľnícky	Dom ľudový	4450/1
3690/2	450	Dvor roľnícky	Stodola s maštaľou	4450/1
3690/3	450	Dvor roľnícky	Ovčín	4450/1
3691/1	451	Dvor roľnícky	Dom ľudový	4449
3691/2	451	Dvor roľnícky	Stodola s maštaľou	4449
3691/3	451	Dvor roľnícky	Ovčín	4449
3691/4	451	Dvor roľnícky	Šopa	4449

PRĽA v Ždiari – Bachledova dolina:

č. ÚZPF	číslo popisné	názov NKP	názov PO	parcely
3784/1	14	Dvor roľnícky	Dom ľudový	223/2
3784/2	14	Dvor roľnícky	Stodola s maštaľou	223/2
3784/3	14	Dvor roľnícky	Šopa	223/2
4632/1	15	Dvor roľnícky	Dom ľudový	234/2
4632/2	15	Dvor roľnícky	Stodola s maštaľou	234/2
3762/1	16	Dvor roľnícky	Dom ľudový	233
3762/2	16	Dvor roľnícky	Stodola s maštaľou	233
3762/3	16	Dvor roľnícky	Ovčín	233
3785/1	17	Dom ľudový	Dom ľudový	249/1
3692/1	18	Dvor roľnícky	Dom ľudový	250
3692/2	18	Dvor roľnícky	Stavba hospodárska	250
4633/1	19	Dvor roľnícky	Dom ľudový	265/1
4633/2	19	Dvor roľnícky	Stodola s maštaľou	265/1
4633/3	19	Dvor roľnícky	Stavba hospodárska	265/1
3787/0	21	Dom ľudový	Dom ľudový	278/1
3763/1	23	Dvor roľnícky	Dom ľudový	321/1
3763/2	23	Dvor roľnícky	Podšopa	321/1
3763/3	23	Dvor roľnícky	Stodola s maštaľou	321/1
3764/1	25	Dvor roľnícky	Dom ľudový	3433
3764/2	25	Dvor roľnícky	Stodola s maštaľou	343
3764/3	25	Dvor roľnícky	Stodola s maštaľou	342
3693/1	26	Dvor roľnícky	Dom ľudový	360
3693/2	26	Dvor roľnícky	Stodola	360

3693/3	26	Dvor roľnícky	Šopa	360
3693/4	26	Dvor roľnícky	Stavba hospodárska	360
3765/1	27	Dvor roľnícky	Dom ľudový	393/4
3765/2	27	Dvor roľnícky	Stodola s maštaľou	393/4
3765/3	27	Dvor roľnícky	Stavba hospodárska	393/4
3788/1	28	Dvor roľnícky	Dom ľudový	408
3788/2	28	Dvor roľnícky	Stodola s maštaľou	408
3788/3	28	Dvor roľnícky	Voziareň	408

PRĽA v Ždiari – Blaščacká dolina a Antošovský vrch:

č. ÚZPF	číslo popisné	názov NKP	názov PO	parcela
3694/1	35	Dvor roľnícky	Dom ľudový	472
3694/2	35	Dvor roľnícky	Stavba hospodárska	472
3695/1	36	Dvor roľnícky	Dom ľudový	487/2
3695/2	36	Dvor roľnícky	Stodola s maštaľou	487/2
3695/3	36	Dvor roľnícky	Stavba hospodárska	487/2
3696/1	37	Dvor roľnícky	Dom ľudový	504
3696/2	37	Dvor roľnícky	Stavba hospodárska	504
3696/3	37	Dvor roľnícky	Stodola	504
3697/1	38	Dvor roľnícky	Dom ľudový	546
3697/2	38	Dvor roľnícky	Stavba hospodárska	546
3766/1	39	Dvor roľnícky	Dom ľudový	561/1,2
3766/2	39	Dvor roľnícky	Stodola	561/1,2
3767/1	40	Dvor roľnícky	Dom ľudový	572
3767/2	40	Dvor roľnícky	Stodola s maštaľou	572
3767/3	40	Dvor roľnícky	Šopa	572
3767/4	40	Dvor roľnícky	Stavba hospodárska	572
3698/1	41	Dom ľudový	Dom ľudový	591
3768/1	42	Dvor roľnícky	Dom ľudový	629
3768/2	42	Dvor roľnícky	Stodola s maštaľou	629
3799/1	43	Dvor roľnícky	Dom ľudový	646
3799/2	43	Dvor roľnícky	Stodola s maštaľou	646
3799/4	43	Dvor roľnícky	Šopa	646
3790/1	46	Dvor roľnícky	Dom ľudový	690/2
3790/2	46	Dvor roľnícky	Stavba hospodárska	690/2
3791/1	47	Dvor roľnícky	Dom ľudový	688/3
3791/2	47	Dvor roľnícky	Stavba hospodárska	688/3
3792/1	48	Dvor roľnícky	Dom ľudový	709
3792/2	48	Dvor roľnícky	Stodola s maštaľou	709
3792/3	48	Dvor roľnícky	Stavba hospodárska	709
3792/4	48	Dvor roľnícky	Stavba hospodárska	709
3793/1	49	Dvor roľnícky	Dom ľudový	718/1
3793/2	49	Dvor roľnícky	Stavba hospodárska	718/1
3793/3	49	Dvor roľnícky	Senník	737/2
3794/1	50	Dvor roľnícky	Dom ľudový	738/2
3794/2	50	Dvor roľnícky	Stodola s maštaľou	738/2
3770/1	52	Dvor roľnícky	Dom ľudový	744/1

3770/2	52	Dvor roľnícky	Stodola	744/1
3770/3	52	Dvor roľnícky	Maštaľ	744/1
3771/1	53	Dvor roľnícky	Dom ľudový	777
3771/2	53	Dvor roľnícky	Stavba hospodárska	777
3772/1	55	Dom ľudový	Dom ľudový	810/2
3773/1	59	Dom ľudový	Dom ľudový	822/1
3774/1	60 A	Dvor roľnícky	Dom ľudový	855
3774/2	60 A	Dvor roľnícky	Stodola s maštaľou	855
3700/1	61	Dvor roľnícky	Dom ľudový	895
3700/2	61	Dvor roľnícky	Stodola s maštaľou	895
3702/1	64	Dvor roľnícky	Dom ľudový	1033
3702/2	64	Dvor roľnícky	Stavba hospodárska	1033
3796/1	65	Dvor roľnícky	Dom ľudový	1016
3796/2	65	Dvor roľnícky	Stavba hospodárska	1016
3775/1	66	Dvor roľnícky	Dom ľudový	1051/1
3775/2	66	Dvor roľnícky	Stavba hospodárska	1051/1
4636/1	67	Dvor roľnícky	Dom ľudový	1091/2
4636/2	67	Dvor roľnícky	Stodola s maštaľou	1091/2
3797/1	68	Dvor roľnícky	Dom ľudový	1128/1
3797/2	68	Dvor roľnícky	Stodola s maštaľou	1128/1
3798/1	69	Dvor roľnícky	Dom ľudový	1128/3
3798/2	69	Dvor roľnícky	Stavba hospodárska	1128/3
3776/1	72	Dvor roľnícky	Dom ľudový	1152/6
3776/2	72	Dvor roľnícky	Stodola s maštaľou	1152/6
3776/3	72	Dvor roľnícky	Stavba hospodárska	1152/6
3776/4	72	Dvor roľnícky	Stavba hospodárska	1152/6
3799/1	74	Dvor roľnícky	Dom ľudový	1205/1
3799/2	74	Dvor roľnícky	Stodola s maštaľou	1205/1
3799/3	74	Dvor roľnícky	Šopa	1205/1
3799/4	74	Dvor roľnícky	Chliev	1205/1

H.2. Zoznam nehnuteľností s pamiatkovou hodnotou:

PREA v Ždiari – Horný koniec:

číslo popisné	parcela	konkretizácia
430	2415/3	dom spolu s príslušími hospodárskymi stavbami v rámci jeho situovania, dispozičnou zástavbou, hmotovo-priestorovým riešením ako aj použitím konštrukčno-materiálovej skladby sú dokladom pôvodného ždiarskeho staviteľstva;
438	2457/1	situovanie ľudového domu, jeho hmotovo-priestorová a konštrukčno-materiálovou skladba a výrazové prostriedky vychádzajú zo základných princípov pôvodného ždiarskeho staviteľstva; severne od domu boli situované hospodárske stavby, ktoré sú v súčasnosti zaniknuté;
-	2528/1	objekt stodoly svojím situovaním, hmotovo-priestorovou a materiálovo-konštrukčnou skladbou je dokladom typickej hospodárskej stavby;

PRLA v Ždiari – Blaščacká dolina a Antošovský vrch:

číslo popisné	parcely	konkretizácia
62	897	situovanie ľudového domu, jeho hmotovo-priestorová a konštrukčno-materiálovou skladba a výrazové prostriedky vychádzajú zo základných princípov pôvodného ždiarskeho staviteľstva;
63	980	dom spolu s príslušími pôvodne hospodárskymi stavbami v rámci jeho situovania v pamiatkovom území, dispozičnou zástavbou, hmotovo-priestorovým riešením ako aj použitím konštrukčno-materiálovej skladby sú dokladom pôvodného ždiarskeho staviteľstva;

H.3. Zoznam nehnuteľností rešpektujúcich pamiatkové hodnoty územia:**PRLA v Ždiari – Horný koniec:**

číslo popisné	parcely	konkretizácia
443	2506/1	dom je postavený na mieste asanovaného pôvodného zrubového domu ľudového; svojím hmotovo-priestorovým riešením akceptuje pôvodnú zástavbu ľudového domu, nie však jeho materiálovo-konštrukčnú skladbu a výrazové prostriedky;
444	2506/2	dom ľudový je súčasťou dispozičnej zástavby pôvodného roľníckeho dvora č. p. 444; hmotovo-priestorové riešenie domu vychádza zo základných historických princípov, narušený je architektonický výraz domu prestavbou podkrovia;
445	2544/2	dom ľudový je súčasťou dispozičnej zástavby pôvodného roľníckeho dvora č. p. 445, hmotovo-priestorové riešenie domu vychádza zo základných historických princípov, narušený je architektonický výraz domu prestavbou podkrovia;
457	2564/3	situovanie novostavby, jeho hmotovo-priestorová skladba ako aj výrazové prostriedky vychádzajú zo základných princípov pôvodného ždiarskeho staviteľstva;
458	2569/4	situovanie novostavby, jeho hmotovo-priestorová skladba ako aj výrazové prostriedky vychádzajú zo základných princípov pôvodného ždiarskeho staviteľstva;

PRLA v Ždiari – Bachledova dolina:

číslo popisné	parcely	konkretizácia
22	289	hmotovo-priestorová skladba domu a výrazové prostriedky vychádzajú zo základných princípov výstavby ždiarskeho obytného domu;

PRLA v Ždiari – Blaščacká dolina a Antošovský vrch:

číslo popisné	parcela	konkretizácia
44	642	hospodárske stavby pri dome č. p. 44 (postavený je na mieste asanovaného zrubového ľudového domu) sú dokladom historickej dispozičnej zástavby pôvodného roľníckeho dvora;
60	822/2	hmotovo-priestorová skladba domu, použitie materiálovo-konštrukčnej skladby ako aj výrazové architektonické prostriedky vychádzajú zo základných princípov pôvodného ždiarskeho staviteľstva;
71	1129/1	hmotovo-priestorová skladba domu je vernou kópiou dispozičnej zástavby pôvodného roľníckeho dvora, vrátane materiálovo-konštrukčnej skladby a výrazových prvkov;
73	1205/3	hmotovo-priestorová skladba domu, použitie materiálovo-konštrukčnej skladby ako aj výrazové architektonické prostriedky vychádzajú zo základných princípov pôvodného ždiarskeho staviteľstva;
487	1246	hmotovo-priestorová skladba domu, použitie materiálovo-konštrukčnej skladby ako aj výrazové architektonické prostriedky vychádzajú zo základných princípov pôvodného ždiarskeho staviteľstva;

H.4. Zoznam nehnuteľností nerešpektujúcich pamiatkové hodnoty územia:**PRLA v Ždiari – Horný koniec:**

číslo popisné	parcela	konkretizácia
421	2374	novostavba rodinného domu svojím situovaním popiera základné princípy historického spôsobu situovania zástavby na parcele; výrazne predimenzovaná hmota stavby ako aj architektonické výrazové prostriedky negatívne narúšajú prostredie pamiatkovej rezervácie;
676	2434/11	novostavba svojím situovaním popiera základné princípy historického spôsobu situovania zástavby na parcele; konštrukčno-materiálová skladba domu – typická pre územie Oravy neopracovanou zrubovou konštrukciou, je v prostredí pamiatkovej rezervácie cudzorodá;
436	2437	murovaná stavba domu s príľahlými objektami svojou pôdorysnou zástavbou neguje pôvodnú historickú zástavbu; výrazne predimenzovaná hmota jednotlivých objektov vrátane ich spôsobu zastrešenia je v prostredí pamiatkového územia nevhodná;
439	2477/2	situovanie stavby je v rozpore so základnými princípmi historického spôsobu zástavby; hmotovo-priestorová skladba domu je predimenzovaná;

441	2482/4	architektonické stvárnenie novostavby, pôdorysná zástavba, materiálovo-konštrukčná skladba ako aj architektonické výrazové prostriedky pôsobia negatívne v pamiatkovom prostredí;
525	2506/3	výrazne predimenzovaná hmota murovanej stavby ako aj architektonické výrazové prostriedky negujú základné historické princípy zástavby v prostredí pamiatkovej rezervácie;
446	2551/2	situovanie stavby je v rozpore so základnými princípmi historického spôsobu zástavby; hmotovo-priestorová skladba murovaného domu je voči pôvodnej zástavbe výrazne predimenzovaná a celkový architektonický výraz je v pamiatkovom prostredí nevhodný;
-	2564/4	novostavba – doplnkový objekt k domu č. p. 457 svojím situovaním popiera základné princípy historického spôsobu zástavby na pozemku;
449	2569/2	hmotovo-priestorová skladba murovaného domu je voči pôvodnej zástavbe výrazne predimenzovaná a celkový architektonický výraz je v pamiatkovom prostredí nevhodný;
652	4450/6	murovaná novostavba domu pôdorysnou zástavbou neguje pôvodnú historickú zástavbu na pozemku; predimenzovaná hmotovo-priestorová skladba, výrazové architektonické prostriedky a konštrukčno-materiálová skladba domu nevhodne pôsobia v pamiatkovom prostredí;
631	4416/2	murovaná stavba domu s príľahlými objektami svojou pôdorysnou zástavbou neguje pôvodnú historickú zástavbu; predimenzovaná hmotovo-priestorová skladba, výrazové architektonické prostriedky a konštrukčno-materiálová skladba domu nevhodne pôsobia v pamiatkovom prostredí;

PRĽA v Ždiari – Bachledova dolina:

číslo popisné	parcela	konkretizácia
12	198	dom je postavený na mieste asanovaného pôvodného zrubového ľudového domu; hmotovo-priestorová skladba domu je voči pôvodnej zástavbe v pamiatkovom území značne predimenzovaná a celkový architektonický výraz domu je v území nevhodný;
13	209/1, 2	dom vznikol prestavbou a nadstavbou prízemného murovaného domu; výrazne predimenzovaná hmota stavby, pôdorysná dispozičná skladba ako aj architektonické výrazové prostriedky veľmi negatívne narúšajú prostredie pamiatkovej rezervácie;
24	226/3	pôdorysné, hmotovo-priestorové a materiálovo-konštrukčné riešenie stavby ako aj výrazové prostriedky negujú základné princípy historickej zástavby v pamiatkovom území;

20	280/2	murovaná novostavba rodinného domu svojím situovaním neguje princíp pôvodnej historickej zástavby na pozemku; predimenzovaná hmota domu, výrazové prostriedky ako aj jeho materiálovo-konštrukčná skladba negatívne pôsobia v prostredí pamiatkovej rezervácie;
29	358/7	murovaný dom svojou pôdorysnou zástavbou neguje pôvodnú historickú zástavbu na pozemku, rovnako svojím situovaním narúša základný princíp historickej zástavby v pamiatkovom území; dom má výrazne predimenzovanú hmotu, jeho architektonické výrazové prostriedky a materiálovo-konštrukčná skladba negatívne pôsobia v prostredí pamiatkovej rezervácie;
681	358/6	murovaný dom svojou pôdorysnou zástavbou neguje pôvodnú historickú zástavbu na pozemku, rovnako svojím situovaním narúša základný princíp historickej zástavby v pamiatkovom území; dom má výrazne predimenzovanú hmotu, jeho architektonické výrazové prostriedky a materiálovo-konštrukčná skladba negatívne pôsobia v prostredí pamiatkovej rezervácie;
–	449/10	novostavba (bez popisného čísla) svojou pôdorysnou zástavbou neguje pôvodnú historickú zástavbu na pozemku, rovnako svojím situovaním narúša základný princíp historickej zástavby v pamiatkovom území; dom má výrazne predimenzovanú hmotu, jeho architektonické výrazové prostriedky a materiálovo-konštrukčná skladba je a priori nevhodná do prostredia pamiatkovej rezervácie;
31	449/11	murovaný dom svojou pôdorysnou zástavbou neguje pôvodnú historickú zástavbu na pozemku, rovnako svojím situovaním narúša základný princíp historickej zástavby v pamiatkovom území; dom má výrazne predimenzovanú hmotu, jeho architektonické výrazové prostriedky a materiálovo-konštrukčná skladba negatívne pôsobia v prostredí pamiatkovej rezervácie;
30	449/3	murovaná novostavba svojím situovaním narúša historický princíp spôsobu zástavby na pozemku;

PREA v Ždiari – Blaščacká dolina a Antošovský vrch:

číslo popisné	parcela	konkretizácia
54	776/2	hmotovo-priestorová skladba murovaného rodinného domu je voči pôvodnej zástavbe v pamiatkovom území výrazne predimenzovaná; celkový architektonický výraz domu je v tomto prostredí nevhodný;
45	675/1, 2	hmotovo-priestorová skladba murovaného rodinného domu je voči pôvodnej zástavbe v pamiatkovom území výrazne predimenzovaná; celkový architektonický výraz domu je v tomto prostredí nevhodný;
44	642	hmotovo-priestorová skladba murovaného rodinného domu je voči pôvodnej zástavbe v pamiatkovom území výrazne predimenzovaná; celkový architektonický výraz

		domu je v tomto prostredí nevhodný; dom je situovaný na mieste asanovaného zrubového ľudového domu;
637	603/4	murovaná novostavba rodinného domu svojím situovaním nerešpektuje historickú urbanistickú zástavbu; predimenzovaná hmota objektu ako aj výrazové architektonické prostriedky veľmi negatívne pôsobia v prostredí pamiatkovej rezervácie;
531	601/3	zrubový objekt svojím situovaním nerešpektuje historickú urbanistickú zástavbu;
509	962/2	novostavba objektu svojím situovaním nerešpektuje historickú urbanistickú zástavbu;

H.5. Grafická dokumentácia:

Výkres č. 1 A – Pamiatková rezervácia ľudovej architektúry v Ždiari – Horný koniec
Rozbor pamiatkových hodnôt objektov a priestorov v pamiatkovom území
M 1 : 1000

Výkres č. 1 B – Pamiatková rezervácia ľudovej architektúry v Ždiari – Bachledova dolina
Rozbor pamiatkových hodnôt objektov a priestorov v pamiatkovom území
M 1 : 1000

Výkres č. 1 C – Pamiatková rezervácia ľudovej architektúry v Ždiari
– Blaščacká dolina a Antošovský vrch
Rozbor pamiatkových hodnôt objektov a priestorov v pamiatkovom území
M 1 : 1000

Výkres č. 2 A – Pamiatková rezervácia ľudovej architektúry v Ždiari – Horný koniec
Zásady ochrany pamiatkového územia
M 1 : 1000

Výkres č. 2 B – Pamiatková rezervácia ľudovej architektúry v Ždiari – Bachledova dolina
Zásady ochrany pamiatkového územia
M 1 : 1000

Výkres č. 2 C – Pamiatková rezervácia ľudovej architektúry v Ždiari
– Blaščacká dolina a Antošovský vrch
Zásady ochrany pamiatkového územia
M 1 : 1000

Výkres č. 3 A – Pamiatková rezervácia ľudovej architektúry v Ždiari – Horný koniec
Historická katastrálna mapa z roku 1872, aktualizovaná v roku 1939

Výkres č. 3 B – Pamiatková rezervácia ľudovej architektúry v Ždiari – Bachledova dolina
Historická katastrálna mapa z roku 1872, aktualizovaná v roku 1939

Výkres č. 3 C – Pamiatková rezervácia ľudovej architektúry v Ždiari
– Blaščacká dolina a Antošovský vrch
Historická katastrálna mapa z roku 1872, aktualizovaná v roku 1939

H.6. Fotodokumentácia